

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

Беш жилдик

Иккинчи жилд

Тошкент

Ғафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти
1981

ҚИРОЛ ЛИР

ҒАФУР ҒУЛОМ
ТАРЖИМАСИ

ИШТИРОК ЭТУВЧИЛАР

- Лир — Британия қироли.
 Француз қироли.
 Бургунд герцоги.
 Корнуэль герцоги.
 Альбан герцоги.
 Граф Кент.
 Граф Глостер.
 Эдгар — Глостернинг ўғли.
 Эдмунд — Глостернинг никоҳсиз хотинидан бўлган ўғли.
 Куран — сарой аъёнларидан бири.
 Кекса — Глостер хизматидаги ижарачи.
 Табиб.
 Сарой масхарабози.
 Освальд — Гонерильянинг саройида эшик оғаси.
 Эдмунд қўл остидаги бир офицер.
 Корделия атрофидаги аъёнлардан бир оқсуяк.
 Худайчи.
 Корнуэль герцогининг хизматкорлари..
 Гонерилья — } Лирнинг қизлари..
 Регана — }
 Корделия — }
 Лир аъёнларидан рицарлар, лашкарбошилар, чопарлар,
 ҳарбийлар, сарой кишилари, хизматкорлар.

І ПАРДА

БИРИНЧИ САХНА

Қирол Лирнинг саройида тахт заль.

Кент, Глостер, Эдмунд кириб келади.

Кент

Менга аввал шундай туюлган эдики, қирол герцог Корнуэлга қараганда, герцог Альбанига кўпроқ майл кўрсатмоқда деб.

Глостер

Ҳаммамизга ҳам шундай туюлган эди. Аммо энди, қироллик тақсим қилинар чоғда, қирол бу икки герцогдан қайси бирини ортиқ кўрганини аниқлаш мумкин бўлмай қолди. Уртадаги текисликка шунчалик риоя қилинганки, ҳар иккови ҳам бундан ўбдонроқ бўлакни танлаб ололмас эди.

Кент

Бу сизнинг ўғлингизми, жаноб?

Глостер

Мен бунинг тарбиясини ўз усгимга олганман, жаноб. Менга шу тўғрида гапиравериб кўл қизаришга тўғри келган, аммо энди чиниқиб кетдим.

Кент

Сўзларингизни тушуна олмадим.

Г л о с т е р

Боки йўқ, аммо бунинг онаси менга жуда яхши тушунар эди: шу тушуниши сабабидан ҳам унинг қорни дўмпайиб қолди. Демак, у ўз ётоғида эрга эга бўлишдан илгари, бешикда ўғилга эга бўлиб қолди. Бу ҳодисада андаккина гуноҳнинг ҳиди бурқсиганин сезгандирсиз?

К е н т

Модомики ўртада шундай жонон бир мева пайдо бўлган экан, ўша гуноҳ содир бўлгани учун қитти қайғирмайман.

Г л о с т е р

Аммо менинг бундан бир ёш катта бошқа ўғлим ҳам бор, у тамоман қонуний, лекин унинг қонунийлиги кўз ўнгимда бўлган қадрий бунга нисбатан баландроқ қилмайди. Гарчи бу маккор ёруғ дунёга ҳали чақирилмасдан бурун, бир оз беадаблик билан шошилиб келган бўлса ҳам, онагинаси гўзал нарса эди. Биз бунни каттакон ҳузур-ҳаловатлар билан тайёр қилганмиз: шунинг учун ҳам бу қасангини ўғлим деб иқрор қилишга мажбурман. Эдмунд! Сен бу олижаноб арбобнинг ким эканликларини биласанми?

Э д м у н д

Йўқ, жаноб.

Г л о с т е р

Бу киши — лорд Кент, ёдингда тут, бу киши менинг энг қадрли дўстим бўлади.

Э д м у н д

Мен жаноб олийларнинг хизматларига доим тайёрман.

К е н т

Мен сизни бора-бора севиб қолишимга ишонаман. Шунинг учун сизни яқинроқ таниб олишни истар эдим.

Эдмунд

Жаноб, мен муҳаббатингизга сазовор бўлиш учун тиришаман.

Глостер

Бу чет элларда тўққиз йил юриб келди, яқинда яна жўнайди. Қирол шу томонга келмоқда.

Фанфарлар

Лир, Корнуэль, Альбани, Гонерилья, Регана, Корделия ва аъёнлар чиқиб келадилар: уларнинг орқасидан Лирнинг тожини келтирмоқдалар.

Лир

Француз қироли, Бургунд герцоги,
Марҳамат қилсинлар, чақир, Глостер.

Глостер

Хўп, подшоҳим.

Глостер билан Эдмунд чиқиб кетадилар.

Лир

Ҳалигача яширин тутган андишамизни
Очмоқчимиз. Қани менга картани беринг!
Билиб қўйинг: уч тақсимга барабар бўлдик
Биз ҳукмрон бўлиб турган шу қиролликни,
Шу қариган елкамиздан давлат ташвишин
Улоқтириб ташламоққа айладик қарор.
Улим томон оғир юксиз судралиш учун
Барчасини ёш кучларга топширмоқчимиз.
Альбани, сен ўғлимизсан, сен ҳам Корнуэль,
Бизга бўлган муҳаббатинг ундан кам эмас,
Биз қизларга бермак бўлган меросимизни
Шу топдаёқ эълон қилиб қўймоқ истаймиз
Токи сўнгра бошбоштоқлик бўлиб юрмасин.
Французлар, бургундларнинг иккита шоҳи,

Бизнинг икки ёш қизимиз севгисин топиб,
 Меҳмон бўлиб яшамоқда саройимизда,
 Икки ошиқ жавобимиз кутиб мунтазир.
 Қани энди айтиб беринг менинг қизларим,—
 Модомики биз сизларга давлат, еру сув
 Ҳукмронлик иродасин берар эканмиз,
 Қай бирингиз бизни ортиқ севасиз, айтинг?
 Шунга қараб, кимда-кимнинг табиий қадри
 Юксак бўлса, биз беражак мукофотлар ҳам
 Шу кишига улгуржироқ — кўпроқ бўлади.
 Гонерилья, бош қизимиз, сен олдин гапир.

Гонерилья

Отажоним!

Сизга бўлган муҳаббатимни
 Қандай қалиб айтиш мумкин оддий сўз билан,
 Кўзда нуру олган нафас, озодлигимдан
 Ниманки қиймат, ноёб ва гўзал бўлса
 Хаёт, соғлақ, ҳусну номус барчасидан ҳам
 Бир қиз киши ўз отасин севолганича,
 Бир севгики айтмоқ учун сўз етишмайди,
 Барчасидан юксак қўйиб сизни севаман.

Корделия

(бир чеккага)

Бундан ортиқ қандай қилиб изҳор қиламан?
 Сўзлар билан айтиш қийин муҳаббатимни.

Лир

(Гонерильяга)

Шу ўлкани, бу қирғоқдан у қирғоққача
 Соя-салқин ўрмонлари, ерлари билан
 Жўшқин дарё, алвон-алвон қирлари билан
 Бутунича, бир умрга сенга топширдим.

Бўгин-бўгин авлодларинг яйраб-яшнасин,
 Қани энди ўртанчи қиз, тантиқ Регана
 Бизга айтар гапларингни айт-чи, тинглаймиз.

Регана

Опам билан икковимиз бир металлданмиз,
 Қимматимиз баб-баравар. Дил сўзин айтсам,
 Опам айтди сизга бўлган муҳаббатимни.
 Мен ҳам унинг сўзларига бир оз қўшаман:
 Менинг ҳиссим орзу қилса эҳтимол бўлган
 Барча шодлик менинг учун тамом бегона.
 Сизга бўлган муҳаббатим қалбимга роҳат,
 Мана сўзим, шаҳаншоҳим!

Корделия

(бир чеккага)

Вой мен бечора!
 Йўғ-э, нега мен бечора бўлар эканман;
 Муҳаббатим айтадиган сўзимдан устин.

Лир

(Реганага)

Сенга, сенинг авлодинга умрбод мерос
 Мамлакатнинг учдан бирин тортиқ қиламиз.
 Сенга теккан бу ҳиссанинг уфқи кенглиги,
 Гузаллиги ва қиммати зарра кам эмас
 Гонерильянинг ҳиссасига теккан бўлақдан.

(Корделияга қараб)

Қани сен-чи, қувончимиз, кенжатоғимиз
 Катталардан кам бўлмаган овунчоғимиз,
 Бургундларнинг қаймоғи-ю, фаранг шароби
 Ўртасида ишқ можаро бонси бўлган
 Қалб эгаси, қани айт-чи, сен нима дейсан?

Опаларинг ҳиссасидан ошиб тушарли,
Қандай сўзинг бор?

Корделия
Ҳеч қандай, шоҳим!

Лир
Ҳеч қандай.

Корделия
Ҳеч қандай.

Лир
Ҳеч қандайдан, ҳеч қандайин нарса чиқмайди,
Яхши ўйлаб, сўнгра гапир.

Корделия
Афсус кучсизман,
Юрагимни тил учига қўя олмайман...
Сизга менинг жуда қаттиқ муҳаббатим бор,
Бу муҳаббат фарзандлигим бурчидир, холос.
Ана шундан ё зиёда ва ё кам эмас.

Лир
Нима?! Нима! Корделия! Жавобинг тузат,
Йўқса бутун тақдирингни бузиб қўясан.

Корделия
Шаҳаншоҳим,
Менга ҳаёт берган ўзингиз,
Боқиб-кўриб, эркалаган, севган ўзингиз.
Мен буларнинг барчаси-чун сизга миннатдор,
Ҳурмат қилиш, жондан севиш менинг вазифам.
Опаларим нима учун эрга тегади,

Модомики сизни шунча яхши кўраркан?
 Ахир, мен ҳам бирор эрга тегмақчи бўлсам,
 Ўз ишқимдан, шафқатимдан анча қисмини
 Уша ҳаёт йўлдошимга бағишлашим шарт.
 Мен, ҳойнаҳой опаларим сингарин фақат
 Сизнигина севиб туриб, эрга чиқмайман.

Л и р

Шу сўзларни чин қалбингдан айтмоқдамисан?

Корделия

Чин қалбимдан, шаҳаншоҳим.

Л и р

Шунчалик ёш-ку,

Қалби шунча қотиб кетган.

Корделия

Ёшликка ёшдир,
 Аммо қалби ҳаққонийлик билан лиммо-лим.

Л и р

Шундай бўлса бўла қолсин; нима қиларди,
 Ҳаққонийлик сенга сеп ҳам, бисот ҳам бўлсин.
 Онт ичаман офтобнинг эзгу нурига,
 Қасам бўлсин ой шуъласи Гекат Маъбудга
 Ойдин кеча сирларига ва кўкда кезиб
 Бизнинг ҳаёт-мамотимиз тақдирин ешган
 Машъал каби порлаб турган сайёраларга:
 Оталикнинг бор меҳридан инкор қиламан,
 Бундан кейин ишқим, сен ҳам менга бегона —
 Бир умрга бегонасан! Ваҳший скифлар
 Ё бўлмаса очлигига таскин бериш-чун
 Ўз боласин ғажиб еган бошқа қабила

Менга қанча меҳрибону ва яқин бўлса,
 Сен ҳам шундай менга яқин ва меҳрибонсан,
 Қачонлардир менинг қизим аталгувчи шахс.

Кент

Подшоҳим!

Лир

Бир оғиз сўз айта кўрма, Кент!
 Аждар билан газабининг оралиғига
 Қира кўрма, йўқол ҳозир!

Уни ҳаммадан

Ортиқ кўриб севар эдим, унинг меҳрига
 Такия қилиш менга ҳордиқ берар деярдим.
 Жўна, йўқол! Қора гўрда насиб бўлажак
 Истироҳат ҳурматига қасам ичаман:
 Мен бу қизни юрагимдан юлқиб ташлайман.
 Французлар қиролини тездан чақиринг!
 Хўш, нимага ағрайганча туриб қолдингиз?
 Бургундларнинг герцогин ҳам чақиринг бунда.
 Альбани ҳам Корнуэлнинг герцоглари, сиз
 Бу учинчи ҳиссани ҳам бўлишиб олинг.
 Ва бу қизнинг куёви-чи, мерос ўрнига
 Қизнинг ўзи ҳаққоният деб атаб юрган
 Гурурини топиб олсин, хўжайин бўлсин.
 Иккингиизга топшираман ҳокимиятни,
 Барча ҳуқуқ, шаҳаншоҳлик устунлигимни.
 Менинг билан юзта аъён — рицарь қолади.
 Ва уларнинг харажати сизга юклайман.
 Шу юз киши ўзим бошлиқ бир ой-бир ойлаб
 Иккингиизда навбат билан яшаб туради.
 Мен қироллик унвонини, шараф-шонини
 Ўзим билан қолдираман, аммо бус-бутун
 Келимларни, мамлакатнинг идорасини
 Иккингиизга топшираман, ўғилхонларим;

Ва сўзимнинг тасдиқи-чун бошда тожимни
Бўлиб олинг, мана.

(Уларга тожини топширади.)

К е н т

Улуғ Лир,

Шу ном оша ҳурматлардим доим қиролни,
Отам каби севар эдим, соҳибқироним,
Ҳамма амри-фармонига бош билан тайёр,
Дуо чоғи шу ном эди тилимда такрор.

Л и р

Камон таранг тортилгандир, ўқидан сақлан!

К е н т

Камалакни майли бўшат, ўз ўқинг билан
Юрагимни илма-тешиқ қилиб қўя қол.
Лир тентаклик қилаверса, Кент ўжар бўлар.
Айт-чи ўзинг, не қилгулик қилмоқчисан, чол?
Ҳокимият мақтовларга талтаяди деб,
Вазифалар қўрқиб сўзсиз қолар дейсанми?
Улуғворлик телбаликдан валақлаганда
Ҳақиқатни сўйламаклик бизнинг бурчимиз.
Эсингни йиғ! Тожи-тахтни қўлингдан берма,
Ғазабингни тизгинлаб ол! Шу жоним кафид,
Кенжа қизинг сени ҳаддан зиёда севар:
Тид жимлиги, дил бўшлигин белгиси эмас:
Қайта, ичи бўш ерларда шовқин кўп бўлур.

Л и р

Ҳаётингни қиммат билсанг, тилингни тий, Кент!

К е н т

Ҳаётимми, бу ҳаётни доим сен учун
Гаров қилиб қўйилган деб ҳисоблаганман,

Евларингга қарши, сени қўриқлаганда
Ҳаётимни йўқотишдан ҳеч қўрқмаганман.

Л и р

Кўзимдан йўқол!

К е н т

Кўзингни оч, фақат менга ижозат бер, Лир,
Ғазабингга нишон бўлай умрим борича.

Л и р

Қасам бўлсин Аполлонга, ишқ тангрисига...

К е н т

Аполлонга мен қасам ичаман, қирол
Бўлар-бўлмас чорлайверма маъбудларингни.

Л и р

Мушрик югурдак!

(Қиличини суғуради.)

А л ь б а н и ва К о р н у э л ь

Тўхтанг, шаҳаншоҳ!

К е н т

Майли, чопа қол.

Беомон дард музди учун, табибингни сўй!
Бундан кейин, танамда жон, товушим борича
Сенга, ёмон иш қилиб қўйдинг, деб қичқираман!

Л и р

Сен фитначи, сўзларимга яхши қулоқ сол.
Менинг айтган сўзларимни тинглаш — вазифанг.

Ваъдамизни бузмоқликка чорлайсан бизни;
 Бундай аҳвол бу даргоҳда рўй берган эмас.
 Шаҳаншоҳлик, унинг ҳукми оралигига
 Суйканчиқлик қилиш билан суқулиб кирдинг:
 Бу қилиққа чидай олмас завқу рутбамиз.
 Бу ерда мен қирол! Мана сенга мукофот!
 Тупроққа хос офатлардан сақланиш учун
 Тайёргарлик кўришингга беш кун ижозат.
 Олтинчи кун бўлганида ирганч елкангни
 Менга қарам ўлкаларга ўгиришинг шарт;
 Учинчи кун мен қироллик қилган ерларда
 Қадамингдан из топилса, дарҳол ўласан.
 Қани жўна! Маъбудларга қасам ичаман,
 Бу қарорим ғоят қатъий, зарра ўзгармас!

К е н т

Хайр, қирол; сен шунақа экансан-а, Лир.
 Бунда қувғин, у ерда-чи, ҳур — эркин олам.

(Корделияга)

Емонликдан омон берсин сенга тангрилар,
 Фикрларинг барчаси ҳақ, сўзинг рост эди.

(Регана ва Гонерильяга)

Тантанаю дабдабалик севги сўзларин
 Ишлар билан тасдиқлашга ҳаракат қилинг.

(Герцогларга ва сарой ходимларига қараб)

Ҳаммангизга хайр энди, сизнинг Кентингиз
 Кекса умрин яшар бўлди ўзга юртларда!

(Чиқиб кетади)

Бурги овози

Глостер, у билан бирга француз қиролни,
 Бургунд герцоги ва аъёнлар кирадилар.

Г л о с т е р

Шаҳаншоҳим, қирол билан герцог шу ерда.

Л и р

Айтар сўзим аввал сизга, Бургунд герцоги.
Икковингиз, сиз француз қироли билан
Кенжа қизга уйланишга талашардингиз.
Қани айтинг; раъйингиздан кечмаслик учун
Сизга қанча сепу бисот берилиши шарт?

Б у р г у н д г е р ц о г и

Шаҳаншоҳим,
Ваъдангиздан ортиқчасини
Сўрамайман, чунки ундан камин бермайсиз.

Л и р

Аслзод герцог,
Қизга қиммат баҳо қўйган эканмиз аввал:
Энди ўша нархи пасайиб кетди.
Мана ўзи, шу риёкор вужуд ичидан
Бирор нима тополсангиз, унинг устига
Менинг бутун газабимни жамбаст қилсангиз
Шу йиғиндиқ завқингизга мос кела олса,
Мана ўзи, бутунлайин сизники бўлсин.

Б у р г у н д г е р ц о г и

Нима жавоб беришни ҳам билолмай қолдим.

Л и р

Айб иш қилган ва ҳамманинг кўзидан тушган,
Бизнинг чексиз қарғишларга гирифтор бўлган,
Унинг сепи отасидан теккан лаънатлар,
Ҳаммамизнинг меҳримиздан четга қоқилган
Ушбу қизни олиш-қўйиш ихтиёрингиз.

Бургунд герцоги

Шаҳаншоҳим, кечирасиз, шунча шарт билан
Мен бу қизга уйланишдан бўйин товлайман.

Л и р

Майли, қўйинг. Онт нчаман парвардигорга,
Мен бу қизнинг бойликларин сападим, холос.

(Француз қиролига)

Сизга эса улуғ қирол, эп тополмайман.
Ёмон кўрган кишим билан бирга бўлмоқни.
Ахир, сиз ҳам шу махлуқдан бошқа бирорта
Муносиброқ қизгинани яхши кўрасиз.
Табиат ҳам ўкинади яратиб қўйиб.

Француз қирол и

Бу гапларни эшитишим жуда таажжуб!
Ҳалигача энг севимли бўлиб келган қиз
Қариликнинг овунчоғи, мақташга лойиқ,
Ҳаммадан ҳам яқинроғу, ҳаммадан қиммат,
Бирданига шундай ёмон қилғилик қилиб,
Бутун меҳру шафқатлардан ажралиб қолса?
Сизнинг унга қўйганингиз шунча муҳаббат
Бирваракай йўққа чиқиб кетгандан кейин
Гуноҳи ҳам жуда мудҳиш, зўр бўлса керак.
Аммо қизнинг гуноҳига менинг зеҳнимни
Ишонтириш учун кучли мўъжиза керак

Қорделия

Аммо сиздан, подшоҳим, сўрар эдимки,
Менда йўқдир талёглама сўзларни айтиб
Бировларни ёлғондакам мақташ санъати.
Охирида қилган ишим мос келадиган

Тил билан дил бирга сўзни айтаман, холос;
 Бошқаларга айтиб қўйинг: отамни мендан
 Ранжитгану муҳаббаттин совутган нарса
 Ахлоқсизлик, пастгарчилик. одам ўлдириш,
 Беадаблик, бежо қадам каби гуноҳмас;
 Бир камчилик (шу камчилик менинг давлатим)
 Ялинчоқ кўз, хушомад сўз менда топилмас.
 Отам мендан муҳаббатин олса оларки,
 Шу хислатлар йўқлиги-чун ҳеч ачинмайман.

Л и р

Менинг раъим ва кўнглимни топмас экансан,
 Шу дунёда туғилмасанг яхшироқ эди.

Француз қироли

Шу холосми? Ўз табиий хижолатидан
 Дил сўзини айтолмаслик бутун айбими?
 Нима дейсиз, сиз муҳтарам Бургунд герцоги,
 Маликага айтадиган сўзингиз йўқми?
 Бирор илинч ё манфаат кўзда тутилган
 Ҳар қандайин муҳаббат ҳам муҳаббат эмас.
 Истайсизми, маликага уйланишликни?
 Ҳеч нимасиз унинг ўзи каттакон давлат.

Бургунд герцоги

(Лирга қараб)

Шаҳаншоҳим,
 ўша аввал ваъда қилинган
 Ҳиссасини берсайдингиз, Қорделия ҳам
 Бургундларнинг маликаси бўларди шу чоқ.

Л и р

Йўқ! Ҳеч нарса! Ичган онтим — ғоятда маҳкам.

Бургунд герцоги

(Корделияга)

Демак, афсус, отангизни йўқотиш билан
Эр бўлажак йигитдан ҳам ажраб қолдингиз.

Корделия

Майли, герцог бундан буён хотиржам бўлсин.
Унинг ишқи даромадни кўзда тутаркан,
Мен албатта унга хотин бўла олмайман.

Француз қироли

(Корделияга)

Қамбағаллик билан бойсан, жононгинасан,
Ҳамма сени ташлаганда, яна қимматсан,
Назарлардан тушиш билан дидимга ёқдинг,
Мен оламан сени бутун борлигинг билан,
Ҳамма четга улоқтирди, эгаллаш ҳақим.
Ё тавбайи! Шу умумий ҳазарнинг ўзи
Унга бўлган ишқим ўтин алангалатди.

(Лирга)

Сен қизингни шундай ожиз, гадо ҳолида
Улоқтирдинг менинг меҳру шафқатларимга.
Франция каби кўркам — гўзал ўлкада
Менинг севган қироличам бўлиб қолади.
Туман босган Бургунддаги бутун герцоглар
Энди менинг жононимни сотиб ололмас.
Сен буларнинг муз қалбига «хайру хўш» деб қўй.
Гарчанд бунда йўқотибсан, унда мукофот.

Лир

Сен ола қол, бу қиз тамом сеники бўлди.
Бизнинг бундай қизимиз йўқ ва бўлган эмас,

Унинг билан сўнги дафъа кўришишимиз.
Вақт ўтказмай йўлга тушинг. Сизларга атаб
Қиладиган дуон хайр, шафқатимиз йўқ.
Кетдик, герцог.

Бурги чалинади. Лир билан бирга герцог. Корнуэль,
Альбани. Глостер ва аъёнлар чиқиб кетадилар

Француз қироли

Опаларинг билан хайрлаш.

Корделия

Сиз отамнинг қиммат баҳо хазиначлари,
Корделия сизни ташлаб кетар, кўзи ёш.
Мен сизларни жуда яхши танийман, аммо...
Бир туғишган опаларим бўлганингиз-чун
Сизда бўлган нуқсонларни айтиб турмайман.
Отамизни яхши кўринг, уни сизларнинг
Маҳмадона қалбингизга топширмоқдаман.
Аттагинанг, назаридан тушмаган бўлсам
Унинг учун соз бошпана топган бўлардим.
Хайр опалар.

Регана

Сен бизларни ўргатмаёқ қўй.

Гонерилья

Ундан кўра, раҳми келиб ёнига тортган
Қайлирингнинг кўнглини топ, яхши бўлади.
Маъқул галга қулоқ солмай, ўжарлик қилиб,
Ўз-ўзингга жабру жафо ордириб олдинг.

Корделия

Вақти келиб барча ёмон ният фош бўлар,
Охирида уялади яширин фитначи.
Бахтли бўлинг опаларим!

Француз қироли

Кетдик, жонгинам.

Корделия билан француз қироли чиқиб кетадилар.

Гонерилья

Синглим, ҳар иккимизга тегншли бир иш тўғрисида сен билан гаплашиб олишим жуда зарур эди. Отамиз бу куннинг ўзидаёқ кетишга қарор берганга ўхшайди.

Регана

Шунақа, у сизлар билан бирга кетмоқчи, келаси ой бизларникига келиб турар экан.

Гонерилья

Ана кўрдингми, у кексайганда айнаб, товланиб турадиган бўлиб қолган. Бу гапни шу топдаёқ ўз кўзимиз билан кўрдик, ишондик. У ҳалигача синглимизни ҳар икковимиздан ҳам ортиқ кўриб севар эди. Тўсатдан айнаб ўнгу терисини ўйлаб кўрмай, уни оқ қилиб қўйди, ахир, шунга ҳайрон қолмай бўладими.

Регана

Ҳамма касал қарилигида, мияси ачиб қолган. Ундай деса илгарилар ҳам у ўз-ўзини яхши танимас эди.

Гонерилья

У тетик, соғ-саломат замонларда ҳам жуда серзарда, ўжар эди, энди бўлса сен билан биз унинг феълига ўрнашиб қолган бу ярамас кулки ахлоқлардан тоза ҳам жабр-жафо тортсамиз керак, унинг устига кекса-лигидан келадиган гап кўтаролмаслиги, асабийлигини, бўлар-бўлмасга бадгумон бўлаверишини айтмайсанми?

Регана

Рост айтасан, сен билан биз, Кентни ҳайдагандаги-га ўхшаган унинг тутқаноқдай тентаклигини, бемаънигарчиликларини ҳали кўп бошимиздан ўтказамиз.

Гонерилья

Ё бўлмаса француз қироли билан хайрлашган чоғдаги муомаласига қара. Кел, ҳали ҳам иккаламиз бамаслаҳат гапни бир ерга қўйиб ҳаракат қилайлик: агар у шу аҳволида ҳам ҳокимиятни ўз қўлида тутиб турмоқчи бўлса, тахтдан кечганидан фойда йўқ. Қайтага не-не кунларни бошимизга солади.

Регана

Иккаламиз қилар ишни яхшилаб ўйлашиб оламиз.

Гонерилья

Ишқилиб, вақт ўтказмасдан, нима билан бўлса ҳамки, бўлар ишнинг олдини олиш керак.

Чиқиб кетадилар.

ИККИНЧИ САҲНА

Граф Глостернинг саройида бир зал. Қўлида бир хат билан

Эдмунд чиқади.

Эдмунд

Яратилиш! Менинг таңрим сенгина холос,
Сенинг ҳамма қонушингга хизмат қиламан.
Ўз ақамдан бир йил ёки икки йил кейин
Тугилган-чун мерослардан маҳрум эмишман.
Бу одатга, бу хилдаги бидъат зулмига
Одамларга расм бўлган риёкорликка,
Нега хўн деб, бўйин эгиб қолар эканман?

Қонунсизмиш? Бу гап ўзи нима дегани?
 Нега мен паст бўларканман, менинг вужудим,
 Билак кучим, тетик руҳим, роса қоматим
 Ор-номусли эр-хотинлар туғдириб қўйган
 Болалардан заррагина камлиги йўқ-ку.
 Нега бизга ким кўринган таъна сўз билан
 «Паст», «қонунсиз» лақабини тамға қилади?
 Биз, «қонунсиз», «зоти пастлар»— «зоти
 пастлармиз?»

Аммо бизни яратишда жонига теккан
 Ухлайвериб ялоқ бўлган кўрпа-тўшакда,
 Уйқусираб бўйда бўлиб, туғилиб қолган
 Жинни-санғи каллаларга нисбатан, кўпроқ
 Ихтиросли яширин ишрат завқи аралаш
 Катта кучлар, алангали зўрлик сарф бўлган!
 Сенга мерос тегадиган еру сувларни
 Мен оламан, билиб қўйгил, қонуний Эдгар:
 Отамизга сен қонуний ўғлидан кўра
 Мен қонунсиз кам қимматга эга эмасдир.
 «Қонуний-а!» Жаранглашин эшитиб қўйинг.
 Бурунда бил, ҳай қонуний акам, мабодо
 Хат орқали қилган макрим ўринлай қолса,—
 Ҳалигача камситилган уканг Эдмунд
 Қонуний деб танилади. Усиб-унаман.
 Қонунсизлар иши учун худо мададкор.

Глостер киради.

Глостер

Кент қувланди. Французлар қироли эса
 Ғазаб билан бизни ташлаб кетиб ҳам қолди.
 Лир ҳам тахтдан воз кечдию оқшом жўнади.
 Бундан буён қизларига боқим яшайди...
 Бирваракай юз берди-я шунча ҳодиса!
 Сен ҳам шундаминг, Эдмунд? Қандай хабар
 бор?

Э д м у н д

Ҳеч қанақа, жаноби олий.

(*Битта хатни яширади*)

Г л о с т е р

Нега мунча эҳтиёт билан бу хатни яширяпсан?

Э д м у н д

Мен ҳеч қандай янги хабар эшитганим йўқ, жаноби олий.

Г л о с т е р

Қандай қоғозни ўқиб турган эдинг?

Э д м у н д

Ҳеч нима ўқиётганим йўқ эди, жаноби олий.

Г л о с т е р

Ҳеч нима дедингми? Шошилиб-пишилиб чўнтагингга суқаётган нарсанг нима эди? Агар у қоғозда ҳеч нима бўлмаса, шошилиб яширишининг ҳам ҳожати йўқ эди. Бу ёққа бер-чи... Қани! Агар қоғозда ҳеч нима ёзилмаган бўлса, кўзойнак ҳам тақиб ўтирмайман.

Э д м у н д

Елвораман, жаноб, мени кечиринг. Бу хат акамдан. Мен ҳали охиригача ўқиб ҳам чиққаним йўқ. Шунчаки устидан бир кўз югуртирдим. Фикримча, сиз ўқимаганингиз маъқул.

Г л о с т е р

Хатни менга беринг деяпман, жаноб.

Э д м у н д

Хатни сизга берсам ҳам, бермасам ҳам барибир, сизни ҳақорат қилган бўламан. Хатнинг мазмуни, менинг фаҳмимча, кишининг нафсини койитади.

Г л о с т е р

Кўрсат деяпман, қани кўрсат!

Э д м у н д

Мен ўз акамни оқлаш учун у бу хатни ёзишда менинг кўнгли тозалигимни синамоқчи бўлган бўлса керак, деб айта оламан.

Г л о с т е р (Уқийди)

«Ана шу қонуни билан ёритилган ҳурматга лойиқ кексалик ҳақи, умримизнинг энг кўркем йилларида ҳаётимизни заҳарламоқда. У бизни ўз бадавлатлигимиздан фойдаланиш имкониятидан маҳрум қилмоқда. Қачонки ўша қариллик бизга халақит беришдан тўхтамагунча, биз ўз бойлигимизнинг ҳузур-ҳаловатини тота олмас эканмиз. Мен, қарилликнинг кишини эзиб юборгувчи ана шу зулми қанчалик мақсадсиз ва аҳмоқгарчиликдан иборат эканлигини фаҳмлаб қолдим. Қарилликнинг бу зулми ҳақиқатан қудратли ва зўр бўлгани учун эмас, балки биз чидаб берганимиз учун устимиздан ҳукмронлик қилмоқда. Бу тўғрида аниқроқ гаплашиб олиш учун менинг олдимга кел. Агар бизнинг отамиз узун уйқу билан ухлаб, то мен уйғотмагунча уйғонмай турган бўлганда эди, отамиз даромадларининг тенг ярми сенга тегар эди ва сен ҳам умринг бориचा Эдгарнинг севган укаси бўлиб қолар эдинг».

Ҳмм... бу суиқасд!.. «Мен уйғотмагунча уйғонмай турган бўлганда эди, даромадларнинг тенг ярми сенга тегар эди...» Менинг ўғлим Эдгар! Наҳотки унинг қўли қалтирамай шуларни ёзолди? Унинг қалби ва фикри шу хаёлларга боролди? Бу хатни сен қачон олдинг? Буни ким олиб келди?

Э д м у н д

Ҳеч ким олиб келиб бергани йўқ. Қизиги ҳам шунда-да. Хатни хонамнинг дарчасидан ташлаб кетишибди,

Г л о с т е р

Сен ҳам бу хатни акагнинг ўз қўли деб билдингми?

Э д м у н д

Агар бу хатда бирор маъқул гап ёзилган бўлса, акамнинг ўз қўли деб қасам ичишим мумкин эди. Аммо бу хилдагини шундай эмасдир, деб ўйлашни истар эдим.

Г л о с т е р

Бу унинг қўли.

Э д м у н д

Ҳа, бу унинг қўли, жаноб. Аммо мен ишонмоқчи бўламанки, бу хатни ёзар чоғда қалби билан қўли бир фикрда бўлмаса керак.

Г л о с т е р.

Илгарилар ҳам бирор гап сен билан шу фитна гапларни гапиришган эдимиз?

Э д м у н д

Ҳеч қачон, жаноб. Аммо ундан, чунончи, ўғил балогатга етиб, ота деган кексайгандан кейин, ўша ота ўғлининг қарамоғига ўтмоғи керак, ўғил эса бутун даромадларни ўз қўлига олмоғи керак,— деган фикрларини бир неча бор эшитганим бор.

Г л о с т е р

Аҳ, ярамас, ярамас! Бу ёзган хатида ҳам шу фикрларнинг ўзгинаси. Жирканч, ярамас! Йўлдан тойган, манфур ярамас! Ваҳший ҳайвон! Ваҳший ҳайвондан

ҳам ёмон! Бор, уни топиб кел. Мен уни қамаб қўяман.
Ирганч, ярамас! Қаерда экан?

Э д м у н д

Билмасам, жаноб. Агар сиз акамнинг ўйлаган ўйларини аниқ билиб олгунча, унга қарши бўлган ўз ғазабларингизни босиб туролсангиз эди, тўғри йўл тутган бўлардингиз: агар сиз унга қарши адолатсизлик қилиб тўсатдан кескин чоралар ишлата бошласангиз, балки бу чоралар сизнинг шахсий ҳурматингизга ҳалал етказиб, акамнинг сизга бўлган ўғиллик итоатини тубдан сўндириб қўйиши мумкин. Мен ўз жонимни кафил қилиб айта оламанки, балки у бу хатни ёзишда ҳеч қандай ёмон ниятни ўйламай, менинг сиз ҳурматлимигизга бўлган садоқатимни текшириб кўрмоқчи бўлгандир.

Г л о с т е р

Сен шундай деб ўйлайсанми?

Э д м у н д

Агар сиз ҳурматлимиз бир маслаҳатни маъқул кўрсангиз, мен у билан бир суҳбат уюштираддим. Ҳамма гапларни ўз қулоғингиз билан эшитиб, тасдиқ қилар эдингиз. Хўп десангиз бу суҳбатни шу кечдан қолдирмай ташкил қилиш мумкин.

Г л о с т е р

У бунчалик ёввойи, ёвуз махлуқ бўлмаса керак,
токи...

Э д м у н д

Албатта бўлмаса керак.

Г л о с т е р

Ўз отасига қарши-я. Ўз меҳрибон, жондан севган отасига қарши-я? Осмону заминга қасам ичаман!

Эдмунд, уни қаердан бўлмасин топ! Дилидаги гапларни рўёбга чиқар. Зеҳнинг нимани маслаҳат кўрса, шундай ҳаракат қил. Мен ҳақиқий гап нима эканини билиб олиш учунгина дунёдаги ҳамма нарсани ҳады қилишга тайёрман.

Э д м у н д

Мен уни қаердан бўлмасин излаб топаман, жаноб. Бор ҳаракатимни қилиб кўраман, кейин келиб ҳамма гапни ўзингизга баён қиламан.

Г л о с т е р

Бу ҳалигача кўрилмаган хусуф-кусуфлар. Қуёшнинг, ойнинг тутилиши бизлар учун ҳеч қандай бир яхшиликдан дарак бермайди. Табиатшунослар бу ҳодисаларни турли-туман йўллар билан тушунтирмақчи бўлсалар ҳам, ҳар ҳолда кулли мавжудот бу ҳодисаларнинг оғир таъсиридан шикаст топмоқда: муҳаббатлар совиб бормоқда, дўстлик емирилмоқда, оғанилар бир-бирларига қарши қўзғалмоқда, шаҳарларда, қишлоқларда олағовур, сарой доираларида хиёнатлар, отоналар билан фарзандларни бир-бирига боғлаган иплар узилмоқда. Менинг ярамас ўғлим устидаги фол айниқса тўғри чиқмоқда, ўғил отага қарши қўзғалган қиролнинг ўзи табиат қонунларини бузмоқда, ота ўз гўдақларига қарши исён қилмоқда. Яхши замонлар ўтиб кетди; турли-туман макру ҳийлалар, кўнгли қаттиқлик, хиёнат, барбод қилувчи ўзбошимчалик — ана шулар энди бошимиз гўрга киргунча бизга азоб беради. Топ, ўша ярамасни, Эдмунд; топсанг афсус емайсан. Аммо жуда эҳтиёткор бўл. Аслзот ва вафодор Кент эса қувғинда! Унинг бутун гуноҳи — садоқати. Ҳаммаси ҳам таажжуб ҳодисалар! *(Чиқиб кетади).*

Э д м у н д

Одам болаларининг ҳайрон қоларли аҳмоқликларини қаранг! Қўпинча ўз гуноҳимиз билан бахт биздан юз ўгириб қолса, бу фалокатларга сабаб қилиб қуёшни, ойни, юлдузларни гуноҳкор қила бошлаймиз. Гўёки биз муттаҳам, ярамас бўлган бўлсак, ноилложликдан аҳмоқ бўлиб қолган бўлсак — бу осмон ҳукмидан, алдамчи, ўғри, хиёнаткор бўлган бўлсак, бунга ҳам фалак таъсир қилган, ичувчи, ёлгончи, фоҳиш, бузуқи бўлган бўлсак — кўкдаги юлдузларнинг нури тушган, хуллас, биздаги ҳамма расвогарчиликларда тангри таоллонинг иродаси бор, тақдирга тан беришимиз керак. Зоти бузуқ одамлар учун жажжигина баҳона; ўзингдаги саёқ майлларга жавобгарликни юлдузларнинг гарданига ағдарасан холос. Менинг отам менинг онам билан аждар юлдузлари туркуми қиронида йўлиқишган бўлса, мен Дубби Акбар, яъни Катта Айиқ юлдузлари туркуми қиронида туғилганман: шунинг учун ҳам мен зolim, бузуқи одам бўлишим керак эди! Бўлмаган гап! Осмон гумбазидаги энг ювош қиздай мулойим юлдуз бешигим устида мўлтираб турганда ҳам мен ҳозир қандай бўлсам ўшандай бўлиб қолаверардим.

Эдгар келиб киради.

Ана, ўзи ҳам келиб қолди. Бу эски комедия ҳам ора очиқ бўладиган бўлди. Бедлам жиннихонасидан чиққан жинни, Томга ўхшаш ўзимни анқов, ярамасликка солиб тураман. Аҳ, бу, кун тутилиш, ой тутилишлар бизга бошбошдоқликлардан хабар беради.

Эдгар

Салом, укам, Эдмунд! Нима тўғрида мунча чуқур ўйланиб қолдинг?

Э д м у н д

Шу ой, кун тутилишлари натижасида рўй бериши мумкин бўлган ҳодисаларни олдиндан айтиб ёзилган гапларни яқинда ўқиган эдим, шунини ўйлаяпман.

Э д г а р

Сен шу гапларга қизиқасанми?

Э д м у н д

Сени ишонтиришим мумкинки, бахтсиз ҳодисалар рўй бериши тўғрисида илгари айтилган гаплар тўғри келяпти. Масалан, ота-оналар билан болалар ўртасидаги муомалаларнинг дуруст бўлмаслиги, ўлим-етим кўплиги, қимматчилик, қадим дўстларнинг бир-биридан жудо бўлиши, ҳукумат ишида олағовур, сарой аҳллариининг қиролга қарши дўқ уриши ва лаънатлар ёғдириши, бекорчи гумон ва андишалар, дўстларнинг қувғунлиги, қўшин ичида интизом тушкунлиги, эру хотинлар ўртасида бевафолик ва бошқа ва бошқалар.

Э д г а р

Қачондан буён муважжимлар маслағига кириб олдинг?

Э д м у н д

Ҳа, майли, буни қўйдик. Отам билан энг охириги бил қачон кўришган эдинг?

Э д г а р

Кеча кечқурун.

Э д м у н д

У билан гаплашган эдингми?

Эдгар

Ҳа, икки соат тўла-тўқис.

Эдмунд

Яхшиликча ажрашганмидиларинг? Сен унинг гапидами, юзидаги имою ишорасидами бирор норозилик аломатини сезмаганмидинг?

Эдгар

Ҳеч нима сезганим йўқ.

Эдмунд

Ёдингга тушир, сен бирор бало қилиб қўйиб ранжитган бўлмагин. Ҳам сендан сўрайман, сал жаҳлидан тушиб, тапти босилгунча кўзига кўринмай тур. Шу топда у шунақа ҳам ғазаб билан тўлқинланиб турибдики, кўрина қолсанг сўкиш, койишнинг ўзгинаси билан унинг қўлидан чиқиб кетолмайсан.

Эдгар

Нима бало, биронта ярамас мени унга ёмонлаб чаққанмикин.

Эдмунд

Шунақа бўлган деб қўрқяпман. Сендан сўрайман, унинг ғазаби босилгунча ўзингга эҳтиёт бўл. Юр, менинг хонамга кирамиз. У ерда мен сени бирор ўнғай ерга жойлаштираман, сен у ердан сенинг тўғрингда нималар деяётганини эшитасан. Марҳамат қил, мана менинг калитим. Агар ташқарига чиқмоқчи бўлсанг, ўзинг билан яроғ ола чиқ.

Эдгар

Яроғ ола чиқ?

Эдмунд

Ака, мен ахир сенинг фойданг учун маслаҳат бер-
япман. Майли, агар сенинг тўғрингда бирор ёмонлик
ниятим бўлса, виждонсиз киши бўлай. Мен сенга ўз
кўрганам ва эшитганимни шипшитиб қўйяпман, холос.
Бор бутун даҳшатни, чин гапни сенга ҳали айтганимча
йўқ. Сендан сўрайман, бу ердан кет.

Эдгар

Мен, ахир, тездан ҳамма гап нима эканини сендан
билиб оламанми?

Эдмунд

Менга орқа қилавер.

Эдгар чиқиб кетади.

Отам содда, ҳар нарсага ишонаверар,
Акам эса асл йигит, унинг вужуди
Ҳар қандайин ёмонликдан жуда ҳам тоза,
У, буларга ишонмайди. Тўғрилиқда-чи
Аҳмоқларча тўғри. Майли, у билан ишни
Жуда енгил ҳал қиламан. Масала равшан.
Туғилишим — фарзандлигим бермаган билан
Ақлим берар менинг ҳақим бўлган меросни,
Шу мақсадим йўлидаги ҳамма чора хўп!

УЧИНЧИ САҲНА

Герцог Альбанининг саройида бир хона. Гонерилья,
Освальд ва бошқарувчи кирадилар.

Гонерилья

Наҳотки отам ўз масхарабозини сўккани учун
менинг мулозимларимдан бир аъённи тутиб олиб урган
бўлса?

Освальд

Шундай бўлди, маликам.

Гонерилья

Кеча-кундуз менга озор бергани-берган.
 Дам ўтмасин бир сўкишга чидаб берамиз.
 Бундан ортиқ тўзолмайман, тоқатим битди.
 Шовқин-сурон қилар унинг мулозимлари,
 Ўзи эса ҳар бўлмағур гапга сўкади.
 Овдан қелсин, мен у билан сўзлашмайман ҳам,
 Сен — касал деб қўя қолгил мени сўраса.
 Аввалгидай сертавозе бўлабермагил.
 Бир гап бўлса, ўзим унга жавоб бераман.

Освальд

Товуши келди, маликамиз, келишяпти.

Саҳна орқасидан бурғи овози

Гонерилья

Сен ҳам, бошқа мулозимлар хизмат қиларкан
 Истаганча ўзингизни диққатсиз тутиңг.
 Пала-партиш ишингизни ўзи ҳам сезсин.
 Ёқтирмаса, кета қолар синглимникига.
 Биз у билан гаплашганмиз. Жавоб бермаймиз
 Устимиздан ҳукмронлик қилаверишга.
 Бу тентак чол, ҳукуматни топшириб қўйиб,
 Аввалгидай эга бўлиб қолиш истайди.
 Кексалар ҳам бола феъл бўлиб қолади.
 Дағдага ҳам қилиш керак эркалаб туриб,
 Бу давара ўзларига фойда қилади.
 Буйруғимни ёдингда тут.

Освальд

Маъқул, маликам.

Гонерилья

Мулозимлари билан ҳам оддийроқ бўлинг.
Нима бўлса бўла қолар. Қолганларга айт!
Мен чол билан бир гаплашиб қўймоқчиман
Қулай фурсат келишни кутиб турибман.
Синглимга ҳам хат ёзаман, орқаворатдан
Бамаслаҳат иш қиламиз.— Овқатланайлик!

Чиқиб кетади.

ТҮРТИНЧИ САҲНА

Ҳалиги ерда бир зал.
Ўзга кийим-бош кийган Кент чиқади.

Кент

Усти-бошни қойил қилиб ўзгартиргандай,
Товушимни ҳам ўринлатиб ўзгартиролсам,
Мўлжал қилган мақсадимга, зарра қийналмай
Етар эдим, қани, қувғин Кент!
Айбдорлик вақтингда ҳам хизмат тополсанг,
Жуда севган хўжайининг, сенинг ҳойнаҳой
Шунча сидқу ихлосингга қойил қоларди.

Саҳна орқасидан бурғи овози.
Лир, рицарлар ва мулозимлар чиқади.

Лир

Овқатни бир минут ҳам кутишга тоқатим йўқ.
Дарров дастурхон ёзилсин.

Хизматчи чиқади

Бу нима гап? Кимсан ўзинг?

Кент

Бятта одамман!

Л и р

Сенинг қиладиган ҳунаринг нима, ҳам биздан сенга нима керак?

К е н т

Менинг ҳунарим ўз-ўзимни эвлаб юриш, кимки менга ишонч билдирса, ўшанга садоқат билан хизмат қилиш. Кимнинг дили тоза бўлса ўшани севиш, кимки доно-ю камгап бўлса, ўшанинг ёнидан ажралмаслик; қиёматдан қўрқиш; керак бўлганда жангга кириш ва балиқ емаслик.

Л и р

Ахир, ўзинг кимсан?

К е н т

Мен, дилида кири йўқ, маъқулгина одамман, аммо қиролдай камбағалман.

Л и р

Уша қирол қироллар ичида камбағали бўлгандай, сен ҳам фуқаролар ичида камбағал бўлсанг, чинданам бадавлат бўлмаганинг бўлади. Қани энди, -сен нима истайсан?

К е н т

Хизмат қилиш.

Л и р

Кимга, ахир, хизмат қилишни истар эдинг?

К е н т

Сизга.

Л и р

Сен мени танийсанми, ошна?

К е н т

Танишга танийман, чунки чеҳрангизда, сизни хўжайиним аташга арзийдиган қандайдир ёқимлилик бор.

Л и р

Нима? Қанақа нарса бор дединг?

К е н т

Ҳукмронлик.

Л и р

Сен қандай хизматларнинг уддасидан чиқа оласан?

К е н т

Садоқат билан сир сақлашни, отда юришни, чопишни, ўзимнинг айтадиган ҳикояларим билан чигал жанжалли воқеаларни бузиб юборишни ва унча ҳам чигал бўлмаган топшириқларни бажаришнинг уддасидан чиқаман. Росмана одамлар қила оладиган ишларни бажаришга менинг ҳам кучим етади. Менинг яхши фазилатларимдан бири шуки, жуда тиришқоқман.

Л и р

Неча ёшга кирдинг?

К е н т

Хотинларнинг ялласинигина эшитиб ошиқ бўлиб қоладиган даражада ёш ҳам эмасман, жаноб. Аммо ҳеч қандай сабабсиз уларга мафтун бўладиган даражада қари ҳам эмасман: елкамда қирқ саккиз йиллик умрнинг юки бор.

Л и р

Менга эргашавер. Сен менга хизмат қилиб қолсан; агар овқатдан сўнг ҳам ёқтирганимча тураверсам,

сен билан бу яқин орада ажралишадиган кўринмайман.
Овқат тайёрми? Ҳой, овқат! Менинг масхарабозим
қаерда қолди! Масхарабозим! Тез боринг, масхарабо-
зимни чақириб келинг!

Хизматчилардан бири чиқиб кетади. Освальд киради.

Ҳой, йигитча, менинг қизим қаёқда?

Освальд

Сизнинг ижозатингиз билан... (кетади)

Лир

Нима деяпти у? Бу тўнгни қайтариб келинг!

Рицарлардан бири кетади.

Масхарабозим қаерда деяпман? Нима, ҳаммангиз
ухлаб қолдингизми?

Рицарь қайтиб келади.

Ҳа, қани, ҳалиги мангровни олиб келдингми?

Рицарь

У, айтяптики, подшоҳим, қизингиз касал экан.

Лир

Нега у ярамас мен чақирганимда қайтмабди?

Рицарь

Мен сўрасам, подшоҳим, у менга жуда дағаллик
билан истамаслигини айтди.

Лир

Истамас эмиш?

Рицарь

Подшоҳим, мен нима гап эканини билолмадим, аммо менга шундай кўриняптики, сиз ҳазрат олийлари билан, одат бўлиб кетган садоқат; иззату ҳурмат билан муомалада бўлмаяптилар. Битта хизматчиларнинг ўзигина эмас, балки герцог ҳам, ўз қизингиз ҳам илгаригидай хушмуомала эмаслар.

Лир

А! Сен шундай деб ўйлаяпсанми?

Рицарь

Утиниб сўрайман, подшоҳим, агар хато қилаётган бўлсам, мени кечиринг, аммо менинг вазифам сиз ҳазрати олийларига беадаблик қилинаётганини кўриб туриб жим қолишга ижозат бермайди.

Лир

Сен, менга сезилиб юрган нарсани тасдиқ қиляпсан, холос. Сўнгги вақтларда баъзи бир нўноқликларни пайқаб юрибман. Мен бу гапларни ўзимнинг ҳаддан зиёда бадгумонлигимдан кўриб, ярамас андишаларга ишонишни истамаган эдим. Энди бу ҳолатга айрича эътибор беришга тўғри келади. Менинг масхарабозим қани ахир?.. Мен уни икки кундан буён кўрганим йўқ.

Рицарь

Кенжа маликамиз Францияга жўнаб кетганларидан буён масхарабоз жуда қайғириб, мунгланиб қолган.

Лир

Бу тўғрида чурқ эта кўрма. Мен ҳам буни пайқанган эдим, бор, қизимга айтки, мен у билан гаплашмоқчиман.

Сен бориб менинг қизиқчимни айтиб кел.

Яна бир хизматчи кетади.

Освальд киради

Қани, ҳе, қани, жаноб! Бери кел-чи! Мен ким бў-
ламан, жаноб?

Освальд

Маликанинг отаси!

Лир

Маликанинг отаси? Вой падарингга... ярамас жа-
ноб-эй, тубан, кўппак, қулвачча, ит!

Освальд

Бўлмаган гап, жаноби олий, кечирасиз.

Лир

Ҳали сен кўзимга тик ҳам қарайдиган бўлдингми,
ирганч. (Уни уради.)

Освальд

Мен, ўзимни уришга ижозат бермайман, жаноб!

Кент

Юзтубан йиқитишга ижозат берасанми, паст одам?
(Оёғидан олиб йиқитади.)

Лир

Раҳмат, биродар, бу хизматинг менга маъқул
тушди.

Кент

Қани, муғомбир, бир ўрнингдан туриб жўнаб қол!
Мен сенга одамларни бир-биридан фарқ қилишни ўрга-
тиб қўяман! Йўқол! Йўқол деяпман. Агар ўз ифлос

гавданг узунлиги билан ерни қайтадан ўлчаб кўришни орзу қилмаётган бўлсанг жўнаб қол! Яхшиликча кет! Жўна! Тушундингми? (*Освальдни туртиб.*) Мана! Мана, бўлмаса.

Лир

Балли, менинг яхши хизматчим, ташаккур айтаман. Мана буни хизмат ҳақингга, мукофот учун ол. (*Кентга пул беради.*)

Қизикчи киради.

Масхара

Бўпти, мен ҳам буни ўз хизматимга ёллайман. Мана, сенга менинг аҳмоқлик қалпоғим. (*Кентга ўз қалпоғини беради.*)

Лир

Ҳа, салом, азизим! Ҳолу аҳволлари қалай?

Масхара

Дўстим, сен менинг шу аҳмоқлик қалпоғимни ола қолсанг-чи.

Кент

Нега энди, масхара?

Масхара

Нега дедингми? Ҳа, шунинг учунки, бу қалпоқ назардан тушиб қолган одамларга жуда ярашади. Агар сен шамол қай томонга эсаётганини фарқ қилмасанг, жуда тез тумовлаб қоласан. Ол қалпоғимни, ола қол! Ўзинг, ахир, ўйлаб кўр, мана бу азамат ўзининг икки қизини ҳайдаб, учинчисига беихтиёр фотиҳа берганини билмай қолди. Агар сен унга астойдил хизмат қилмоқчи бўлган бўлсанг, аҳмоқлик қалпоғимни киймай иложинг йўқ. Қани, хўш, бунга нима дейсан, амакижон? Эҳ,

қани энди менинг иккита қалпоғиму, иккита қизим
бўлса!

Л и р

Сенга улар нимага керак эди, масхара?

М а с х а р а

Агар, мен, бор буди-шудимни қизларимга бериб
юборганимда ҳам, қалпоқларим ўзимда қолар эди. Бит-
тасига меникини ола тур, иккинчисини қизларингдан
сўраб оларсан.

Л и р

Эҳтиёт бўл, жонгинам, қамчи бор-а!

М а с х а р а

Тўғри гап — бу ҳовли қўриқлайдиган кўппакка ўх-
шайди, уни қамчи билан ҳайдайдилар, аммо ҳурматли
тозиларчи, сасиб кетганларида ҳам, иссиқ уйда, гулхан
ёнида ётишлари мумкин.

Л и р

Бу гаплар менга аччиқ ништардай ботади.

М а с х а р а

Дўстгинам, мен сенга чўпчак боши ўргатайми?

Л и р

Ургат.

М а с х а р а

Бўлмаса, ёдингда тут, амакижон,

Бори-йўғин гумдон ошир,

Билганинг айтмай яшир.

Мулкинг улашаверма,

Отга мин, яёв юрма.
 Билмагани билиб тўй.
 Вино-ю хотинни қўй,
 Топсанг, елиб-югурма.
 Икки ўндир бу йигирма.

К е н т

Бу гапларнинг ҳаммаси ҳам ҳеч нимага арзирмайди,
 масхара.

М а с х а р а

Бу гапларнинг ҳаммаси, хизматига ҳақ тўланмаган
 адвокатнинг нутқига ўхшаган гаплар, сиз ҳам, ахир,
 менга ҳеч нима берганингиз йўқ-ку. Айт-чи, амакижон,
 сен ҳеч нимадан бирор нима қила оласанми?

Л и р

Йўқ, дўстим, ҳеч нимадан ҳеч нима чиқмайди.

М а с х а р а

(Кентга)

Сендан сўрайман, сен унга тушунтириб қўй, у ҳам
 ўзи шудгор қилган ерларидан худди ҳалигига ўхшаш
 даромад олади. Шу гапни айтсам у менга — масхара-
 бозга ишонмаётгани.

Л и р

Баджаҳл аҳмоқ экансан!

М а с х а р а

Сен менга айт-чи, азизим, баджаҳл аҳмоқ билан
 бежаҳл аҳмоқ ўртасидаги фарқни биласанми?

Л и р

Билмайман, билмайман, менга ўргат, барака Ҳокур!

М а с х а р а

Барча мулкинг қизларингга улаш деб
 Маслаҳатни сенга бергувчи кимдир?
 Шу одамни дарров менга топиб бер
 Ё ўрнига ўзинг келиб бунда тур.
 Ким бежаҳл, ким бежаҳл аҳмоқлигин
 Бу гапдан сўнг тезда топса бўлади,
 Биттаси бу аҳмоқлик қалпоғида,
 Ва биттаси — рўпарада туради!

Л и р

Сен бизни аҳмоқ деб айтяпсанми, дўстгинам?

М а с х а р а

Сен ўзинг, ахир, бошқа ҳамма отларингни улашиб
 бўлдинг. Бу от билан эса онадан туғилган эдинг.

К е н т

Аҳмоқ-ку унчалик аҳмоқ эмас, жаноб.

М а с х а р а

Йўқ, худо урсин, бу лордлар, аъёнлар битта ўзим
 аҳмоқ бўлиб қолишимга қўйишмаётибди. Агар мен бу-
 тун аҳмоқгарчиликларга якка ўзим хўжайин бўламан
 деганимда эди, улар тўш-тўшдан ёпишиб, унинг бир
 қисмини юлқиб олар эдилар, хотинларни айтмайсизми,
 улар ҳам менинг якка ўзим аҳмоқ бўлиб қолишимга
 қўймаётибдилар. Ҳар биттаси шу аҳмоқликдан бир
 бўлагини юлиб олмоқчи бўлади. Амакижон, сен менга
 битта тухум бер, мен унинг бадалига сенга иккита тож
 бераман.

Л и р

Бу қанақа тож бўлди?

М а с х а р а

Жуда ўнгай, мен тухумни баб-баравар икки палла қилиб кесаман, ўртасини ейман, қолган тухум пўчоғидан иккита тож бўлади. Қачонки сен ўз тожингни икки бўлакка ушатиб ҳар икки бўлагини ҳам топшириб юбординг. Бу қилган ишинг ботқоқдан ўз эшагингни ўз елканда олиб ўтиш билан баравар бўлди. Олтин тожингни бошингдан олиб бировга берганингдан кейин, бу кал «тожингда» ақл камроқ эканини кўрсатади. Мен бу гапларни аҳмоқлигимдангина гапирганимни кимки исбот қила олса майли, ўша одамни қамчинлай қолсинлар.

(Куйлайди)

Бу йил аҳмоқларнинг омади кетган,
Аҳмоққа айланди ақли расолар.
Тентаклик ҳисоби чувалиб битган,
Маймунлик қилмоқда бутун донолар.

Л и р

Сен дайди, қачондан буён ашулачи бўлиб қолдинг?

М а с х а р а

Ўз қизларингни ўзингга она қилиб олганингдан буён, амакижон. Сен уларнинг қўлига хипчин бериб, ўзинг орқа ўгириб, иштонингни тушириб турадиган бўлганингдан буён.

(Куйлайди)

Қувонгандан йиғлар эдилар,
Мен қайгириб қўшиқ айтардим,
Еш ўспирин болалар каби
Аҳмоқ бўлиб қолгач қиролим.

Сендан илтимос қилардим, амакижон, сен ўз масхаранг учун битта ўқитувчи ёллаб бер. У менга ёлғон

гапиришдан дарс берсин: жуда ҳам ёлгон гапиришни ўргангим келяпти.

Лир

Сен саёқ, ёлгон гапирадиган бўлсанг буюрамиз, сени калтаклайдилар.

Масхара

Мен тушунолмайд қолдим, сенинг ўз қизларинг билан қандай қариндош-уруғчилик алоқанг бор? Улар мени рост гапирганим учун калтакламоқчи бўладилар. Сен эса ёлгон гапирганим учун. Баъзи-баъзида мени индамаганим учун ҳам калтаклайдилар. Майли, мен ким бўлсам ҳам бўлаверар эдим-у, аммо сенинг ўрнингда бўлишни истамас эдим. Сен ўз ақлингни икки баравар тақсим қилиб улашдинг, ўзингга ҳеч бало олиб қолмадинг. Ана ўша яримталардан биттаси келаётибди.

Гонерилья киради.

Лир

Нима дейсан, қизим? Қовоқларинг солиқ, қошинг чертилган, бу нима дегани? Нима учундир сўнги вақтларда жуда тез-тез қовоқ соладиган бўлиб қолдинг.

Масхара

Илгарилар сен жуда маъқул киши эдинг. У қовоқ солганда парво қилмас эдинг, ҳозир-чи, рақамсиз нулнинг ўзисан. Мен сендан дурустман, негаки, масхараман, сен-чи, ҳеч нимасан. (*Гонерильяга.*) Дарвоқе тилимни тияман: сизнинг чеҳрангизга қараганда шундай қилганим маъқулроқ кўринади, гарчан бу тўғрида сиз бирор гап айтганингиз йўқ.

Тўқ эдинг-у, нон бурдага боқмасдинг
Пушаймонлар қилсанг керак, дўстгинам.

(Лирга ишорат қилади)

Мана бу эса бўш қиринди, қовузроқ.

Гонерилья

Биргина бу тийик билмас масхарангизмас,
 Сизнинг орсиз талайгина мулозимингиз
 Қуни бўйи тиним билмай жанжаллашади,
 Шовқин-сурон кўтаради, ҳазрати олий.
 Мен бу гапни сизга айтиб, сизнинг томондан
 Бир ҳимоят топарман деб ишонган эдим.
 Сиз қайтага сўзингизу ишингиз билан
 Ушаларнинг бу бемаъни қилиқларига
 Баракалла деяпсиз, деб чўчимақдаман.
 Агар шундай бўла қолса баҳона тайёр:
 Бирор жазо чораси ҳам пусиб қолмайди,
 Яхшиликни кўзда тутган ушбу чоралар
 Сизга бир оз қаттиқ тегиб ранжитса мумкин.
 Чин вазифа талаб қилган бу зарурият
 Уят билан андишага ўрин қўймайди.

Масхара

Ана шунинг учун-да, кўрмайсанми, амакижон:
 Чумчуқ шўрлик узоқ муддат ҳаккани боқди
 Ҳакка ўсиб, шу чумчуқнинг миясин қоқди,—
 деганлар.

Ана шундай. Шам ёниб бўлди. Бизлар эса қорон-
 филикда қолдик.

Лир

Ва шу бизнинг қизимизми?

Гонерилья

Бу гапни қўйинг!
 Сиз, саломат фикрларни ёдга туширинг,
 Мен биламан, улар сизда ҳали мукамал.

Бу бачкана қилиқларни итқитиб ташланг,
Ажва бўлманг, булар сизга муносиб эмас.

М а с х а р а

Юкни от тортиб кетаётганини эшак ҳам фаҳмига
боради. Чух, ҳе азамат! Сенга қойилман.

Л и р

Мени бунда ким танийди? Йўқ, мен Лир эмас!
Наҳотки Лир шундай сўзлаб, шунақа юрса?
Қани унинг аввалгидай кўрар кўзлари?
Ёки унинг эси ҳуши чарчаб қолдими?
Унинг ақли рагисакта бўлдими? Қандай?
Ухлайманми? Ким айтади, менинг ўзим ким?

М а с х а р а

Лирнинг сояси.

Л и р

Мен буни аниқлаб олишим керак, мен ҳалигача
ўзимнинг қироллик иқтидоримга, илмим ва ақлимга
эътимот қилиб, ёлғон тасаввур билан қизим бор деб
юрар эканман.

М а с х а р а

Қайсики у қиз ўзи учун муте ва фармонбардор ота
қидирарди.

Л и р

Сизнинг исмингиз нима, гўзал хошим?

Г о н е р и л ь я

Бу ҳам янги тантиқликка жуда муносиб,
Менга ахир қулоқ солинг, сиздан сўрайман.
Сиз ҳурматга лойиқ бўлган бир мўйсафидсиз,
Ёшингизга донишмандлик кўп ярашади.

Амрингизда бўлган юзта мулозим — рицарь
 Шундай бебош, дағал, бузуқ кишилардирки,
 Таъсирлари ўтиб бизнинг хизматчиларга
 Урда ичи карвонсарой каби тўполон.
 Бузуқилик, айшу ишрат, тараллабедод,
 Худди битта қовоқхона, шодлик уйдаи
 Булғатмоқда пок-покиза саройимизни.
 Бу гапларга энди барҳам беришлик керак,
 Сизга битта илтимос шу, ўтинар эдик,
 Йўқ десангиз ўзимиз ҳам қила оламиз,
 Шу аъёнлар саногини бир оз қисқартинг,
 Ўзингизга ёшдош, лойиқ кишилар қолсин.
 Ўзини ҳам ва сизни ҳам ҳурмат қилолсин.

Лир

О, зулматларнинг мунгли руҳи, сиз э иблислар!
 Аъёнларни тездан йиғинг, отни эгарланг!
 Ҳаромзода! Оғирлигим сенга тушмайди.
 Сендан бошқа яна битта қизим бор, ахир.

Гонерилья

Сиз ўзингиз савалайсиз хизматкорларни,
 Орқангизга эргашган бу галалар эса
 Ўзларидан яхшиларга кун бермайдилар.

А л ь б а н и киради.

Лир

Оҳ, сўнгни пушаймон.

(Альбанига)

Сиз бундамисиз?

Бу барчаси сизнинг амру фармонингизми?
 Жавоб беринг!

Қани, отлар тез эгарлансин.

Яхшиликни билмайдиган ношукур банда,
 Сен мрамардай совуқ қалбли қора Демонсан!

Сен қайтадан болаликка айланар чоғи
 Сен қизимнинг кўкрагига тирмашар чоғинг
 Денгизларнинг махлуқидай яна жирканчсан.

А л ь б а н и

Тинчланинг!

Л и р

(Гонерильяга)

Елгонлайсан, лаънати калхат!
 Енимдаги кишиларнинг барчаси тоза,
 Ўз бурчини биладиган асл одамлар
 Ва рицарлик ҳурматини муқаддас сақлар.
 Корделия қилиб қўйган арзимас гуноҳ
 Кўзларимга жуда катта даҳшат кўриниб,
 Қалбимдаги унга бўлган муҳаббатимни
 Сафроларга айлантирган эди.

О, Лир, Лир, Лир!

(Ўз бошига уради)

Ақл кетиб, тентакликлар кирган бу уйнинг
 Қопқасини қоқавер! Ҳей, қани одамлар!
 Кетдик.

А л ь б а н и

Подшоҳим, бу ишларда ҳеч гуноҳим йўқ,
 Ва билмайман нега бунча ранжиб қолдингиз.

Л и р

Балки шундайдир!

Қулоқ сол эй, менга табиат.

Э, маъбудлар, ўзгартиринг ўз ҳукмингизни,
 Бу махлуққа фарзанд nasib қилган бўлсангиз,
 Бефарзандлик ўти билан пуштин қуритинг.
 Тухми ўчсин, ич-ичидан ўртаниб кетсин,
 Қувонмасин, бир тирноққа зор бўлиб ўтсин!

Туғар бўлса, болалари зардоб туғилиб,
 Шодлик бетин кўрсатмасин ўз онасига.
 Ва уларнинг қийноғидан сўлим бетлари
 Гижим-гижим ажин бўлсин ва кўз ёшлари
 Ариқ очиб чехрасини барбод қилсинлар,
 Оналарин муҳаббати, эркалашига
 Мазах қилиб, ҳазар билан жавоб берсинлар.
 Ана шунда болаларнинг ота-онага
 Қиладиган ҳар беадаб, ношукурлиги,
 Илонларнинг тишидан ҳам ўткир эканин
 Пайқаб олар!
 Йўқол, йўқол, қўзимдан.

(Чиқиб кетади)

А л ь б а н и

Э қудратли парвардигор! Ўзи нима гап?

Г о н е р и л ь я

Бу тўғрида диққат бўлма, парво ҳам қилма.
 Болалиги қўзғаяпти, чол тушмагурнинг.

Л и р я н а киради.

Л и р

Ҳа, шундай де! Аъёнларнинг текис ярмига
 Икки ҳафта ичидаёқ жавоб берайми?

А л ь б а н и

Шаҳаншоҳим, айтсангиз-чи, ўзи нима гап?

Л и р

Нима гап деб сўрайсанми? Ҳозир айтаман.

(Гонерильяга)

Қасам ичиб айтаманки, бу менга уят,
 Сен эркаклик журъатимни суслатиб қўйдинг.

Эҳтиёрсиз қайноқ ёшлар кўзимдан оқар.
 Вабо, қуюн битмайдиган яра оғриғи
 Ва оталик қарғишлари сенга ёғилиб,
 Ништар каби санчиб ўтсин ҳиссиётингни.
 Сиз ҳам энди йиғлайсизми, аҳмоқ кўзларим!
 Мен сизларни юлиб олиб ерга ташлайман,
 Майли тупроқ балчиқ бўлсин!

Бўлар иш бўлди.

Бисотимда ҳали менинг бошқа қизим бор:
 Меҳрибон қиз, албатта, у мени овутар.
 Шу ишингни билиб қолса, тирноғи билан
 Юзларингни тимдалайди, урғочи бўри!
 Сен бир умр ташлади деб ўйлаб юрганнинг
 Ҳокимият тизгинини қўлга оламан.
 Кўриб қоларсан, кўриб қоларсан, биллоҳи қасам!

Лир. Кент ва аъёнлар чиқиб кетади.

Гонерилья

Гапларини эшитдингми, эрим жонгинам?

Альбани

Сенга бўлган муҳаббатим ўбдон бўлса ҳам,
 Бу ишлари унча маъқул деёлмайман...

Гонерилья

Сўрайман, бас! Освальд, ҳой, Освальд!
 Сиз-а, ҳали, масхарабоз эмас, ҳийлакор.
 Эгангизнинг орқасидан жўнаб қолинг-чи!

Масхара

Амаки Лир, амаки Лир, ҳо, Лир, тўхта, масха-
 рангни ҳам ўзинг билан ола кет!

Қўлга тушган тулки деган беюзни,
 Е бўлмаса бунақа беюз қизни
 Хўш, нима қилмоқ керак?

Бўғиб ўлдирмоқ керак.
 Бўлган арқони учун
 Қалпоғим бермак бўлдим.
 Мен аҳмоқ изинг қувиб
 Шошиб югурмак бўлдим.

(Чиқиб кетади.)

Гонерилья

Ростанам-а, чакки ўйланган эмас:
 Уз тушлари, гумонлари, иғвоси,
 Тентаклигин ҳимоя қилмоқ учун,
 Сену бизнинг ҳаётимизни доим
 Уз раъига қарам қилиб сақлашга
 Юз рицарнинг дағдағаси керакмиш.
 Освальд!

Альбани

Сенинг мунча қўрқувларинг ўринсиз.

Гонерилья

Ута лақма бўлганликдан шу яхши;
 Таҳликанинг олдин олиб қўйишлик
 Хавф ичида яшагандан маъқулроқ
 Мен отамнинг одатларин биламан.
 Айтганларин синглимга хатда ёздим,
 Шу хатимни ўқиб, қани кўрамиз
 Юз рицарни қандай кутиб оларкан...

Освальд қайтиб киради.

Айт-чи, Освальд,
 Синглимга ёзган хатни,
 Ўзинг билан олганмисан?

Освальд

Балли, маликам.

Гонерилья

Ўзинг билан одам олиб отга мн!
 Менинг бутун ташвишимни унга айт.
 Гапларимни тасдиқлашга, ўзинг ҳам
 Билганингни бир сидирға айтиб бер.
 Дарров жўна, тезлик билан қайтгил!

Освальд кетади.

Йўқ, йўқ, жаноб, тортинчоқлик одатингиз бор,
 Бунинг учун сиздан унча гина қилмайман,
 Аммо шунча камчиликнинг олдин олишда
 Керагича ақл ишлатмай, бўшлиқ қилди — деб,
 Сиздан ўпка қиладилар, мақтамайдилар.

Альбани

Мен билмадим: сен узоқни ўйлагандирсан,
 Лекин баъзан холис хизмағ қилмоқчи бўлиб,
 Яхши ишнинг чатоғини чиқариш мумкин.

Гонерилья

Ундай бўлса...

Альбани

Қолганини кейин кўрамыз.

БЕШИНЧИ САҲНА

Герцог Альбани саройи олдидаги майдон.

Лир, Кент ва Масхара чиқади.

Лир

Мана шу хатни олиб Глостернинг олдига бор.
 Қизим хатни ўқиб, ўзи сендан бирор нима сўрамагунча,

Ўзинг ҳеч нима айтма. Агар сен шошмасанг, сендан олдин ўзим етган бўламан.

К е н т

Хатни олиб бориб топширмагунча ухламайманам, подшоҳим. (Кетади.)

М а с х а р а

Агар одамзотнинг ақли товонида бўлганда эди, бунинг ақли аллақачон қадоқ бўлган бўлмасмиди?

Л и р

Ҳа, дўстим.

М а с х а р а

Шундай бўлгандан кейин, ўйнаб-кул, барака топкур. Сенинг ақлингга туфлида юриш тўғри келмайди.

Л и р

Ҳа, ҳа, ҳа!..

М а с х а р а

Ана кўрарсан, бу қизинг сени астойдил туғишганлардай кутиб олади, чунки бу икки қиз бир-бирига ёввойи олма билан пайванд олма қандай ўхшаса, шундай ўхшаб кетади. Мен бир гапни биламан дегандан кейин биламан-да.

Л и р

Қани, сен нималарни биласан, дўстгинам?

М а с х а р а

Мен шуни биламанки, уларнинг иккита ёввойи олмадай маза-матралари бир хил. Сен ўзинг нега бурун юзнинг қоқ ўртасида эканини биласанми?

Л и р

Иўқ.

М а с х а р а

Чунки буруннинг ҳар икки ёнбошида биттадан кўз бўлиши учун: Киши бирор нарсани ҳидлар экан, кўриб туриши ҳам керак!

Л и р

Ёки мен қизимга ножўя муомала қилдиммикан...

М а с х а р а

Сен шиллиқ қурт қандай қилиб ўз қобигини яса-шини биласанми?

Л и р

Билмайман.

М а с х а р а

Мен ҳам айта олмайман. Лекин шиллиқ қуртнинг нима учун уйи бор эканини биламан.

Л и р

Нима учун?

М а с х а р а

Бу уй, ўз шоҳини қинсиз қолдириб, қизларига топ-шириш учун эмас, балки ўшанга бошини суқиш учун керак бўлади.

Л и р

Шунчалик қўли очиқ оталик! Мен ўз табиатимни инкор қиламан! Отлар тайёрми?

Масхара

Сенинг эшакларинг отларни олиб келишга кетди.
Шу жумбоқни топ-чи? Нега Катта Айиқ деб аталган
юлдузлар атиги еттита, холос.

Лир

Саккизта бўлмагани учунми?

Масхара

Топдинг. Сендан дуп-дуруст аҳмоқ чиқади.

Лир

Ё бўлмаса ҳокимиятни зўрлик билан қайтариб ол-
саммикин? О, даҳшат даражада нонкўрлик, ношукур-
чилик.

Масхара

Агар сен менинг аҳмоғим бўлганингда эди, амаки-
жон, мен сени бемавруд, вақтидан илгари қартайиб
қолганинг учун дўппослар эдим.

Лир

Хўш, нега энди?

Масхара

Ақл тўлиб кирмагунча, қартайишлик бўлмайди-да.

Лир

Парвардигор, ақлим жўйма, ўзинг бер омон,
Куч-қувват бер, тентакликдан сақла, осмон.

Мулозим киради.

Лир

Қани, отлар тайёр бўлдими?

Мулозим

Тайёр, шаҳаншоҳ!

Лир

Кетдик, дўстгинам.

Масхара

Қизлар мени масхаралаб кулишса кулар,
Қачонгача қиз қолади, бир бало бўлар.

Парда

II ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Граф Глостернинг сарой қўраси.
Икки томондан Э д м у н д билан Ку р а н чиқиб келади.

Э д м у н д

Салом, Куран.

Ку р а н

Сизга ҳам, жаноб. Ҳозиргина мен отангизнинг ҳузурларида бўлган эдим. Бугун кеч герцог Корнуэль билан малика Регана бу ерга ташриф буюрар эканлар; шунинг хабарини олиб келган эдим.

Э д м у н д

Нима муносабат билан келишар экан?

Ку р а н

Билмадим. Сиз янги хабарни эшитдингизми? Ҳозирча бу хабарни шивирлашиб гаплашмоқдалар, шунинг учун ҳам уни қулоққагина айтиш мумкин.

Э д м у н д

Ҳеч нима эшитганим йўқ. Ўзи нима гап?

Ку р а н

Эшитдингизми, ҳойнаҳой герцог Корнуэль билан Альбани ўртасида уруш бўлар эмиш.

Э д м у н д

Бир оғиз сўз эшитганим йўқ.

К у р а н

Хўп, ҳали эшитиб қоларсиз. Хайр, жаноб.
(Кетади...)

Э д м у н д

Герцог бунга келар эмиш? Яхши, жуда соз!
Ишларимнинг ўринлаши учун шу керак.
Ўз акангни қамагил — деб отам буюрди:
Бу машаққат вазифани бажариш керак.
Эй, тақдиру қудрат, ўзинг менга ёрдам бер!
Икки оғиз сўзим бор, ҳой, ака пастга туш.
Тинглайсанми ака?

Э д г а р чикади.

Отам пайингга тушган.
Вақт ўтказмай, бу ерлардан дарров қочиб қол.
Унга кимдир қайдалигинг айтиб қўйибди:
Жўнаб қол, бутун кўча ихтиёрингда.
Қорнуэлни сўкканмидинг, ростини айт-чи?
Нима учундир, шошиб оқшом бунда келармиш,
Ва хотини Регана ҳам у билан бирга.
Сен уларнинг Альбани билан жанжалларини
Бирор кимга тасодифан айтмаганмидинг?
Едингга сол.

Э д г а р

Едимда бор, чурқ этмаганман.

Э д м у н д

Отам бунда келяпти. Мени кечиргин,
Ёлғондакам қиличимни яланғочлайман;
Сен сақланган бўлиб кўрин, ундан кейин қоч.
Таслим бўл!.. у сени кўрса ҳам майли!
Чироқ!
Қоч ака.
Ҳой, машъал ёқинглар.
Хайр!

Акам билан олишганим чин бўлсин учун
Бир озгина қон чиқарай.

(Ўзини яралайди.)

Битта мастни танир эдим, кулги бўлиш-чун
Ўз ўзини яралайди.

Ота!

Ота!

Вой ёрдам беринг!

Глостер, хизматчилар қўлларида машъаллар билан
кирадилар.

Глостер

Эдмунд, у ярамас қани ўзи, қаёққа кетди?

Эдмунд

Шу ердайди, қоронғида, қўлида қилич.
Сўкинарди, лаънатларди, ҳаттоки ойни
Ёрдам бер, деб чақирарди.

Глостер

У ўзи қани?

Эдмунд

Ия, ия, қон-ку!

Глостер

Қани, қани ўша бадбахт, Эдмунд?

Эдмунд

Мени бунга кўндиришга кўзи етмагач
Қоча қолди.

Глостер

Тезроқ бўлинг, изидан қувинг.

Бир неча хизматчилар қувлайди.

Нима дединг? Нима ишга кўндира олмади?

Э д м у н д

Мени сизни ўлдирришга кўндирмак бўлди,
 Унамадим, чунки ҳар бир ота ўлдирган
 Худойимнинг ғазабига гирифтор бўлиб,
 Бош устига ҳатто тоғлар қўпарилармиш.
 Чунки ота-ўғилларнинг орасидаги
 Боғланишлар жуда маҳкам ва муқаддасдир.
 Унинг бундай жиноятли суиқасдига
 Менинг ғоят зид ғазабим ошкор эди.
 Шунини дарров тушунди-ю, эпчиллик билан
 Ҳалигача тайёр турган қиличнинг олиб,
 Мен қуролсиз бўлган ҳолда, қўлимга чопди.
 Қарасаки, мен ҳам ортиқ чидаб туролмай
 Ҳақ иш учун курашишга ҳужум бошламан,
 Еки менинг қичқиришим уни қўрқитиб,
 Бирданига қочиб қолди.

Г л о с т е р

Қайга қочса ҳам,
 Барибир у бу ерларда биқина олмайди,
 Қўлга тушди — иши тамом. Бу оқшом бизнинг
 Аслзода герцогимиз, пушти-паноҳим
 Бу ерларга келмакчидир. Унинг номидан
 Эълон қилиб айтаманки: агар қимда-қим
 У бадкорни топиб, тутиб ҳукмга берса,
 Бизнинг чексиз ташаккурга сазовор бўлур.
 Қим яширса, ўша одам ўлимга маҳкум.

Э д м у н д

Аввал уни ўз қасдидан қайтармоқ бўлдим,
 Заррача ҳам ён бермади, кейин қўрқитдим.
 Ҳамма гапни отамизга айтаман, десам,
 Менга жавоб бериб «эҳ-ҳе ҳаром!» — деди.
 «Ҳали шундай ўйлайсанми, ҳуқуқсиз инсон,

Сенинг билан ади-бади айтишмак бўлсам,
 Сенинг бутун ихлосингга, тўғрилигингга,
 Сўзларингга бирор киши ишонардими?
 Йўқ, барчасин рад қиламан, ҳатто хатимни
 Ҳужжат қилиб кўрсатсанг ҳам, инкор қиламан.
 Булар бари сенинг менга қилган бўҳтонинг
 Ва макрингдир, деб уқтираман. Сен ўйлайсанки:
 Ҳамма одам — аҳмоқ бўлган, тушунмайди — деб,
 Ахир менинг йўқолишим, ўлиб кетишим
 Сенинг учун қанча зарур, қанчалик фойда
 Сен бу гапни ич-ичингдан истамайсанми?»

Г л о с т е р

Вой, ашаддий муттаҳам-эй, шундай дедими,
 Ҳатто инкор қилармишими? У ўғлим эмас!

Саҳна орқасидан бурги овози.

Ҳап, герцогнинг бурғиси бу! Нега келдийкан?
 Қочолмайди; бекитамиз қалъа қопқасин.
 Бунинг учун герцог менга ижозат берар
 Ҳамма ерга суратини тарқатдираман,
 Қироликда ҳамма кўриб уни танисин.
 Ер-сувимни, содиқ ўғлим, ишонган ўғлим,
 Сенгагина мерос қилиб берганим бўлсин!

Корнуэль, Регана ва уларнинг аъёнлари кирадилар.

К о р н у э л ь

Салом бўлсин, аслзода қадрдонимиз.
 Келар-келмас таажжуб бир хабар эшитдик.

Р е г а н а

Чиндан бўлса, қанча жазо берилса ҳам кам.
 Ярамасга жазо керак! Соғмисиз, граф?

Г л о с т е р

Кекса қалбим парчалаingan,

Дабдала бўлган.

Регана

Ўз ўғлингиз ўлдирмакчи бўлдими, қандай?
Уша ахир, Эдгарингиз менинг отамнинг
Чўқинтирган ва тутинган ўғилчасими?

Глостер

Уялгандан яширмақчи эдим, маликам.

Регана

У, отамнинг хизматида бўлган бир тўда
Бебошбоқлар билан таниш-билишмасмиди?

Глостер

Билолмадим, маликамиз, машаққат, қайғу.

Эдмунд

Улар билан яқин таниш эди, маликам.

Регана

Демак, унинг ёмон хулқи таажжуб эмас,
Эдгарга ўз отангни ўлдир деб қистаб
Бойликларни баҳамжиҳат совуришмоқчи.
Ва опам ҳам шу тўғрида менга ёзибди.
Ушаларнинг хатаридан сақлангил, дебди.
Агар улар биз томонга келишмоқчи бўлса
Уйни ташлаб кетаману.

Корнуэль

Мен ҳам сен билан.
Эдмунд, сенинг бу кўрсатган қаҳрамонлигинг
Ўғилларнинг оталарга чин садоқати.

Эдмунд

Бу иш менинг бурчим эди, муҳтарам жаноб.

Г л о с т е р

Акасининг суиқасдин фош қиламан, деб
Олишаркан, яхшигина яраланди ҳам.

К о р н у э л ь

Орқасидан қувдиларми?

Г л о с т е р

Юбордик, жаноб!

К о р н у э л ь

Уни топиб келсинлар-чи, у ортиқ сизга
Зиён-захмат етказа олмас ва бундан буён
Унга қандай жазо бериш ихтиёрингизда,
Мен бу ишда сизга тўла ҳуқуқ бераман.
Сен, Эдмунд, шу жасорат, итоат билан
Мақтовларга сазоворсан, шунинг учун ҳам
Бизга хизмат қилмоғинг шарт. Бизда айниқса
Сендай содиқ кишиларга эҳтиёж катта.
Ва биз сени биринчи деб ишга оламиз.

Э д м у н д

Ҳар аҳволда, садоқатли бўла оларман.

Г л о с т е р

Ўғлим учун сизга чуқур ташаккурим бор.

К о р н у э л ь

Сабабини биласизми, биз нега келдик?

Р е г а н а

Дабдурустан, тим қоронғи шундай кечада!
Ғоят муҳим битта сабаб бизни қўзғатди.
Биз маслаҳат сўраб келдик, азиз Глостер.
Отамдан ҳам, опамдан ҳам икки хат олдик,

Икковларин ўртасида жанжал чиқибди.
 Уйдан четда, бундан жавоб берганим яхши. ,
 Икки чопар жавоб хатин кутиб турибди.
 Бир озгина тинчланинг-да, кекса қадрдон;
 Мана шу иш юзасидан маслаҳат беринг.
 Бундай ишни кечиктириш ҳеч ярамайди.

Г л о с т е р

Бошим усти, маликамиз,
 Қани марҳамат.

Чиқиб кетадилар.

ИККИНЧИ САҲНА

Г л о с т е р н и н г қ а с р и о л д и .
 Бир томондан Кент, иккинчи томондан Освальд
 чиқади.

О с в а л ь д

Тонг отаринг қутлуғ бўлсин, огайни.
 Сен шу ерликмисан?

К е н т

Ҳа.

О с в а л ь д

Отларни қаерга қўйсак экан?

К е н т

Ҳов, анов кўлмакка.

О с в а л ь д

Сўрайман, ошналик қил, тўғри айт.

К е н т

Мен сенга тубдан ошна эмасман.

Освальд

Бўлмаса, мен ҳам сени танимаганим, билмаганим бўлсин.

Кент

Сен менга Липсбери яйловида йўлиқмадинг-да. Бир татигингни бериб, ким эканимни кўрсатиб қўяр эдим!

Освальд

Нега сен мен билан бундай қўрс муомала қилятипсан? Мен ахир сени танайман-ку.

Кент

Сен танимасанг, мен сени танийман, жонидан.

Освальд

Хўш, бўлмаса сенингча мен кимман?

Кент

Сенми? Сен ёлгончи, муттаҳам, яллақиҳўр, даюс, суйканчуқ, тубан гадой, кўски, ифлос, исқирт, қўрқоқ, шикоятчи, шум, жилпанг, хира олифтасан, сандиқча қўлтиқлаган малай, лаганбардорлик юзасидан қўшмачилик қилишни ҳам хоҳлайсан, ҳақиқатда эса, фирром билан қўрқоқ, гадой билан қўшмачининг аралашмасидан пайдо бўлган, пойлоқчи қанжиқнинг ўғли ва меросхўрисан. Агар сен шу мен айтган рўйхатдан бирортасини инкор қилсанг, шундай дабдалангни чиқарман-ки, вангиллаб қоласан.

Освальд

Ҳай, сен қанақа ярамассан, сен уни танимаган, у сени танимаган бир одамни шунақа ҳақорат қилаверсанми?

Кент

Сен мени танимайман деяпсан, уятсиз, муттақам?
Қирол олдида мен сени тойдириб, йиқитиб, адабингни
берганимга икки кун ҳам ўтгани йўғ-у. Қиличингни
суғур, ифлос! Ҳали қоронғиликка-ку қоронғи, ойнинг
нури ҳам бўлаверади. Мен сени ойдан аралашган қуй-
моққа айлантириб юбораман. Қиличингни суғур, ҳой,
тубан махлуқ, ярамас олифта.

Освальд

Йўқол! Менинг сен билан заррача ҳам ишим йўқ.

Кент

Қиличингни суғур деяпман, ҳой, шумшук. Сен қи-
ролга қарши ёзилган мактуб билан бу ерга келгансан.
Сен ўз шаҳаншоҳ оталарига қарши қўзғалган ўша шуҳ-
ратпараст қўғирчоқларнинг тарафдорисан. Сенга қили-
чингни суғур деяпман, ҳой, тубан, мен сени қийма-қий-
ма қилиб ташлайман. Қиличингни суғур, бемаъни
олиш.

Освальд

Войдод, ёрдам беринглар! Улдирыпти, ёрдам!

Кент

Ботир бўл, ожиз банда! Узингни мудофаа қил,
ҳийлагар, сақлан! Сеними, ҳу... кичик югурдак... олиш
деяпман! (*Уни уради*).

Освальд

Ёрдам беринг! Войдод! Улдирыпти!

Қўлида яланғоч қилич билан Эдмунд чиқади, орқасидан
Корнуэль, Регана, Глостер ва мулозимлар.

Эдмунд

Нима говға? Нима гап бу? (Уларни ажратади.)

Кент

Хизматингизга тайёрман, ҳурматли ўспирин. Марҳамат, сени ҳам қўноқ қилиб қўйишим мумкин. Яқинроқ кел, гўдаккина.

Глостер

Бу қиличлар! Бу қурооллар! Нима гап ўзи?

Корнуэль

Ҳаётини қадр қилган — дарров тўхтасин. Ким қайтадан қилич янса, ўшанга ўлим. Хўш, нима гап?

Регана

Опам билан қиролдан чопар.

Корнуэль

Нима учун жанжал чиқди? Қани айтингиз?

Освальд

Ҳансираб қолдим, жаноб.

Кент

Бўлмасам-чи! Сен ахир бу курашда охирги нафасинггача сарф қилиб олишдинг. Ирганч, қўрқоқ, сени ҳатто табиат ҳам инкор қилади. Сени дўзанда баҳиялаб тикиб яратган.

Корнуэль

Сен қанақа тентаксан, одамни ҳам дўзанда баҳиялаб ярата оладими?

К е н т

Албатта-да, буни тикувчи дўзанда яратган, жаноб. Бўлмаса истаган тошчақар ҳам, бўёқчи ҳам ёппасига икки соат уринганда ҳам бунчалик расво буюмни яратма олмас эди.

Корнуэль

Бу жанжалнинг чиқишига сабаб нимада?

Освальд

Ҳаммасига сабаб бўлган манов дағал чол, Оқ соқолин сийладим-у, саломат қолди.

К е н т

Вой, разил махлуқ-эй, сот-зотларга ўхшаш алифбодаги кераксиз ҳарф. Жаноби олий, ижозат беринг, мен бу эланмаган қабиҳни эзиб упу қилайин, кейин у билан бадрафнинг деворини бўййман. Менинг оқ соқолимни сийлаган эмиш-а! Вой, сен жиблажибон-эй!

Корнуэль

Жим бўл, разил, ирганч банда, нима деган гап. Унутдингми, лозим бўлган таъзим, ҳурматни.

К е н т

Унутмадим, жаноб олий. Аммо газаб ҳам ўз ҳақи-га эга, ахир.

Корнуэль

Газабинг нега?

К е н т

Шундай орсиз бандаларга қилич тутқазган Қишилардан кўп хафаман. Бу суйканчуқлар,

Узиш ғоят мушкул бўлган алоқаларнинг
 Қутлуқ ипин каламушдай кемирадилар,
 Ва ўзлари хизмат қилган хўжайинларин
 Расво хулқин — фазилатдай мақтайдилар ҳам,
 Алангага ёғ қуйиш-у, совуқлиққа қор,
 Лаббай, йўғ-эй, тарозидай ғоят риёкор
 Тумшугини елга тутган куркунақлардай
 Эгаларин раъйин излаш буларга хислат.
 Эгасининг орқасидан итдай эргашар.
 Қинғир, майриқ, ҳу... бетингни кулгина боссин.
 Масхарадан кулган каби қағ-қағлайсан-а?
 Бирор қирда қўлгинамга тушмадинг, сен ғоз,
 Бир қағ-қағлаб қочишингни кўрган бўлардим.

Корнуэль

Ҳой, мўйсафид, сен девона бўлган ўхшайсан!

Глостер

Бу жанжалнинг чиқишига сабаб нимади?

Кент

Жаҳонда мен-у манов маккор сингари
 Яна икки зид кишилар бўлмаса керак.

Корнуэль

Уни маккор деясанми, хўш, нима учун?

Кент

Башарасин кўрсам жуда ҳазар қиламан

Корнуэль

Шундай дегин, балки менинг ва бу ердаги
 Бошқаларнинг башарасиям сенга манзурмас?

Кент

Ҳурматли зот, мен чин гапга одат қилганман:
 Уз умримда, бугун бунда ўнгимда турган
 Елкаларга пайванд бўлган юзлардан кўра,
 Кўп ёқимли чеҳраларни кўриб тўйганман.

Корнуэль

Қачонлардир тўғри айтган бир сўзи учун
 Мақтов олган кишилардан кўринади бу,
 Шундан буён ўша дағал ғилофга кириб,
 Жўрталikka кеккаяди; гўё у содиқ.
 Мақтов билмас, тўғри сўзу чин кўнгил одам;
 Ишонсалар — яхши, йўқса — ўжар бўлади...
 Мен бундақа айёрларни яхши танийман:
 Саройларда эртаю кеч чин таъзим билан,
 Хизмат қилган ўн-ўн бешта хушомадгўйдан,
 Бундайларнинг фирромлиги ортиқ бўлади.

Кент

Жаноб олий, шу мукамал виждони билан
 Осмондаги ярқираган сайёраларнинг
 Нуридаги шағшали оташ чамбарлар
 Ва мунаввар чеҳраларга Фейба аксидек...

Корнуэль

Бу қанақаси?

Кент

Мен сизга унчалик ҳам ёқмайдиган содда тил ус-
 лубимни ўзгартирмоқчиман. Мен ўзимни яхши биламан,
 жаноб, хушомадгўй эмасман. Мабодо бирор киши сиз-
 ни содда сўзлари билан лақиллатиб кетган бўлса, у

оддий алдамчилардан бири экан. Менга ғазаб қилсан-
гиз, қила қоларсиз, аммо мен ўшандақа одамлардан
бўлишни истамайман.

К о р н у э л ь

Сен бунни ранжитганмидинг?

О с в а л ь д

Менми? Ҳеч.

Шу яқинда қирол, яъни бунинг хўжаси
Бир янглишлик сабаб бўлиб мени урганди.
Шунда бу-чи, тўполондан фойдаланди-ю,
Орқа ёқдан келиб чалди, мени йиқитди,
Тозза сўкди, тозза кулди. Шу қилган иши
Гўё унга қаҳрамонлик обрўсин берди,
Қиролдан ҳам анчагина мақтов эшитди.
Мен чидадим, ўша топда шу керак эди.
Қарабсизки, бу ерда ҳам ёлгон ботирлик,
Эсга тушиб, қиличини суғуриб қолди.

К е н т

Вой ярамас, вой қўрқоқ-эй, сенинг олдингда,
Аякс деган паҳлавон итнинг боласи.

К о р н у э л ь

Қани боринг, дарров битта кунда келтиринг,
Бу мақтанчоқ, ўжар чолга таълим берайлик.

К е н т

Қариб қолдим, таълим олиб нима бўлардим.
Кунда нега? Мен қиролнинг хизматкориман.
Унинг зарур фармойишин сизга келтирдим.
Агар унинг элчисига кунда солсангиз
Бу қиролга ҳурматсизлик, таҳқир бўлади.

Корнуэль

Кунда беринг! Виждон билан ичаман қасам,
Кун оғгунча шу кундада ўтириб турсин.

Регана

Кун оғгунча? Йўқ, йўқ. Оқшом, бутун кечаси!

Кент

Мабодо мен отангизнинг ити бўлсам ҳам
Менга шундай ёмон кўз-ла қарамасангиз.

Регана

Унинг ҳар бир қули билан муомалам шу.

Корнуэль

Ҳойнаҳой бу опам мени огоҳлантирган,
Гардани говус йигитларнинг оломонидан.
Қани ахир, кунда қани, келтирмайсизми?

Кунда келтирадилар.

Глостер

Жаноб олий, бу жазони қўйинг, сўрайман.
Бу гуноҳкор, аммо унга лойиқ жазони —
Марҳаматли қирол ўзи топиб беради.
Бу хил жазо, бадбахтларга, муттаҳамларга
Саёқларга, ўғриларга муносиб жазо.
Элчисига шундай жазо берилганини
Қирол билса, анчагина қаттиқ ранжийди.

Корнуэль

Бунинг учун якка ўзим жавоб бераман.

Регана

Хўш, опам-чи, у ҳам жуда қаттиқ ранжийди,
 У ҳам ўзини элчисига, хизмат вақтида
 Шундай оғир ҳақоратлар бўлганин билса.
 Қараб турманг, дарров буни кундага солинг.

Кентни кундага соладилар.

Қани кетдик, эрим, жоним.

Глостер билан Кентдан бошқа ҳамма чиқиб кетади.

Глостер

Ачинаман, азиз дўстим; герцогнинг амри:
 Ҳамма билар, ўз раъидан қайтариш қийин.
 Сенинг учун ҳимоячи бўлганим бўлсин.

Кент

Керак эмас, жаноб олий. Йўлда уриндим,
 Ухламадим, дам оламан, тўйиб ухлайман.
 Ундан кейин ҳуштак чалиб, эрмак қиламан.
 Омад келса кундада ҳам бизни топади.
 Ҳозирча хайр, омон бўлинг.

Глостер

Аммо герцогнинг
 Иши чакки, оқибати ёмон бўлади.

(Кетади.)

Кент

Марҳаматли қиролимиз — «аввал бой эдим.
 На қоққанда қозиқ қолди ва на хурмача»,
 Деган содда бир мақолнинг, рост гаплигига
 Ўз тажрибанг билан энди ишонгандирсан.
 Э, осмон гумбазининг ёруғ машъали,

Яқинрсқ кел, шу ҳаётбахш нуринг туфайли
 Битта хатни ўқиб олай. Шу аниқ бўлди,
 Мўъжизалар туғилармиш қайғу чоғида!
 Мен биламан, Қорделия ёзган бу хатни,
 Қимдир унга менинг қайда яширинганимни
 Хабар берган бўлса керак, у ҳам ҳойнаҳой,
 Шундай оғир аҳволларда бизларни йўқлаб
 Ердам бермак бўлса керак.— Кўзларим толди.
 Оғирлашган қовоғларим, энди юмилинг,
 Шум босган шу хонадонга қарамаёқ қўй.
 Бахт тангриси, Ҳефуртуна, хайрли кеч бу!
 Биз томонга бир озгина табассум қилиб
 Толеларнинг ғилдирагин чаппа айлантир.

(Ухлайди)

УЧИНЧИ САҲНА

Урмон

Эдгар чиқади.

Эдгар

Мен қонундан ташқари деб эълон бўлибман,
 Бир дарахтнинг қавагига кириб яшириниб,
 Қувловчилар назаридан қутулиб қолдим.
 Қалъанинг ҳам қопқоқлари тамоман бекик.
 Қоровуллар қидирмаган бурчак қолмади.
 Қутулишим мумкин, фақат яшириниш керак.
 Жуда ожиз, ҳайвонсифат, ҳазар қилгудай
 Бир нотавон қиёфага киришим керак:
 Юзларимга балчиқ-қурум суриб ташлайман.
 Сочларимни тўзғитаман ва эгнимга-чи
 Дағал, йиртиқ латта-путта боғлаб оламан.
 Бундан кейин бўронлару қуюн, тўфонга

Ширяланғоч яғрин билан туриб бераман
 Юртимизда санқиб юрган, Бадламдан келган
 Гадо — саққо оз эмас-ку, ана ўшалар
 Тентаklarча фиғон тортиб, уюшиб қолган
 Қўлларига игна, хипчин, михларни тиқиб,
 Кўринганга даҳшат солиб, тентиб юрарди.
 Қишлоқларда, чайлаларда, тегирмонларда,
 Бир кўрсангиз аллакимга лаънат ёғдириб,
 Бир кўрсангиз дуо ўқиб садақа йиғар,
 Вой шўрлик — Том!

Том аталсам, бу-ку баҳарнов.
 Аммо Эдгар отим билан — бу энди йўқлик.

ТУРТИНЧИ САҲНА

Глостернинг саройи олди.
 Кентнинг оёғида кунда.

Л и р. М а с х а р а в а а ъ ё н л а р к и р а д и.

Л и р

Жуда қизиқ, менинг учун чопар қолдирмай,
 Ҳаммалари бирваракай кетишиб қобди.

А ъ ё н л а р д а н б и р и

Орқаворотдан эшитишимча, ҳатто кеча ҳам
 Кетишлари тўғрисида сўз бўлгани йўқ.

К е н т

Салом бўлсин, шаҳаншоҳим!

Л и р

Бу нимаси!

Бу пастликни кулги бўлиш учун қилдингми?

К е н т

Иўғ-эй, ундаймас!

М а с х а р а

Ҳа, ҳа, ҳа, қаранглар-а, жуда ҳам дағал боғичбоғ билан зийнатланибсан-ку. Отларни бошидан боғлайдилар, ит ва айиқларни бўйинларидан, маймунларни белларидан, одамларни эса оёқларидан боғлар эканлар. Агар одам боласининг оёғи жуда ҳам югурик бўлса, унга ана шундоқ ёғоч пайпоқ кийгизиб қўяр эканлар.

Л и р

Кимдир ўзи, сенинг олий рутбангга боқмай,
Бу кундага солиб қўйган?

К е н т

Улар иккови,
Куёв ўғил ва қизингиз.

Л и р

Иўқ-эй!

К е н т

Шундай!

Л и р

Иўқ-эй, деяпман!

К е н т

Шундай деяпман!

Л и р

Иўқ, йўқ, улар бу қилиққа ботинмайдилар.

Кент

Ботинадилар.

Лир

Юпитерга қасам бўлсин, бу мумкин эмас.

Кент

Юнонага онт ичаман, бу мумкин экан.

Лир

Улар бундай қилиқларга ботинмасдилар,
 Қилмасдилар ва қилолмас эдилар. Чунки
 Бизни бу тарз менсимаслик — ўлимдан оғир!
 Тезроқ айт-чи, сенинг қилган гуноҳинг нима?
 Улар қандай журъат билан менинг элчимга
 Шундай тубан муомала қила олдилар?

Кент

Шаҳаншоҳим, сиз амир этган мактубни олиб,
 Мен уларнинг саройига етганимдан сўнг
 Одат ҳукми тизза чўкиб, дарров топширдим,
 Бу таъзимдан туриб боқсам яна бир чопар
 Терлаб кетган, ҳансирайди, усти-боши чанг.
 Гонерилья номидан у салом топширди,
 Мендан кейин у ҳам битта мактубни берди.
 Улар дарров ўқидилар, минут ҳам ўтмай
 Аъёнларни йиғдилар-у отга миндилар,
 Менга эса совуқ, қатъий; бизлар билан юр,
 Хатга жавоб олгунингча кутгин — дедилар.
 Бунда ўша чопар билан яна учрашдим.
 Уша келиб, совуқликка дуч бўлдим, балки.
 Қарасамки, у, тунов кун жанобингизга
 Дағалликка ботина олган азамат экан.
 Жаҳлим чиқиб, эсу ҳушдан устинлик қилди,

Қиличимни ширр... суғурдим, у номард эса
 Қўрққанидан дод солди-ю, бутун уй турди.
 Куёвингиз ва қизингиз менинг бу қилган
 Қилигимни шу уятга лойиқ топдилар.

М а с х а р а

Еввойи ғозлар ҳали ҳам шу томонга учишларига
 қараганда, ҳали қиш келмаган экан. (*Куйлайди.*)

Жулдурвоқи тўрва кўтарган ота
 Болаларга маъқулмас.
 Оталарнинг газнаси бўлиб катта,
 Давлатлари бўлса бас.
 Тақдир-чи, равшан нарса,
 Унинг қўли ҳеч қачон
 Силашга чўзилмайди
 Қамбағал боши томон.

Бу гапларнинг ҳаммасидан шу маълум бўлиб ту-
 рибдики, сен ўз қизингдан ҳали кўп совға-салом олар
 экансан, уларнинг ҳисобига бир йилда ҳам ета олмай-
 сан.

Л и р

Қандайдир бир оғриқ келиб қалбимни тутди.
 Бир тугунчак юқорига ўрмаламакда.
 Сенинг ўрнинг у ердасан, қуйироққа туш.
 Қани ўша менинг қизим?

К е н т

Граф қасрида.

Л и р

Сиз орқамдан бора кўрманг.
 Шу ерда қолинг.

(*Чиқади.*)

Аъён

Шундан бошқа ҳеч қанақа гуноҳинг йўқми?

Кент

Йўқ.

Нима учун аъёнлар кам, қирол ёнида?

Масхара

Агар сени мана шу саволинг учун кундага солган-лариди эди, тамоман ҳаққоний иш қилган бўлардилар.

Кент

Нима учун, аҳмоқ?

Масхара

Биз сени чумолининг мактабига ўқишга берамиз: у сенга қишда ишлаш мумкин эмаслигини ўқитади. Қимнингки думоғи ҳид билса, қайси томонга юриш кераклигини кўзи билан кўриб билади; лекин кўр бўлмаслиги шарт. Сасиб ётган мурда олдидан ўтган йигирмата буруннинг ичида шу ҳидни анқимаган бирор бурун топилмайди. Тоғдан пастга ғилдираб келаётган ғилдиракка ёпиша кўрма, бўйнинг узилади. Аммо бирор катта ғилдирак пастдан тоққа ўрмалаётган бўлса, ана унга ёпиш, чунки у сени ҳам ўзи билан баландликка олиб чиқади. Агар бирорта ақлли киши чиқиб қолиб, сенга бундан яхши маслаҳат берса, меникини ўзимга қайтариб бер: агар шу маслаҳатни бирор аҳмоқ киши бера турган бўлса, майли унга алдамчилар эргашсинлар.

Қимки пулга хизмат кўрсатса,

Ўзин ишда кўрсата олар.

Юқин боғлар сал ёмғир ёғса

Бўронда-чи зўр ташлаб кетар.

Мен қоламан — бу гапим аниқ;
 Ақллилар қочар боякбор.
 Маккор, аҳмоқ бўлиши мумкин,
 Аммо аҳмоқ, бўлмайди маккор.

Кент

Сен қаердан ўргангансан бу гапни, аҳмоқ?

Масхара

Кундаларга солинмасдан ўргандим, нодон.

Лир билан Глостер киради.

Лир

Кўришолмас эмишларми ҳозир мен билан?
 Чарчагану касалмишлар? Бутун кечаси
 Юравериб толганмишлар! Бу барчаси важ!
 Бу бир исён — қўзғолоннинг ўзгинаси-ку!
 Дарров бориб бошқа маъқул жавоб олиб кел.

Глостер

Шаҳаншоҳим,

Биласизми, герцог сержаҳл,
 Бир қарорга келиб қўйса, ундан қайтариш
 Жуда мушкул, ўжар одам, тўнг бўйин одам.

Лир

Улим! Қасос! Вабо билан лаънатлар бўлсин!
 Сержаҳл одам? Нима ўзи?

Глостер, Глостер,

Мен шу топда кўрмоқчиман
 Герцогни ҳам, хотинини ҳам!

Глостер

Мен уларга буни айтдим, соҳибқироним.

Л и р

Сен айтдингми? Узинг мени тушуна олдингми?

Г л о с т е р

Балли, шаҳаншоҳ!

Л и р

Қирол орзу қиладики, кўрса — герцогни;
 Ота эса ўз суюмли қизчаси билан
 Сўзлашмоқчи. Итоатин кутиб турибди.
 Бунн ахир сен айтдингми? Жоним, қоним у!
 Герцог эса сержаҳлми? Уша сержаҳл
 Куёвимга айтиб қўйки... йўқ керак эмас;
 Балки касал, вазифасин бажара олмас,
 Соғ кишига муқаддас бурч бўлган ишларни
 Бажаришда баъзан касал халақит берар.
 Ва табиат жонимизни танимиз билан
 Бирга қўшиб қийнаганда, бизлар — биз эмас.
 Мен кутаман, ўзимдаги бу ўжарликни
 Хўп койийман; касал киши билан соғлардек
 Муомила қилиш ахир мумкин ҳам эмас.

(Кентга қарайди.)

Бошимизга ўлим, оташ-жаҳаннам ёгсин!
 Нима учун бу кундага солинди, ахир?
 Шу қилиқнинг ўзи равшан айтиб турибди;
 Уша ердан жўнашларин ўзи бир ҳийла.
 Бунн дарров бўшатинглар! Сен бориб айтки,
 Мен шу соат ҳар икковин кўрмак истайман.
 Тезлик билан, ушбу ерга етиб келсинлар,
 Йўқ эса-чи ўзим бориб эшикларини
 Муштлайвериб уйқуларин қочирим рост.

Г л о с т е р

Икки ўрта тотувчилик бўлса яхши-да.

(Чиқади.)

Лир

Тағин ұша тугун, юрак томон келмоқда!
Пастроққа туш!

Масхара

Ҳа, ҳа, қичқиравер, амаки, ошпаз хотин илон балиқларга қичқиргандай қичқиравер. Уша хотин сомсага тирик балиқларни сола туриб, уларнинг бошига урар эди «жим туринглар, ярамаслар, жим туринглар!» Уша ошпаз хотиннинг укаси чавандоз эди. Отларини шундай севар эдики, пичанга сариф мой қўшиб боқар эди.

Глостер, Корнуэль, Регана ва мулозимлар
киради.

Лир

Иккингизга салом бўлсин!

Корнуэль

Салом, шаҳаншоҳ!

Кентни бўшатадилар.

Регана

Сизни кўриб кўп қувондим, ёруғ юзлигим.

Лир

Ишонаман, Регана бу ишончимга ҳам
Сабаблар бор, агарда сен қувонмасайдинг
Мен онангнинг тупроғини сўккан бўлардим,
Бир сатангнинг ҳоки ётган мазор ушбу деб.

(Кентга қараб)

Ҳа, ҳа, ахир, бўшадимми? Бу гап кейинроқ.
Сенинг опанг — ёвуз экан, дўстим Регана!
У шунчалик қаҳри қаттиқ, кўрнамак экан.
Юрагимга калхат каби чангалин солди.

(Юрагини кўрсатади.)

Айтаверсам сўз етмайди, сен ишонмайсан,
У шунчалик жирканч газаб билан... Регана!

Регана

Сўрар эдим, тинчлансангиз. Менинг фикримча,
Опам сизга ҳурматини унутмасданоқ
Сиз опамнинг қийматини унутмоқдасиз.

Лир

Нима дединг, бу нима гап?

Регана

Ишонаманки,
Опам зарра бўлса унутганча йўқ.
Фақатгина, яхши ният, муроса учун
Аъёнларнинг тўс-тўполон қилиқларини
Босмак бўлиб шундай чора кўрган эҳтимол.
Шундай бўлса, бу туҳматлар унга ўринсиз.

Лир

Унга лаънат!

Регана

Отажоним, қариб қолдингиз,
Ешингиз ҳам маррасига бориб тақалди:
Энди сизни етакловчи, йўлга солувчи
Истагингиз нима бўлса, сиздан яхшироқ
Шу истакни тушунувчи ғамхўр, меҳрибон
Ва донороқ кишиларнинг ёрдами керак.
Сўрар эдим, дарров опам олдига бориб,
— Биздан ўтди,— деган бўлиб кечирим сўранг.

Л и р

Кечирим сўраш? Ота бориб — ўз қизидан?
 маъқул маслаҳат!
 — «Қизим, жоним, қариб қолдим, қарилик
 қурсин,
 Тизза чўкиб ўтинаман, шу нотавонга
 Кийим-бош бер, бошпана бер, озиқ-овқат бер!»

Р е г а н а

Бас, етарлик! Бундай ҳазил сизга эпмас.
 Дарров қайтинг!

Л и р

Йўқ, Регана, мен ҳеч қачон қайтиб бормайман.
 У теппа-тенг қисқартирди аъёнларимни,
 Қора булут каби қараб, илон тил билан
 Найзасини қоқ қалбимга санчиб олди у.
 Эй осмон қасослари, у кўрнамакнинг
 Бош устида уввос солинг, гулдурос солинг.
 Вабо билан заҳарланган ҳаво, сен унинг
 Бутун наслин дўзахларга гирифтор қилгил.

К о р н у э л ь

Уят, уят, шаҳаншоҳим!

Л и р

Эй, чақинлар, сиз оташин нурингиз билан
 Унинг ўткир кўзларини ўйиб туширинг!
 Қуёш нури чуқурликдан кўтариб чиққан
 Эй сиз ботқоқ туманлари, унинг гурурин
 Ва жамолин несту нобуд қилинг, оғуланг!

Р е г а н а

Вой худойим! Ғазабингиз чиққан минутда
 Бизларни ҳам шундай қарғаб қоларсиз, бэлки?

Л и р

Йўқ, Регана, йўқ, йўқ, қизим, сени ҳеч қачон!
 Нозик таъбинг бу қаргашга муносиб эмас.
 Унинг кўзи-қошлари ҳам ғоятда даҳшат.
 Сеники-чи кўнгилларга берар тасалли.
 Сен, албатта, менинг эркин турмушим бузиб,
 Аъёнларим сонини ҳам қисқартмас эдинг,
 Сўзда чақиб, харжимни ҳам шунча қисқартиб,
 Энг охири юзимга ҳам эшик ёпмасдинг.
 Узинг яхши тушунасан, табиий тортим,
 Ота, қизлик муҳаббати боғланишлари,
 Ўз бурчига назокатни талаб қилади;
 Сен, албатта, унутмайсан, ахир, мен сенга
 Подшоликнинг бутун ярмини бериб қўйибман.

Р е г а н а

Сўрар эдим, муддаога яқинроқ келинг.

Л и р

Ким кундага солди менинг мулозимимни?

К о р н у э л ь

Кимнинг бурғи овози бу?

Р е г а н а

Опам келгандир.

О с в а л ь д к и р а д и.

Ёзган эди, Маликангиз бирга келдимиз?

Л и р

Мана бу қул! Хўжайинлар унга кўрсатган
 Кўп ишончсиз марҳаматдан шишиниб кетиб,
 Шу омонат ғурурга ҳам эга бўлибди.
 Қоч кўзимдан, тубан малай.

Корнуэль

Бу нима ўзи?

Лир

Кундага ким солди дейман мулозимимни?
Сен, Регана, бу ишлардан беҳабардирсан?
Келаётган ким?

Гонерилья киради.

Эй осмон, қариларга шафқатинг бўлса,
Жорий бўлса, мутъларга меҳрибон ҳукминг,
Агар сенинг қадимлигинг барқарор бўлса
Бир имою ишорат қил, менга ҳоми бўл!

(Гонерильяга.)

Тағин менга қараяпсан, уялмайсанми?
Сен Регана, нега унга қўл беряпсан?

Гонерилья

Нега ахир қўл бермасин? Гуноҳим нима?
Эсдан жўйган кишиларга гуноҳ кўринган
Ҳар қандай иш ҳақиқатда гуноҳ бўлмайди.

Лир

Оҳ, юрагим, сен шунчалик бевафомисан?
Шунча оғир гапларга ҳам бардошинг борми?
Ким, деяпман, хизматчимни кундага солган?

Корнуэль

Мен солганман, шаҳаншоҳим! Қилган гуноҳи
Бундан оғир жазога ҳам сазовор эди.

Лир

Сен солдингми? Сен-а?

Регана

Қўйнинг энди, отажон!
 Бедармонсиз, ўзингизни унча урнатманг.
 Аъёнлардан бир қисмига ижозат бериб,
 Шу ойгина опам билан яшаб туRINGиз.
 Ундан кейин бизни кига кела қоларсиз.
 Ҳозир эса, уйдамасмиз, қабул қилмайман,
 Ҳурматингиз бажо қилиб кута олмайман.

Лир

Аъёнларнинг қоқ ярмига ижозат бериб,
 Яна унинг даргоҳига қайтиб борайми?
 Йўқ, яхшиси бу шафқатнинг баҳридан кечиб
 Бошим олиб кетажакман дала-тузларга.
 Бойқушларга, бўриларга улфат бўламан.
 Муҳтожликнинг ўтқир тиши! Қайтар эмишман?
 Ундан кўра кенжа қизни гадо ҳолида
 Олиб кетган ўша ўжар француз томон
 Дарров бориб, қуллар каби тизимни букиб,
 Ушбу аянч ҳаётимда эҳсон сўрайман.
 Яна унинг даргоҳига қайтиб борайми?
 Ундан кўра қул бўлишни афзал кўраман.
 Шу ифлоснинг жонивордай юкин ташийман.

(Освальдни кўрсатади.)

Гонерилья

Ихтиёрингиз!

Лир

Ҳой қиз, мени қутуртирма! Ва бундан кейин
 Озорим йўқ. Болаларим, хайр!
 Бундан кейин кўришмаймиз, учрашмаймиз ҳам,

Ҳар ҳолда сен вужудимсан, қоним, қизимсан,
 Вужудимга битган дардсан, яна тўғриси,
 Ўздан чиққан бало бу деб иқроқ қиламан.
 Сен шу оғриқ қонимдаги йирингли яра,
 Ирганч шишсан. Таъна нима учун?
 Чақирмайсан, уят деган ўзи келади.
 Мен қасосга чақинларни чақирмайман ҳам,
 Юпитерга қила турган шикоятим йўқ.
 Ўз хулқингни тузатиб ол, қўлингдан келса,
 Бир озгина бошқача бўл: чидаб тураман.
 Мен ҳозирча Реганада яшашим мумкин!
 Юзта аъён менинг билан бирга бўлади.

Регана

Йўқ, ҳозирмас, мен сизни ҳеч кутмаган эдим,
 Ҳурматингиз бажо қилиб кута олмайман,
 Опамга ҳам қулоқ солинг. Сизнинг шунчалик
 Жаҳлингизга парво қилмай қараган одам
 Тушунади, сиз кексайиб қолган кишисиз,
 Опам, ахир, ўз ишини билиб қилади.

Лир

Сенинг фикринг шуни ўзи, шундай эмасми?

Регана

Уйлашим шу, дарҳақиқат элликта аъён,
 Сизнинг учун кифоядир? Кўпи не ҳожат?
 Шунчасини ушлаб туриш хавfli ва қиммат.
 Бир уй бўлса ва иккита хўжайин бўлса,
 Шунча ходим муросаси чиқишармикан?
 Уйлашимча, жуда қийин, мумкин бўлмайди.

Корнуэль

Нима учун, шаҳаншоҳим, бизнинг, опанинг
 Одамлари сизнинг учун хизмат қилмасин?

Регана

Хўш, нима учун? Агар улар сизга нисбатан
Беадаблик қилар бўлса, танбиҳ берамиз.
Сиз мабодо менинг билан турмак бўлсангиз
Ҳар қандайин хавф-хатарнинг олдини олиб,
Кўп деганда йигирма беш хизматчи олинг,
Ортиғини қўймайман ҳам, харж ҳам бермайман!

Лир

Мен сизларга топшираркан ҳамма нарсани...

Регана

Бу иш жуда ўз вақтида бўлган иш эди.

Лир

Мен сизларга ўз ҳукмимни ва давлатимни
Топшираркан, юзта азён мен билан бирга
Қолади деб шарт қўйганман. Энди сен эсанг,
Фақатгина йигирма беш киши бўлсин, деб
Айтяпсан, Регана хўш, шундай дедингми?

Регана

Шундай дедим. Ортиғини қабул қилмайман.

Лир

Ёмон одам, кўп ҳам ёмон кўринмас экан
Евуз билан қиёс қилиб кўрсанг, албатта.
Энг ярамас саналмаган
Шаксиз яхшироқ бўлгай.

(Гонерильяга.)

Сеникига борай, майли. Сен эллик дединг,
Эллик, ахир, икки марта йигирма беш-ку,—
Икки ҳисса ортиғини сен севасан-ку.

Гонерилья

Шаҳаншоҳим,

Йигирма беш нимага керак?

Унни айтинг, бешни айтинг — шу ҳам ортиқча.

Сиз борсангиз, хизматингиз учун берармиз.

Керагидан икки ҳисса ортиқ мулозим.

Регана

Менга қолса бир нафар ҳам одам керакмас.

Лир

Менга нима кераклигин қайдан биласан?

Жуда ожиз бир гадо ҳам эҳтиёжига

Керагидан ортиқчароқ нарсага эга.

Агарда сен фақатгина эҳтиёж учун

Зарур бўлган нарсаларнинг ўзини берсанг

Одамизод ҳайвон билан тенглашиб қолур.

Чунончи, сен бекач хотин. Зийнат не керак?

Табиатга иссиққина кийим кифоя:

Бу ясанлар вужудингни иситмайди-ку —

Олифталик бизнинг учун нимага керак?

Э, осмон, керагича менга чидам бер!

Э худолар, олдингизда бир бечора чол,

Оғир қайғу, бахтсиз умр уни ранжитган:

Эки сизлар сабаб бўлиб қизларнинг қалби

Отасига қарши шундай ғазабли бўлса,

Шунинг ўзи кифоядир, бундан ортиқча

Ўз устимдан ҳақоратга чидай олмайман,

Шунга тўзим беришга ҳам сиз мадад беринг,

Юрагимда эзгу қасос ўтини ёқинг!

Эркак юзи, хотинларнинг қуроли бўлган

Ешлар билан булғонишга ижозат берманг.

Сиз ёвузлар, қараб туринг, ҳар иккингиздан

Шундай қасос олайн-ки, бир бутун олам...

Шундай ишлар қилайинки, билмайман нима:

Ҳар ҳолда мен коинотга даҳшат соламан.
 Сиз нима деб ўйлаяпсиз, мен йиғлайманми?
 Йўқ, йиғлаётганим йўқ.
 Укирсам ҳам бўладиган сабаблар бор-ку,
 Йиғламасдан бурун менинг бечора қалбим,
 Минг бўлакка парча-парча бўлиб кетади
 Ҳой, масхара, ақлдан озаётибман:

Лир. Глостер, Кент, Масхара чиқиб кетади.

Корнуэль

Биз ҳам кетдик. Қуюн, довул яқинлаб қолди.

Момақалдироқ, узоқдан бўрон овози.

Регана

Уйимиз тор; чол шунча кўп аъёнлар билан
 Қичик жойга сиғишмайди.

Корнуэль

Узидан кўрсин:
 Тинч, осойишта яшамакни истамас экан,
 Пушаймонлар бўла қолсин тентаклигидан.

Регана

Ёлғиз ўзин, майли, хўп деб қабул қиламан,
 Аъёнлардан бирортасин қўймайман, аммо.

Гонерилья

Мен ҳам шундай.
 Ҳа, дарвоқе, Глостер қани?

Корнуэль

Чол изидан кетган эди. Ана ўзи ҳам...

Глостер киради

Г л о с т е р

Қирол,—

Қаттиқ ғазабадир.

К о р н у э л ь

Қайға кетармиш?

Г л о с т е р

Отланинг деб буюрди-ю, қайға, билмадим.

К о р н у э л ь

Истагани. Қўнгли чопган томонга кетсин.

Г о н е р и л ь я

Ва раъидан қайтаришнинг кераги ҳам йўқ.

Г л о с т е р

Афсусларки, тез орада оқшом чўқади,
Теваракда гуввос билан бўрон эсмоқда.
Гир атрофда бир тиккайган қора дарахт йўқ.

Р е г а н а

Эй муҳтарам, бундай ўжар одамлар учун
Ўз бебошбоқ иродаси натижасида
Бу бахтсизлик яхшигина сабоқ бўлади.
Тез қалъанинг қопқаларин бекитмоқ керак!
Унинг билан бирга бўлган саёқ оломон
Чолни ҳар бир йўл-йўриққа бошлаши мумкин.
Ва уларга астойдил қулоқ солади,
Маслаҳат шу, эҳтиётроқ бўлайлик биз ҳам.

К о р н у э л ь

Дарвозалар бекитилсин. Қоронғи кеча.
Ва бўрондан қочиш керак. Яхши маслаҳат.

Кетадилар.

III ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Чўл

Бўрон

Саҳнанинг икки томонидан Кент ва бир сарой киши си келиб чиқади.

Кент

Ҳе, бу ерда ким бор яна бўрондан бошқа?

Сарой киши си

Жони худди бўрон каби нотинч бир одам.

Кент

Мен-ку сизни танияпман, қирол қаерда?

Сарой киши си

У қутурган офат билан баҳслашмоқда.
У бўрондан ер юзини битта уфуриб,
Денгизларга супуришни, ёки бўлмаса
Аёв билмас тўлқинларга итқитишни
Сўрамоқда, токи ерда бор, мавжуд нарса
Ё ўзгарсин ёки тамом йўқолсин эмиш:
Оқ сочларин юлқимоқда газаби билан,
Бўрон эса тарқатмоқда ҳурмат қилмасдан,
Инсонга хос кичик — ожиз жони билан у —
Баҳслашиб енгмоқчидир ёмғир, шамолни.
Бу оқшомда овга чиқмас урғочи айиқ

Маммасида бирор қатра сут қолмаса ҳам,
 Арслон билан озгин бўри қуруқ ер излар
 У бўлса-чи, боши очиқ, тентиб юрибди.
 Гуё сўнгги соатларни кутар беқарор.

Кент

Бирор киши бор эканми у билан бирга?

Сарой киши си

Елғизгина Масхара бор унинг ёнида
 Ҳазил билан жўймак бўлар қалб аламини.

Кент

Мен танийман сизни, худди шунинг учун ҳам
 Ишонаман, битта зарур сир бор, айтаман.
 Альбани ҳам Корнуэлнинг ораларида
 (Гарчанд икков ҳийла билан сирин бой бермас)
 Кўпдан бери ҳукмрондир келишмовчилик.
 Осмоннинг раъи билан тахтга ўтирган
 Барча шоҳлар каби энди бу икковининг ҳам
 Атрофида талай ходим, мулозимлар бор,
 Булар бари баққановуз, жосус кишилар.
 Хизмат қилар тўппа-тўғри французларга.
 Юртимизда не иш бўлса уларга аён.
 Чол қяролга қилинмоқда бўлган сиқиқлар,
 Герцогларнинг ўртасида бўлган эддият,
 Балки бундан яна нозик кўп сирлар маълум.
 (Ва билингки булар бари — сўз боши, холос.)
 Шу ҳам аниқ, Фарангларнинг катта қўшини
 Ола-ғовур ўлкамизга босиб келмоқда.
 Улар яширин, бизнинг муҳим портларимизда
 Қирғоқларга аскар тўккан, энди биз билан
 Очиқ жангга кириш учун тайёр турибди.
 Агар менга сиз ишонган бўлсангиз, дарров
 Девор томон ошиқингиз ва у ерда сиз
 Қишиларни учратарсиз ва ўшаларга

Қиролимиз тортаётган ва кўз кўрмаган
Бутун жабру жафоларнинг ростини айтинг.
Улар сизга керагича берар мукофот.
Мен ҳам оддий киши эмас, сизни ташийман,
Сизга жуда ишонаман, шунинг учун ҳам
Шундай нозик топшириқни сизга бераман.

С а р о й к и ш и с и

Сиздан шуни сўрар эдим.

К е н т

Йўқ, керак эмас.
Шу топдаги кўринишим шубҳа туғдирар.
Ҳақиқатда анчагина қиммат тураман,
Бу ҳамёни олиб қўйинг, далили учун,
Ва ичида нима бўлса бари сизники.
Сиз у ерда учратасиз Корделияни,
Ва албатта учратасиз, имоним комил,
Унга мана шу узукни нишон берсангиз:
У ҳам сизга шу топдаги суҳбатдошингиз
Қим эканини айтиб берар. Бўронни қаранг,
Мен қиролни қидиришга бораман энди.

С а р о й к и ш и с и

Мана сизга, менинг қўлим! Бошқа гап йўқми?

К е н т

Ҳаммасимас, жуда зарур битта яш қолди.
(Бу томондан сиз борасиз, бу томондан ман.)
Қим биринчи топа қолса қиролимизни,
Уртоғига хабар берсин шу ондаёқ.

Икки томонга кетадилар.

ИККИНЧИ САҲНА

Чўлда бошқа бир жой.
Бўрон давом қилмоқда.

Л и р билан М а с х а р а чиқади.

Л и р

Қутур шамол, уфуравер, лунжинг ёрилсин.
Сиз жалалар ва қуюнлар шу қўнғироқли
Миноралар, гумбазларни тамом фарқ қилинг!
Сиз чақинлар олтингугурт ўтидан бўлган,
Қари азим эманларни парчалагувчи,
Фикрдан тез учалгувчи найзангиз билан
Менинг оппоқ шу бошимни куйдириб ташланг!
Ер куррасин эзиб ташла, момақалдироқ.
Табиатнинг шу азали шаклини эмир,
Бу кўрнамак одамларнинг наслини қурит!

М а с х а р а

Рост амакижон, саройда — қуппа-қуруқ хонада,
шишаларда турадиган муқаддас сув — обизамзам, очиқ
ҳаводаги ёмғир сувига қараганда анча кўркам экан.
Марҳаматли амаки, юр кетамиз, бориб қизларингдан
узр сўра. Бунақа бўрон ақллини ҳам, аҳмоқни ҳам
сыйлаб турмайди.

Л и р

Укиравер! Чақинавер! қуявер ёмғир.
Гулдирашув, чақин, ёмғир — табий офат
Менинг қизим эмассизки бунча зулм учун
Мен сизларни қарғасаму ё гина қилсам.
Мен сизларга подшоҳликни топширмаган,
Ва сизларни ўз болам деб атамаганман:
Сизлар менга муте бўлган қудрат эмассиз.
Даҳшат тўла эрмак учун қутураверинг.

Шу ердаман, қулингизман, бир афтода чол.
 Ҳамма ундан ҳазар қилар, кучсиз, нотавон!
 Бугун сизлар, фармонбардор мулозимлардай
 Менинг золим қизларимга ёрдам бергали
 Узингизда бўлган бутун кўк қудратини
 Шу мўйсафид қари бошга ёғдирмоқчисиз.
 Қандай уят! Уят сизга!

Масхара

Кимнингки бош устида бошпанаси бўлса, ўшанинг
 боши ҳам ўз ўрнида.

Ҳар кимники иштони битта
 Ва бошида томи бўлмаса
 Уйланмасдан ўтсин албатта.
 Битлайверсин қўлидан келса.
 Кимни қалби товонидадир
 Тез фурсатда босади қадоқ.
 Тинч ухлашлик унга қайдадир
 Додлаб чиқар тонггача уйғоқ.

Чунки ойнага қараганда юзининг ажва қилишини
 ёқтирмайдиган гўзал жаҳонда топилмайди.

Лир

Йўқ, йўқ, энди мен чидамда ўрناق бўламан.
 Бир оғиз сўз сўзламайман!

Кент киради.

Кент

Бу ерда ким бор?

Масхара

Ким бўларди, улуғворлик билан масхарабозлик-
 нинг иштони бор, битта ақлли билан битта аҳмоқ.

Кент

Бу сизмисиз, шаҳаншоҳим? Нима деган гап!
 Бу оқшомдан кечасилик ҳайвонлар қўрқар:
 Кўк ғазаби, шу зулматга ўрганган ваҳший
 Ҳайвонларни ин-инига қувиб киргазди.
 Мен ўзимни танигандан буён бунчалик
 Зўр чақинни, гулдуросни, бўрон, қуюнни
 Қўрмаганман, катталардан эшитмаганман.
 Бу даҳшатга одамзоднинг чидаши қийин.

Лир

Майли, бизнинг бошимизда ўкираётган
 Шу яздонлар, ўз ёвини қидириб топсин.
 Бу даҳшатдан қилган иши қонундан яширин
 Жинояткор қалтираши, қўрқиши мумкин!
 Кушандалар, ўз қон юқи милкингни яшир.
 Кўринишга гуноҳсиздай кўриниб, аммо
 Дилларида қотилликка суиқасди бор,
 Қасамхўрлар, қон булговчи жунун, ярамаслар,
 Риёкорлик қобилига бурканган шахслар,
 Ана шулар қалтирасин, даҳшатга тушсин.
 Яширин гуноҳ, ўз устингдан ниқобингни от!
 Омон сўраб, кўк кучига қилғил илтижо!
 Мен эса-чи, гуноҳи оз битта одамман,
 Бошқаларнинг гуноҳи кўп менинг олдимда.

Кент

Қандай қайғу!

Бошяланг-а, ҳе подшоҳим!

Шу яқинда бир чайла бор бошпана берар,
 Бўрондан ҳам биқинасиз. Мен эса ҳозир
 Тош иморат эшигига қайтиб бораман.
 Биламанки, у ердаги кишилар қалби
 Шу иморат бино бўлган тошлардан қаттиқ.
 (Сизни излаб ўша томон борган эдим мен

Эшикни ҳам очмадилар, йўлатмадилар.)
Кучим етган даражада тортиб-талашиб,
Қиттаккина шафқатларин юлқиб оламан.

Л и р

Мен эсимни жўяётиман.

(Масхарага)

Юр огайни. Сен ҳам бунда совуқ қотибсан.
Мен увушдим.

(Кентга)

Уша чайланг қаерда, дўстим?
Ё таажжуб! Бу эҳтиёж зўрин кўрсатса
Арзимаган нарсалар ҳам қадр топаркан.
Чайланг ўзи қай томонда? Шўрлик Масхарам.
Юрагимдан бир бўлагин сенга ачинар.

М а с х а р а

(Куйлайди)

Ҳар ким бир оз ақлу ҳушга хўжайин бўлса,
Унинг учун ҳай-ҳуй демак шамол ва ёмғир,
Тақдир унга не юборса ўшанга рози.
Кунин бўйи ёрмайдими ёмғир тинмагур.

Л и р

Гапинг тўғри.

(Кентга)

Қани, бизни чайлангга бошла.

Л и р билан К е н т чиқади.

М а с х а р а

Мана бунақанги кеча, ҳар қандай қичиқ хотиннинг
ҳам таптини босиб қўя олади. Қани энди кетишдан
илгари жиндаккина пайғамбарлик қилиб қўяй:

Поплар халққа ёлгон гапни айтмайдиган кун,

Пивочилар сув қўшмаса пивога бу кун,
 Сен даҳри — деб шўрликларни дорга осмасдан,
 Елғондакам ошиқларни ёқса тўсатдан,
 Судьялар ҳам гуноҳсизни ҳукм қилмаса,
 Бирор одам бошқасидан қарздор бўлмаса,
 Бўхтончининг тили тубдан қирқилиб кетса,
 Судхўр бутун пулларини чуқурга тикса,
 Кисовурлар ёт чўнтакни ковламай турса,
 Қўшмачи-ю бузуқ хотин маъбатлар қурса,
 Яқин Урта Англияда бўлар шу замон,
 Мамлакатни чулғаб олур улуғ ҳаяжон.
 Шундай замон тез фурсатда етиб келади,
 Шунда ҳамма оёғини босиб юради.

Бундан буёнги пайғамбарликни Мирлин деган
 сеҳргар қилади, чунки у мендан кейин ёруғ дунёга ту-
 рилади.

УЧИНЧИ САҲНА

Глостер саройида бир хона.
 Глостер билан Эдмунд чиқади.

Глостер

Афсус, афсус, Эдмунд. Буларнинг одамзод шаъ-
 нига келишмайтурган муомилалари менга маъқул бўл-
 май қолди. Мен улардан нима билан бўлса ҳам унга
 бир оз ёрдам бериш учун ижозатларини сўраган эдим,
 улар аввалига менинг ўз уйимни эгаллаб олдилар,
 кейин ҳамиша назардан туширамиз деган кўрқитиш
 билан унинг ҳатто отини аташни ва унинг учун қайси
 йўл билан бўлмасин ёрдам сўраб мурожаат қилишим-
 ни ҳам қатъиян ман қилдилар.

Эдмунд

Бу ғоятда қаттиғлиқ ва одатга зид гап-ку.

Г л о с т е р

Мана бу гапга қара, лекин бу тўғрида ҳеч кимга чурқ этиб оғиз очма. Ҳар икки герцог ўртасида келишмовчилик бор, балки келишмовчиликдан ҳам ўткирроқ гап бор. Бугун кечқурун мен хат олдим, бу тўғрида гапиришнинг ўзи ҳам хавфли, мен бу хатни яшириб қўйдим. Қиролга берилаётган шунча озорлар, яқинда ўз жазосини олади. Қўшинларнинг бир қисми қирғоққа тушиб бўпти. Биз қирол томонда туришимиз керак. Мен уни қидириб топиб унга ёрдам бераман. Сен тез бор, герцогни овунтириб тур, менинг йўқлигимдан хабардор бўла кўрмасин.

Агар мени сўраб қолса, касал деб айт, кўрпа-тўшак қилиб ётибди де. Майли, мен таҳдид остидаман. Шу ҳақ иш учун ўлсам ўларман, аммо ўз қиролимга, ўз эски ҳукмронимга ёрдам беришим шарт. Ҳоятда катта ҳодисалар рўй берай деб турибди, Эдмунд, жон ўғлим, ўзингга эҳтиёт бўл.

(Чикади.)

Э д м у н д

Бу гапларни герцог дарров билмоғи керак,
Билиб қўйсин шафқатни ҳам, келган хатни ҳам.
Мен оламан хизматимга лойиқ мукофот
Ва отамдан ниманики тортиб олсалар,
Ҳаммаси ҳам келиб менинг қўлимга тегар.
Қайда кекса қулар бўлса, ёшлар тиккаяр.

ТУРТИНЧИ САҲНА

Чўл. Чайла олди.

Л и р, К е н т, М а с х а р а к и р а д и.

К е н т

Мана шу ёр, марҳаматли соҳибқироним,
Дарров кириш. Бу кечанинг уқубатига
Кенг ялангда туриб бериш ҳеч мумкин эмас.

Бўрон давом қилади.

Л и р

Мени қолдир.

К е н т

Сиздан шуни сўрар эдим.

Л и р

Менинг мунгли юрагимни эзмоқчимисан?

К е н т

Аввал бошлаб ўзимники эзилса кошки.
Марҳамат, киринг.

Л и р

Қуюн бизнинг мағзимизга ўтиб кетганин
Жуда аянч ҳодиса деб ўйласанг керак?
Сенинг учун худди шундай бўлиши мумкин:
Бундан оғир жабру жафо эзиб турганда,
Озгинасин биз унчалик ҳис ҳам қилмаймиз.
Сен айяқнинг чангалидан омон қутулиб,
Бир айлансанг, кўз ўнгингда пишқирган денгиз,
Чор-ночор қайтасан ваҳший оғзинга.
Руҳинг озод бўлганида тан сезгир бўлар,
Руҳингда-чи шунча тўфон, қуюн бор экан,
Барча сезги ўтмасланиб қолган бўлади:
Ва бу санчиқ (*юрагини кўрсатиб*)
Қизларимнинг кўрнамаклиги.
Бу иш худди бутун умр тўйдириб келган
Қўлни оғиз тишлаганга ўхшаб кетади.
Бироқ, қасос оламан ман. Йўқ, йиғламайман!
Шундай кезда мени қувлаб чиқардилар-а!
Қуявер-эй, қуявер-эй, чидаб бераман!
Шу кеча-я! Сен Регана! Гонерилья!
Отангиз-ку сизни жондан севувчи эди,

Бор давлатин иккингишга бўлишиб берди!
Бироқ, бу йўл тентакликка олиб борармиш,
Истамайман! Бундан ортиқ бир сўз айтмайман!

К е н т

Шаҳаншоҳим, киринг, ахир.

Л и р

Ўзинг кириб ўз-ўзингга паноҳ топавер.
Шундай бўрон, хаёлимдан ёмон ўйларни
Бир чеккага суриб турар. Кирсам кирарман.

(*Масхарага.*)

Сен олдин кир, оғайнижон, уйсиз бечора!
Мен ибодат қилиб бўлиб кириб ётаман.

М а с х а р а чайлага киради.

Омон билмас шамолларнинг қувғиндилари.
Бошпанасиз, увин-тўда, доимо муҳтож,
Оч-яланғоч бечоралар, сиз қандай қилиб
Шу табиий офатларга туриш берасиз?
Оҳ, мен жуда кам ўйлардим бу тўғриларда.
Улуғворлик соғайиб ол, ўз вужудингда
Гадоликнинг бутун ҳиссин синаб қўй энди.
Осмоннинг адолатин кўрсатмоқ учун
Ўзингда бор эҳтиёждан ортиқ нарсанинг
Ҳаммасини шуларга бер.

Э д г а р

(*Чайла ичидан.*)

Тўққиз фут, чўнқирлиғи тўққиз фут. Шўрлик Том!

М а с х а р а чайладан қочиб чиқади.

М а с х а р а

Амакижон, бу ерга кира кўрма, бу ерда ажина-
алвасти бор экан. Ердам беринг, ёрдам беринг.

Кент

Менга қўлингни бер. Ҳой, у ерда ким бор?

Масхара

Алвасти! У менинг отим — шўрлик Том, деб айтаётибди.

Кент

Узинг кимсан, похолнинг орасида нима деб кишнаётисан? Қани, бу ёққа чиқ!

Узини телбаликка солган Эдгар чайладан чиқади.

Эдгар

Қоч, қочинглар, орқамдан шайтон қувлаб келмоқда. «Сув тагида сулаймон, ғув-ғув ғувалак, зув-зув зувалак!..» Дррр... муздак ётоққа ёт, исиниб ол.

Лир

Буд-шудингни икки қизга топшириб қўйиб,
Узинг шундай аҳволларга тушиб қолдингми?

Эдгар

Шўрлик Томга, ким бирор нарса садақа қила олади?

Шайтон уни қувлагани қувлаган. Оловлар ва алангалар ўртасидан, гирдоблар ва кўлмаклар ўртасидан, балчиқлар ва ботқоқлар ўртасидан дам бермасдан қувлайди. Ётар бўлса ёстигининг тагига тикка пичоқ қўяди, ўлтирганда бош устига дор сиртмоғин илади, овқатиға маргимуш заҳарин қуяди; яқинда у, шўрлик Томни: жийрон отга миндириб ўз сояси орқасидан худди сотқинларни қувлагандай тўрт дуймлик тор кўприкдан от қувишга зўрлади. Тангри таоло сенинг эс-ҳушингни жойида қилсин! Том совқотди. Дррр-дрррр!.. Тангри таоло сени бўронлардан ва юл-

дузларнинг юқумли касалларидан омон сақласин. Шўрлик Томга өзгинагина садақа беринг; уни ёвуз шайтон қийнамоқда. Мана ўзи, мен уни тутиб олишим мумкин... Мана бунда... Мана бунда... Мана бунда... Мана бунда...

Бўрон давом қилмоқда.

Лир

Қизларининг бу шўрликка жафосин кўринг.
Яширмасдан бор давлатни топширганмидинг?

Масхара

Уятим кўриниб қолмасин деб шу жулдирвоқилардан бошқа ҳаммасини топширган.

Лир

Оҳ, дунёдаги мавжуд бўлган ҳамма яралар,
Иисонларнинг шум феълига жазо бермоққа
Ўз таъбида бузғунчилик яширган ҳаво
Офат бўлиб қизларининг бошига ёрсин!

Кент

Ахир, унинг қизи йўқ-ку.

Лир

Елгон, сотқин! Фақатгина шафқатсиз қизлар
Киши зотин шундай таҳқир қила олади.
Йўқ, наҳотки ўз вужуди бўлган фарзанддан
Шунча изо торта олса қувгинди ота?
Нима қилсин, ўз гуноҳи! Саққо қуш каби
Шу қизларни туғиб қўйган унинг ўзи-ку.

Эдгар

Митти-митти, тўнкага минди,
Митти-митти, гу, гу, гу...

Масхара

Бу совуқ кеча, ҳаммамизни ҳам ё аҳмоққа, ё тентакка айлантириб қўйиши мумкин.

Эдгар

Шайтондан сақлан! Ота-онангга қулоқ сол, сўзингда тур, таъзим қилма ва бировларнинг хотинини йўлдан урма, савлатли кийим-бошлар орқасидан югурма. Ана ўшаларга совуқ...

Лир

Сен, аввал ким бўлган эдинг?

Эдгар

Сарой аъёнларидан, бекбачча: юрагим ҳам, зеҳним ҳам мағрур эди, сочимни жингалак қилдирар эдим, ёримнинг қўлқопини шляпамда олиб юардим, ўз нозанинимнинг кўнглини топишга тоза уринардим, у билан гуноҳ ишлар ҳам қилишиб турардик, икки гапнинг бирида қасам ичардим ва ёп-ёруғ кўкка қараб туриб қасамимни бузаверардим, уйқуга кетишдан илгари ҳар хил шаҳвоний ҳузур-ҳаловатларни ўйлардим. Уйғонганимдан кейин эса ўша ўйларни амалга оширар эдим: ичкиликни жуда ҳам севардим, ўлгунча ичар эдим, хотинлар жинсига келганда-чи, суюқликни Турк султонидан ҳам ўтказиб юборар эдим, қалбим алдам-қалдам, қулогим бадгумон, қўлим қонли эди: ялқовликда чўчқа, маккорликда кал, суқтойликда бўри, баджаҳлликда ит, ваҳшийликда арслон эдим. Эҳтиёт бўл, пошналарнинг тақиллаши, ипак кийим-бошларнинг шилдираши сенинг бечора қалбингни хотинларнинг ҳукмронлигига топшириб қўймасин. Доимо сенинг оёқларинг хурсандчилик хоналаридан нари, қўлларинг хотин этагидан узоқ, қаламинг қарз тилхати ёзишдан озод бўлсин. Ва кучинг келганча, шайтон билан кураш.

«Яна қайта; сув тагида сулаймон, гув-гув гувалак, зув-зув зувалак, чори чамбар! Дофин! Уғилгинам, унга айт, ёнимдан ўтиб кета қолсин.»

Бўрон давом қилади.

Л и р

Тўғри, яланғоч баданингни кўрсатиб осмоннинг газабини чиқаргунча, тинчгина гўрда ётганинг маъқул. Наҳотки, одамзод деган нарсанинг мазмуни мана шундан зиёда эмас? Бунга сиз бир яхшилаб қаранг-а. Бу, ўзининг шу туришида ҳеч кимга, ҳеч нима қарзи йўқ; на қуртга ипак қарзи бор, на ҳайвонга пўстин, на қўйга жун, на кийикка мушт! Шундай! Биз учовимиз ҳам қалбаки, сен бўлсанг чинакам ўзгинаси. Бўёқсиз, рангсиз одамзод деган сўз, бу энди мана сенга ўхшаш, ожиз, яланғоч, икки оёқли ҳайвоннинг ўзгинаси. Йўқолсин, йўқолсин, бутун бегоналиклар! Тугмаларни тезроқ ечсангиз-чи! *(Устидаги кийимларини йирта бошлайди.)*

М а с х а р а

Амакижон, сендан сўрайман, бир оз тинчлан: шундай кечада чўмилиш унчалик маза бўлмайди. Шу топда, шу очиқ ялангда кичкинагина бўлса ҳам гулхан бўлармиди-а, бу гулхан кекса саёқнинг қалбини битта чўгдай иситган бўлар эди, бошқалари нима бўлса бўлар. Қаранглар-а, ҳув биз томонга милтираган бир ўт келаётибди.

Э д г а р

Бу Флибертиджиббет деган ажина. Хонадонларда чироқлар ўчиши билан саёҳатга чиқади-да, биринчи хўроз қичқиргунча юради. У кўзларга оқ туширади, гилай қилади, лабларни қийшайтириб кетади, буғдойларга куя туширадиган ҳам ўша, ишқилиб, ердаги бор нарсаларга зиён-захмат етказиб юради.

Шудгор ичин уч айланди «Витольд» авлиё,
 Кўз олдида уюмсимон бўлмишиди пайдо
 Унинг билан бирга тўққиз эгачи-сингил
 Ва авлиё афсун ўқиб буюрди — йиқил,
 Кўз очгунча несу нобуд бўлиб йўқолди!
 Ҳайда, ҳайда париларни, йўқол, алвасти!

Кент

Аҳволингиз қалай энди, соҳибқироним?

Қўлида машъал билан Глостер киради.

Лир

Ким бу?

Кент

Кимсиз? Кимни қидириб юрибсиз?

Глостер

Узингиз ким ва бу ерда нима қилаётибсиз?

Эдгар

Бу шўрлик Том. У қурбақа, эчкимар, итбалиқ, кал-
 такесак, ишқилиб, сувда, қуруқликда яшайдиган мах-
 луқотларни ея беради. Юраги уриб, жони сиқилиб
 кетганда аччиқ-чучук ўрнига сигир тезагини ҳам
 ошайверади, каламушлар, ўлган итларни еб чанқаган-
 дан кейин турғун ботқоқлардаги ям-яшил кўлмак
 сувлар билан ташналигини қондиради. Аммо унинг
 орқасидан ёвуз арвоқлар қувлагани қувлаган, уни
 кундаларга соладилар, авахтага қамайдилар, бир вақт-
 ларда унинг елкасида учта яктаги, ёнбошида олти
 кўйлаги, юрай деса тагида оти, уришай деса қўлида
 қиличи бор эди.

Қаламушу сичқонни еб, етти йил тамом
 Тириклигин ўтказмоқда бу бечора Том.
 Менга азоб берувчи арвоҳдан сақлан
 Чири! Хап бўл! Чири,
 Мурдор дев.

Г л о с т е р

Хўш, шаҳаншоҳ! Бошқа улфат топилмадими?

Э д г а р

Зулматларнинг бегзодаси ва аъёнлари:
 Бирин исми Азозилу, бириси Ифрит.

Г л о с т е р

Тўғри, жуда пастлаб кетди қону наслимиз.
 Ва фарзандлар ёмон кўрар тугдирганларни.

Э д г а р

Шўрлик Том музлаб кетди.

Г л о с т е р

Менинг билан бирга юринг! Кучимдан келмас,
 Бағри қаттиқ қизларингиз амрин тутмакка.
 Гарчан менга, йўлни ёпиб, шундай кечада
 Сизни даштда қолдиришга буйруқ бўлса ҳам,
 Сизни топиб, бирор ерга яширмақ бўлдим,
 Юринг унда иссиққина уй-жой, овқат бор.

Л и р

Ижозат бер, суҳбатлашай файласуф билан.

(Эдгарга)

Қани айт-чи, бу бўроннинг сабаби нима?

К е н т

Шаҳаншоҳим, ялинаман, бирга кетайлик.

Л и р

Энг аввал шу Фив шаҳридан чиққан донишманд
Киши билан сўзлашайин. Илминг нимада?

Э д г а р

Шайтонлардан сақланмоғу девларни янчмоқ.

Л и р

Яширинча сендан бир гап сўрамоқчиман.

К е н т (Глостерга)

Бирга кетиш учун уни қистанг, кўндирилинг:
Эси унча жойидамас.

Бўрон давом қилади.

Г л о с т е р

Таажжуб эмас,

Ўз қизлари ўлимини тилаб турибди.

Кент, қара-я, бу қувғунди шўрлик, бечора

Бўлар ишни олдинданоқ кўролган экан.

Қирол тентак бўлиб қолди, дедингми ҳали?

Бир у эмас, мен ҳам тентак бўлай деб қолдим

Бош ўғлимни оқ қилдиму, баҳридан ўтдим,

Уша мени ўлдиришга қасд қилар экан,

Ҳаддан зиёд меҳр билан севгувчи эдим,

Бу қайғудан жинни бўлиш кўп узоқ эмас.

Кечни қара!

Ўтинаман, соҳибқироним...

Л и р

Афвингизни ўтинаман, қани мен билан

Бирга кетдик, аслзода, доно, файласуф!

Э д г а р

Том совуққотган.

Глостер

Чайлага кир, қадрдоним, исиб кетасан.

Лир

Кетдик.

Кент

Бу томонга, соҳибқироним.

Лир

Лекин у билан,
Ажралишни истамайман, файласуфимдан.

Кент (Глостерга.)

Шаҳаншоҳимнинг кўнглин овланг,
Хўп, ола қолсин,
Гадони ҳам.

Глостер

Уни ҳам олинг.

Кент

Юр, қадрдон, биз билан бирга.

Лир

Қани, кетдик, афиналик меҳрибон дўстим.

Глостер

Жим...

Гап бўлмасин...

Эдгар

Ана шунда, Роланд, қора минорага яқинлашиб
қолди, у ердан боши кўкка етган салосил дев чиқиб
«уф, уф, Британ қонининг ҳиди келяпти, уф» деди.

БЕШИНЧИ САҲНА

Глостер саройида бир хона. Корнуэль билан Эдмунд чиқади.

Корнуэль

Эҳ, мен бу ердан жўнамасимдан илгари, ундан қасос оламан.

Эдмунд

Ундай бўлганда, жаноби олий, одамлар гап-сўз қилиб юборади, у хизматида кўрсатмоқчи бўлган садоқат ҳиссини ота-онага бўлган ҳурмат ҳиссидан юқори қўйипти-да деган гап бўлади. Менга бу тўғрида ўйлашнинг ўзи даҳшат.

Корнуэль

Энди менга маълум бўладики, сенинг аканг ўз отасини ўлдиришга йўл қидирар экан, ночор раънингнинг орқасидан бормабди. Аксинча, унинг покиза таъби Глостернинг шармандаларча тубанлигидан ғазабга келган экан.

Эдмунд

Менинг тақдирим жуда ҳам беомон тақдир экан, мен энди ўз садоқатимдан пушаймон бўлишга, товба қилишга мажбурман. Глостер айтган хат мана, бу хатдан унинг француз партиясига яширин тарафдор экани кўрниб турибди. Эҳе, худойим! Кошки эди, у сотқин бўлмаса! Кошки эди, мен унинг устидан махфий хабарлар беришга мажбур бўлмасам.

Корнуэль

Юр, бирга маликанинг ҳузурига борамиз.

Эдмунд

Бу хатда ёзилган гаплар тўғри бўла қолса, бу иш сиз учун анча ташвишга сабаб бўлади-да.

Корнуэль

Бу хат қанчалик тўғри, қанчалик йўқ, ҳар ҳолда у сени граф Глостер даражасига кўтаради. Тездан отангни топ, токи уни вақт ўтказмай қамоққа олиш мумкин бўлсин.

Эдмунд (*Бир чеккага*)

Агар мен уни қиролга ёрдам қилаётган вақтида топа олсам бу иш шубҳаларнинг тасдиқи учун маъқул бўлар эди. (*Корнуэлга*) Мен ўз вазифам буюрган йўлдан қиттак ҳам четга чиқмайман, гарчанд вазифам билан ота ҳурмати ўртасида бўлган курашда наслдошлик қонининг овози даҳшатли бўлса ҳам.

Корнуэль

Мен ўзимнинг ҳамма ишларимда сенга ишонаман, сенга бўлган муҳаббатим, керагидан зиёда оталик вазифасини ўтай олади.

Чиқиб кетадилар.

ОЛТИНЧИ САҲНА

Сарой ёнидаги фермаларнинг биридаги хона.

Глостер, Лир, Кент, Масхара ва Эдгар
кирадилар.

Глостер

Бу ер ҳар ҳолда очиқ ҳаводан кўра яхши. Шунинг учун ҳам худога шукур қилаверинглар. Мен эса сизларнинг қулайроқ яшашингиз учун нима керак бўлса, ўшани топиб бу ерга келтиришга ҳаракат қиламан. Мен ҳозир қайтиб келаман.

Кент

Қиролнинг бутун ақли-кучи бундай оғир ҳаяжонларга бардош беролмай қолди. Бу яхшиликлар учун сизга худо хайр берсин.

Глостер чиқади.

Эдгар

Фратерейт деган фаришта мени чақиряпти; у айтдики, қадим Румо ҳукмдори Нерон жаҳаннамдаги Қора кўлда балиқ тутаётган эмиш. Ибодат қила кўр, ҳай дарвиш, ўзингни ёмон руҳларнинг шарридан сақла.

Масхара

Амакижон, марҳамат қилиб менга шуни айтиб берсанг, кўпроқ кимлар тентак бўлади, сарой аҳллари — аъёнларми, деҳқонларми?

Лир

Қирол, қирол!

Масхара

Йўқ, ўгли аъёнлик даражасига кўтарилган деҳқонлар бўлса керак: чунки ўғлинг сарой аҳли бўлиб, сендан ўтиб кетганини кўриб туриб, жинни бўлмай бўладими?

Лир

Минглаб руҳлар қўлларида оташ қисқич-ла Увос тортиб ўшаларга олов ёғдирсин!

Эдгар

Евуз арвоҳлар менинг бағримни ғажияптилар.

Масхара

Бўриларнинг беозорлигига, отларининг саломатлигига, балогатга етмаганларнинг севгисига, саёқ хотинларнинг қасамига ишонганларни жинни деса бўлади.

Лир

Маслаҳат шу! Айбларини юзларига айт!

(Эдгарга)

Сен бу ердэ ўлтирасан, билимдон судъя.

(Масхарага)

Сен донишманд, мана бунда ҳей, сиз тулкилар!

Эдгар

Ана ўзи, кўзларини уларга тикиб қараб турибди.
Мунчалик кўзларингизни ўйнатаверасиз,

хонимлар?

Бас, тезроқ мен томонга сузиб кел.

Масхара

У хонимнинг қайиғи тешилиб қолибди.

Бу гапни у сенга айтолмаётибди.

Шунинг учун сузиб келолмаётибди.

Эдгар

Евуз арвоҳ, булбул овози билан шўрлик Томнинг гашига тегаётибди. Гобданс эса Томнинг қорнида туриб иккита қоқ балиқ сўраб қичқираётибди. Ҳадеб қағиллайверма, қора фаришта, Томнинг сенга берадиган овқати йўқ.

Кент

Тикка туриб ўйлайверманг, соҳибқироним.

Бу ёстиққа ёнбош қилинг, бир оз дам олинг.

Л и р

Йўқ, суд бошланар. Гувоҳларни чақириб келинг!

(Эдгарга)

Сен судьялик кийимини кийиб бунда тур!

(Масхарага)

Сен судьянинг ёрдамчиси, ёнма-ён ўлтир.

(Кентга)

Сизлар эса суд аъзоси: сиз ҳам ўлтиринг.

Э д г а р

Суд ишини адолат-ла олиб борамиз.
 Ҳой, азамат чўпон бола, ухлаб қолдингми?
 Қарасанг-чи, поданг пайҳон қилар буғдойни.
 Сибизғангни олиб қаттиқ чалиб юборсанг
 Подаларинг ҳеч нарсага зарар бермайди,
 Пишт-пишт, кулранг мушук.

Л и р

Бу хотиндан биринчи сўроқ олинсин.

Бу Гонерилья. Шу йиғилган ҳурматли мажлис
 аъёнларига қасам билан иқрор қилиб айтаманки, бу
 хотин ўз отаси бўлган бечора қиролни калтак олиб
 қувлади.

М а с х а р а

Мана бу ерга марҳамат қилинг. Сизнинг исмингиз
 Гонерильями?

Л и р

Бу ҳақиқатни у инкор қила олмайди.

Масхара

Кечирим сўрайман, мен сизни скамейка, деб
ўйлаган эканман.

Лир

Бу бошқаси; ғилай кўзи эгри қалбининг
Емонлиғин фош этмоқда.— Қўлдан чиқарманг!
Қилич! Олов! Қурол беринг! Бу порахўрлик!
Судья сотқин! Жавобгарни қочирди, ушланг.

Эдгар

(Бир чеккага)

Э худойим, эсин жўйма бечора чолнинг.

Кент

Оғир қайғу! Шаҳаншоҳим, доим мақтанган
Сабру тоқат, чидамингиз қаерга кетди?

Эдгар

(Бир чеккага)

Ачингандан кўз ёшимни тия олмайман!
Бу ёш мени фош қилмаса яхши бўларди.

Лир

Қаранглар-а! Биргалашиб қувлаб келмоқда,
Олапару, тўрткўз, мўйноқ менга вовиллар.

Эдгар

Том бўлса ўз калласини тош ўрнида отиб, уларни
ҳайдайди. Кетма-кет, итваччалар.

Ҳай-ҳай, оқ ит, қора ит,
Оғзинг қурғурни беркит.
Лайчами, тозимисан,
Кўпакнинг ўзимисан.

Сен, чиноқ, акиллайсан.
Том урса вакиллайсан,
Тош калламни отаман,
Барингни тарқатаман.

Ҳай, кет, ҳай қоч, бозору кўчаларга бор. Ҳалим-хона, каллахоналарга бор. Шўрликкина Том, мугизинг шамоллаб қолибди-ку.

Л и р

Регананинг ичак-чавоғларини ағдариб, дилида қанақа қурту қумурсқа вашиллаб ётганини кўриш керак. Табиатдаги қандай сабаблар натижасида қалб бунчалик тошга айланиб кетар экан? (*Эдгарга*) Мен сизни, жаноб, рицарларимга юзбоши қилиб тайинлайман. Фақат менга киймингизнинг авраси ёқмай турибди. Эрон сипоҳсоларларидай бунақа дабдабали усти бошни қаердан олдингиз? Ҳар ҳолда, буни ўзгартиш керак.

К е н т

Шаҳаншоҳим, бир оз ётинг, андак дам олинг!

Л и р

Шовқин солманглар, шовқин солманглар: дарпардаларни тортиб қўйинг. Ҳа, балли, ҳа, балли. Кечки овқатни тонг отарда еймиз. Ҳа, балли, ҳа, балли! (*Ухлай бошлайди.*)

М а с х а р а

Мен эса кун ярмидан оққандан кейин ухлайман.

Г л о с т е р к и р а д и .

Г л о с т е р

Айт-чи, азиз дўстим, шаҳаншоҳ қани?

Кент

У шу ерда. Ухлаб қолди. Озор бермайлик.
Унинг эси айнаб қолди.

Глостер

Вафоли дўстим,

Уни олиб чиқиш керак, қўлда бўлса ҳам.
Ўлдирмоқчи бўлибдилар, яширин сунқасд.
Эҳтиётдан носилка ҳам ола келганмиз
Дарров уни элтасиз Доверга томон:
Ва у ерда сизни кутар ҳимоячилар.
Агар яна ярим соат сусткашлик қилсанг,
Унинг жони, сеники ҳам ва кимки унга
Ёрдам берган бўлса, аниқ хавф остидадир.
Дарров уни олиб менинг орқамдан юринг.
Сенга соқчи, йўловчилар қўшиб бераман.

Кент

Қийналгандан, эндигина ухлаган эди.
Уйқу унга малҳам каби даво бўларди,
Ухламасдан шунча жабру жафо ичида
Кетган кучни ўз ўрнига қайтариш қийин.

(Масхарага.)

Қани ,юр-чи. Ёрдам кўрсат, олиб чиқайлик.
Орқамиздан эргаша бер.

Глостер

Тез-тезроқ бўлинг.

Кент, Глостер, Масхара Лирни олиб чиқиб
кетадилар.

Эдгар

Қатталарнинг тортган жабру жафосин кўриб
Унутасан ўз бошингга тушган қайғуни.

Ёлғиз бошга алам тортиш икки бор қийин,
 Аламингга алам қўшар бошқалар бахти.
 Уртоғингни бахтсизликда учратган чоғинг
 Унутилар ўзинг тортган аламзадалик.
 Қирол шунча ғуссаларда ўртанар экан,
 Менинг тортган бу мунгларим ғоятда енгил.
 Қирол — ўзин қизларидан, мен — ўз отамдан,
 Энди сен Том, барчасини кузатиб бор-чи.
 Вақти келиб бу ярамас ифлос бўхтондан
 Тозаланиб ва оқланиб олганингдан сўнг
 Қимлигингни элу юртга эълон қиларсан.
 Ҳозир қирол — бир амаллаб сақлана олса бас.
 Ўзинг ҳам яширин! Яширин!

Чиқади.

ЕТТИНЧИ САҲНА

Глостер саройида бир хона.
 Корнуэль, Регана, Гонерилья, Эдмунд ва
 мулозимлар чиқади.

Корнуэль

(Гонерильяга)

Тездан ўз эрингиз олдига отланиб боринг ва унга
 бу хатни кўрсатинг. Француз қўшини қирғоққа тушиб-
 ди. Тездан сотқин Глостерни қидириб топинг!

Мулозимлар чиқадилар.

Регана

Уни тездан отиб ўлдириш керак.

Гонерилья

Кўзларини ўйиб ташлаш керак!

Корнуэль

Унга жазо беришни менинг газабим ихтиёрига қўйинг. Эдмунд, сен опамиз билан бирга жўна. Отанг гуноҳига яраша жазо тортар экан, тепасида сенинг қараб туришинг бўлмайди. Ҳозир олдига жўнаётганинда герцогга маслаҳат бер, у тезроқ тайёргарчилик кўрсин, биз ҳам бу ерда жуда тез тайёрланишга ваъда берамиз. Ҳар икков ўртамизда узлуксиз ва тез алоқа бўлиб туради. Хайр, қадрли опамиз. Хайр, граф Глостер!

Освальд киради.

Узинг бу ердасан, қирол қани?

Освальд

Қиролни қочирибди граф Глостер.
 Ва қиролни излаб юрган ўттизта аъён
 Улар билан қўшилишиб қопқа тубида
 Графга хос йўловчилар билан бирликда
 Довер томон йўл олишиб кетибди бари.
 Уз-ўзича мақтанишиб, у ерга боргач
 Қуролланган дўстлар билан учрашамиз деб.

Корнуэль

Энди тездан от эгарла маликанг учун.

Гонерилья

Хайр, сизга азиз герцог, хайр.

Корнуэль

Хайр, Эдмунд!

Гонерилья, Эдмунд ва Освальд кетадилар.

Қани, ўша сотқин Глостер?

Излаб топинг! Уғрилардай қўлини боғланг.

Олиб келинг! Гарчи судсиэ жазо ўнғайсиэ,
Аммо бизнинг ҳукмронлик ҳуқуқларимиз
Ғазабимиз қаршиэсида тизин букади.
Биздан гина қилиш мумкин, аммо тўхтатиш
Мумкин эмас. Бу ким бўлди? Қани у сотқин?

Регана

Ана ўзи! Ҳо, кўрнамак, алдоқчи, тулки.

Корнуэль

Қуруқ, қоқшоқ қўлларини маҳкамроқ боғланг.

Глостер

Бу нима гап, биродарим, герцог азизим?
Сиз меҳмонсиэ, шахдингиздан қайтинг, дўстлар!

Корнуэль

Тездан боғланг!

Хизматчилар Глостерни боғлайдилар.

Регана

Маҳкам боғланг хиёнаткорни!

Глостер

Ноинсофлик қияпсиэ! Мен сотқин эмас.

Корнуэль

Маҳкам боғланг скамейкага!
Жирқанч одам, ҳали қараб тур...

Регана Глостернинг соқолига ёпишади.

Глостер

Тангриларга қасам бўлсин, бу виждонсиэлик,
Ҳурматсиэлик қияпсан оқ соқолимга.

Регана

Оппоқликқа оппоқ, аммо ғоятда маккор.

Глостер

Шум малика, соқолимнинг оқин қўявер,
У ўзини оқлаб, сени қарғай олади.
Сиз бу ерда меҳмонсиз-ку. Тусингиз ўчсин.
Менинг шунча меҳмондўстлик шаъним булғаган
Босқинчилик қадамингиз қирқилиб кетсин.

Корнуэль

Сен бирор хат олганмидинг французлардан?

Регана

Лақиллатма! Ҳамма гапнинг тагин биламиз.

Корнуэль

Бизнинг юртга босиб кирган душманлар билан
Нима учун сен алоқа борлаган эдинг?

Регана

Жинни бўлган қиролни-чи қайга яширдинг?
Тўғрисин айт.

Глостер

Қандайдир бир холис кишининг
Езган хати тасодифан қўлимга тушди.
Душманларнинг хати эмас.

Корнуэль

Ҳийла!

Регана

Ва ёлғон.

Корнуэль

Қирол қайга жўнатилди?

Глостер

Довер томонга.

Регана

Ўзинг ахир тақиқлигин билар эдинг-ку.
Хўш, нимага Довер томон уни жўнатдинг?

Корнуэль

Нима учун Доверга, хўш? Қани жавоб бер!

Глостер

Шунинг-чунки, шу ништардай тирноғинг билан
Чолнинг кўзин ўйганингни кўрмайин дедим,
Манжалақи опанг тўнғиз тишин ботириб,
Нозик танин юлганини кўрмайин дедим...
Оқшом, бўрон, у бош яланг тентирар эди...
Бу қуюндан ҳатто денгиз ўкириб, қайнаб,
Осмоннинг машъаллари ўчгудай эди,
У шўрлик-чи, ёш тўкарди осмон билан тенг.
Шу кечада, агар бўри қопқонга келиб
Паноҳ сўраб ув тортганда раҳминг келгандан
«Эшикни оч, қоровул» деб айтган бўлардинг.
Аммо сендай бағри қаттиқ фарзандлар учун
Нечук жазо борлигини кўриб қоларман.

Корнуэль

Иўқ, кўрмайсан, кўролмайсан. Ҳой! Маҳкам
ушланг!

Кўзларингни товонимда эзиб ташлайман.

Унинг бир. кўзини ўйиб ташлайди.

Глостер

Қариликдан умидвор бир киши борми,
Ердам беринг!

Ҳе, золимлар! Парвардигорим.

Регана

Буниси ҳам ўксинмасин, буни ҳам ўйинг!

Корнуэль

Биз тортажак жазоларни кўрмакчимидинг?

Биринчи мулозим

Қўлингизни тортинг, герцог, мен, ахир, сизга
Еш чоғимдан бошлаб хизмат қилиб келганман,
Шу топдаги қилғуликдан тўхтата олсам
Яхши хизмат бўлар эди.

Регана

Нима гап, кўппак?

Биринчи мулозим

Соқолингиз бўлса эди энгагингизда
Битта-битта юлар эдим. Бу нима қилиқ?

Корнуэль

Менинг қулим?!

Қилич яланғочлаб мулозимга ташланади.

Биринчи мулозим

Бўпти, қани олишамиз. Ул, э ярамас.

Улар олишадилар. Корнуэль яраланади.

Регана

(Бошқа мулозимга)

Қиличингни менга бер-чи. Қул бош кўтарди!

Қилич олиб биринчи мулозимнинг орқасидан яралайди.

Биринчи мулозим

Мен-ку, ўлдим! Граф, аммо бир кўзингиз сор,
Кўряпсизми, бунга бошлаб жазо берганман.

(Улади)

Корнуэль

Пўқ, у мутлоқ кўролмайдди. Стил шилимшиқ!

Глостернинг иккинчи кўзини ҳам ўяди.

Ҳа, ҳа! Қани, ўша порлаб, чақнаб туришинг?

Глостер

Зулмат... жабр... Эдмундгинам, ўғлим, қайдасан?
Ўвлим Эдмунд, фарзандликнинг ишқ ўтин ёқиб,
Золимлардан ўчимни ол.

Регана

Йўқол, э хонин.

Сендан ҳазар қиладиган шахсни чақирма.
Сенинг ирганч сирларингни бизга фош қилган
Эдмунд ўзи бўлади-ю, ачинармиди.
Сендайларга ачинмайди, у тоза одам.

Глостер

Оҳ, мен аҳмоқ! Демак, Эдгар бегуноҳ экан!
Мени кечир, парвардигор, унга нажот бер.

Регана

Ҳайданг бунини, бу эшикдан нарига қувланг!
Довер йўлини, майли искаб, пийпаслаб топсин!
Нима қилди сизга, герцог? Қутингиз ўчган!

Корнуэль

Жуда оғир яраландим. Кетайлик, хотин.
Сўқир чолни, бу хоинни ҳайдаб чиқаринг:
Ва бу қулнинг ўлакисини гўнга итқитинг.

Тўхтамасдан қон кетмакда, жоним Регана!
Жуда бевақт яраландим! Қўлингни бер-чи.

Регана қўлтиқлаб олади. Корнуэль икков чиқадилар.

Иккинчи мулозим

Агар бунга худо лойиқ жазо бермаса
Бундан кейин ҳеч гуноҳдан қўрқиб турмайман.

Учинчи мулозим

Бу хотин ҳам ўз ажали билан ўлса-чи,
Бошқа ҳамма хотинларни жин урди дейвер.

Иккинчи мулозим

Кекса граф орқасидан боришим керак.
Етаклашга бирор гадо топилиб қолар,
У жинилар шундай ишга ярайди, холос.

Учинчи мулозим

Майли, тез бор. Мен ҳам бориб озроқ ов билан
Тухум оқи келтираман қон тўхтатишга.
Парвардигор, у мазлумга ўзинг паноҳ бер!

Чиқиб кетадилар.

IV ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Чул.

Эдгар чиқади.

Эдгар

Хушомадлар ниқобига яширинган нафрат —
 Соясида яшагандан ўша нафратни
 Очиқ-ойдин билиб яшаш албатта яхши.
 Шум тақдирнинг таъзирига кўникиб кетган
 Анчагина бечоралар қўрқув билмасдан
 Қалбларида умид, ишонч билан яшайди.
 Бахтиёрлар қўрқса бўлур бахтсиз кунлардан.
 Модомики ўзинг бахтсиз, мунглик одамсан,
 Сенинг учун бахтсизликдан унча қўрқинч йўқ.
 Салом, нафас олганим, э бевужуд ҳаво,
 Бир шўрликни гирдобларга пуфлаб ғарқ этдинг,
 Унга ортиқ бўронларнинг қўрқинчилиги йўқ.
 Ким у келаётган?
 (Битта чол Глостерни етаклаб келади.)
 Бу гадо чол етаклаган менинг отам-ку.
 Номард дунё, бевафалик қилмаса эдинг,
 Биз абздий яшамакни орзу қилардик.

Чол

Менинг меҳрибон хўжайиним, мен сизнинг ерин-
 гизда қарийб саксон йилдан бери яшайман; аввал
 отангиз замонида, кейин сизнинг.

Г л о с т е р

Жўна, жўна, йўлдан қолма, қадрдон ошна.
 Сен барибир менга ёрдам қила олмайсан.
 Ўзингга ҳам бирор шикаст етиши мумкин.

Ч о л

Сиз ўзингиз юрар йўлни топа олмайсиз!

Г л о с т е р

Менга йўл ҳам, кўрар кўз ҳам даркорлиги йўқ.
 Кўзим очиқ текис йўлда туртинган шахсман.
 Бу ҳаётда баъзаи бизнинг камчилигимиз
 Ўзимизга фойда бўлиб тушиши мумкин.
 Оҳ, азизим, ўғлим Эдгар, отагинангнинг
 Аҳмоқларча ғазабига сен қурбон бўлдинг.
 Кошки эди сени силаш муяссар бўлган
 Кўзи очиқ бир ҳаётга эга бўлолсам.

Ч о л

Ҳе, бу ерда ким бор?

Э д г а р

(Ўз-ўзига.)

Э, худойим! «Ёмон куннинг авжига етдим,
 Бундан ортиқ ёмон аҳвол бўлолмайди» деб,
 Қайси инсон ўз ҳолига айта оларкин?
 Ёмонларнинг ёмонроғи аҳволим ҳозир.

Ч о л

Бу шўрлик Том.

Э д г а р

(Ўз-ўзига.)

Ва бундан ҳам ёмон ҳолда қолишим мумкин.
 Мадомики нолимакка мажолимиз бор,
 Жуда ёмон дақиқалар келганича йўқ.

Чол

Йўллар бўлсин, оғайнижон?

Глостер

Бу бир гадоми?

Чол

Балли, битта жинни гадо.

Глостер

Тиланишни билса, унча тентак эмасдир.
Кеча оқшом шундайлардан бирисян кўриб,
Одам — ожиз бир чувалчанг — деб ўйлагандим.
Ҳалигача душманним деб ўйлаб юрганим,
Ўғлим шунда тушган эди менинг ёдимга...
Энди билсам, бу гап тамом бошқача экан.
Болаларга пашша қанча ўйин бўлгандай,
Биз қирилсак худоларга шунчалик эрмак.

Эдгар

(Ўз-ўзига.)

Энди нима қилсам экан? Шундай қайғуда,
Ҳазиллашмоқ ўзимга ҳам, бошқаларга ҳам
Оғир таҳқир бўлиб тушар.

(Глостерга)

Худо ёр бўлсин.

Глостер

Ҳа, бу ўша шир яланғоч жинними?

Чол

Уша.

Глостер

Жўна, ахир; менга хизмат қилмоқ истасанг,
Орқамиздан қувиб етгил Довер йўлида.
Қадрдонлик ҳурмати-чун шу яланғочнинг
Елкасига ташлагали бирор кийим топ,
У бизларга йўл бошлайди.

Чол

Эссиз, тентак-ку!

Глостер

Замон шундай: сўқирларни жинни етаклар,
Илтимосим ерда қўйма, ёинки рад қил,
Фақат — жўна.

Чол

Унга жуда яхши кийим топиб бераман.
Нима бўлса бўла қолар.

Чиқади.

Глостер

Ҳой, сен яланғоч...

Эдгар

Шўрлик Том совқотди!

(Бир чеккага)

Бундан ортиқ найраингбозлик...
қўлимдан келмас.

Глостер

Қани, яқин кел.

Эдгар

(Бир чеккага)

Аммо мажбурман.

Таигра ўзи шифо берсин қонли кўзингга.

Глостер

Танишимсан Довер томон борар йўл билан?

Эдгар

Йўлдаги ҳамма ўнқир-чўнқирлар билан, чордеворлар билан, от йўли-ю, сўқмоқ йўл билан — барчаси билан танишман. Шўрлик Томнинг ақлига бир оз путур етган. Худои таоло сени ёвуз руҳларнинг таъсиридан омон сақласин. Шўрлик Томга бирданига бешта деуу пари юк солган: булардан бириси — йўлдан озганларнинг париси Обидикут, лолу гвиглар шаҳзодаси — Хобеданес, ўғриларнинг беги — Маҳу, қотилларнинг юзбошиси — Модо, қичиқлиқ, нозу карашмалар парихони Флибертиджиббет, бу кейингиси сўнгги вақтда мейдан айнаб ҳарамдаги хизмат қиладиган пардозчи, машшота хотинларга кўчган. Ишқилиб, парвардигор сени ўз паноҳида сақласин, мейнинг хўжайингинам.

Глостер

Сен мана бу ҳамённи ол, таигра қарғаган,
Ожиз банда, балки менинг бахтсиз аҳволим
Сен шўрликка бахт туғдирар. Э парвардигор!
Давлатлари қутуртирган, кўзин ёғ босган,
Айшу ишрат эркалаган, очкўз, ноинсоф
Боёнлар ҳам шу ғазабга гирифтор бўлиб,
Шу сиз тортган жафоларни бир тортиб кўрса,
Ортиб қолган неъматларни дарров бўлашиб,
Ҳамма тўйин бўлар эди, гадо қолмасди.
Айт-чи, яхши биласанми Довер йўлини?

Эдгар

Биламан, жаноб.

Глостер

Ана шунда бир қоя бор, унинг чўққиси
Даҳшат билан мойил турар денгиз қаърига,
Мени худди шу қоянинг четига бошла.
Шунда сенга қиммат баҳо совға бераман,
Ушбу совға гадоликдан сени қутқарар.

Эдгар

Қани, менга қўлингни бер,
Бечора Том олиб борар айтган ерингга.

Чиқиб кетадилар.

ИККИНЧИ САҲНА

Герцог Альбанининг саройи олдда.

Гонерилья ва Эдмунд чиқадиладар, уларни Освальд
кутиб олади.

Гонерилья

(Эдмундга)

Хуш келдингиз, азиз милорд. Хўш, нима учун
Ювош эрим, бизни кутиб қарши чиқмади?

(Освальдга)

Герцог қаерда?

Освальд

У ўзида, аммо феъли анча ўзгарган.
Душман қўшин туширганин хабарин айтсам
Илжаяди. Келишингиз дарагин билиб;
«Бу иш ундан баттар бўпти» деган сўз айтди.
Глостернинг хиёнатин ва унга қарши
Эдмунд қилган ботирликни ҳикоя қилсам,
Мени аҳмоқ деб айтади ва «сен бу сирни

Тескарича тушунибсан» деди ва сўқди.
Хуллас, ёмон хабарлардан қувонади-ю,
Яхши хабар айта қолсанг, жаҳли чиқади.

Гонерилья

(Эдмундга)

Бундай эса, тўхтаб туринг!

Бу номард одам

Жонидаги ушбу ирганч қўрқоқлик билан
Маъракадан чўчимоқда ва бизда бўлган
Қасосталаб аламларни кўрмоқчи эмас.
Ҳалигача ўртамизда бўлган суҳбатда
Келишилган ишлар тамом бажарилади.
Қўшин тузиб, шу қўшинни сиз етаклайсиз.
Мен ҳам қўлга қилч олиб эрим олдига
Чарху чиғириқ, ип-калава қўйиб қўяман.
Бу фидойи йиғит бизга чопар бўлади.
Сизга тездан ўз севимли бекачингиздан
(Аmmo сиз ҳам дадил, эпчил бўлишингиз шарт)
Бир мукофот тегиб қолар. Мана, олинг.
(Унга лента ҳадя қилади.) Жим...

Тссс... эгилинг.

Бу ўпишим ич сирини айтолган бўлса,
Сенинг руҳинг қанотланиб учини керак.
Ҳаммасини тушуниб ол. Ва ҳозирча хайр.

Эдмунд

Ўлгунимча мен сеники.

Гонерилья

Жоним, Глостер!

Эдмунд кетади.

Икки эркак, бир-бирига ҳеч ўхшамайди!
Сенга бутун хотин зоти эгилса арзир,
Аҳмоқим-чи, менга эрмас, фақат босқувчи.

Освальд

Маана, герцог, азиз маликам!

Чиқади.

Альбани киради.

Гонерилья

Бизлар энди кутишга ҳам арзимаймизми?

Альбани

Гонерилья!

Сен, шу қийғос шамоллардан юзингга қўнган
Тўзонга ҳам арзимайсан. Ва менинг учун
Сенинг барча қилиқларинг ғоятда қўрқинч:
Ўзи пайдо бўлган зотни хўрлаган киши
Ёмонликда ҳар меъёрдан чиқишга қобил,
Ўз туғишган дарахтидан узилиб тушиб
Унинг жонбахш шарбатини эммаган новда
Тезда сўлиб жаҳаннамга ўтин бўлади.

Гонерилья

Етади, бас! Аҳмоқона насиҳатгўйлик.

Альбани

Яхши ният, яхши ўғит — ёмонга ёмон.
Балчиқ фақат ўз-ўзини яхши кўради.
Нима қилиб қўйдингиз сиз, нима қилдингиз?
Сиз қизмисиз, ё урғочи арслонлармисиз?
Ўз туғишган отангизни, муборак чолни
Ҳатто айниқ ювош тортиб ялашга лойиқ.
Ваҳшийларча, барбарларча тентак қилдингиз.
Олжаноб укам бунга қандай чидади?
Эркак эди! Герцог эди! Лирга миннатдор!
Агар осмон ғазаблари тезроқ гуркураб
Бу лаънати ёвузликка барҳам бермаса,
Шундай замон келадики, барча одамлар

Денгиздаги аждарсимон махлуқлар каби
Бир-бировин ғажиб ейди, тамом қилади.

Гонерилья

Беватан қўрқоқ.
Сендаги бу манглай эмас — нафрат тахтаси,
Ва юзларинг тарсакилар тушадиган ер!
Кўзинг эса уят, номус қайда, кўрмайди.
Наҳотки сен шундай оддий ишни билмасанг:
Ёвузларга ёвузликни қилгунларича
Жазо бериш лозим экан, аҳмоқ ачинар.
Сенинг ўша ғулғулали довулинг қани?
Франция қўшинининг жанг байроқлари
Тинч юртимиз осмонида ҳилпирамоқда:
Укпар таққан дубулғали душман аскарари
Сенга қарам мамлакатга қўрқинч солмоқда,
Сен аҳмоқ-чи, тантиликдан чордана қуриб
«Вой, нима гап бўляпти?» деб нола қиласан.

Альбани

Узингга бир қарасанг-чи, урғочи иблис!
Ёвуз руҳнинг ғазаби ҳам хотин кишининг
Ғазабидай қўрқинч эмас.

Гонерилья

Ҳой, тубан аҳмоқ.

Альбани

Ҳой опала, ҳой алвасти, озгина уял!
Юзларингни бужмайтирма. Қани мен энди,
Ҳиссим амрин бажаришда қўлга эрк берсам.
Сенгинани эту суяк-саёқ аралаш
Бурда-бурда, парча-парча қилиб ташлардим.
Иблисликка иблиссан-а, буинг устига
Хотинлигинг ҳимоячи — сипар бўлади.

Гонерилья

Эркаклигинг ёдингга ҳам тушди, ҳайтовур.

Чопар киради.

Альбани

Қандай хабар?

Чопар

Шаҳаншоҳим! Вафот қилди герцог Корнуэль.

Глостернинг кўзини ўйиб турган вақтида

Бир мулозим дабдурустдан ўлдириб қўйди.

Альбани

Кўзни? Ўйди деясанми?

Чопар

Ўз тузини ичиб катта бўлган бир мулозими

Ачингандан ёвузликка ҳалал бериш-чун

Қилич чопиб ўз хўжасин чавағлаб қўйди.

Шу ғазабда мулозимни у ҳам ўлдирди,

Аммо яра огир эди, ўзи ҳам ўлди.

Альбани

Демак, кўкда адолатли судьялар бормиш,

Биэнинг ерда қиладиган жиноятларга

Жуда тездан жазо ҳукми берилар эмиш.

Уқубатга учрадим, шўрлик Глостер?

Кўзин ўйиб олдиларми?

Чопар

Ҳар иккисини.

(Гонерильяга)

Синглингиздан сизга хат бор ва маликамиз

Сиздан тезроқ жавоб кутиб йўлга мунтазир.

Гонерилья

(Бир чеккага)

Маъкул бўпти!

Аммо синглим бева қолибди.

Унинг билан доим бирга Глостергинам
Шундай биқик, диққинафас ҳаёт ичида
Ўзим учун бино қилган хаёлий қасрим,
Бирданига қуламаса яхши бўларди...
Аммо ушбу хабар ўзи, ёмон хабармас.

(Чопарга)

Ўқиб бўлиб, жавобини дарров ёзаман.

Чиқади.

А л ь б а н и

Отасини қийнашганда ўгли қайдайд?

Ч о п а р

Шу томонга келган эди маликам билан.

А л ь б а н и

У бу ерда йўқ-ку, ахир.

Ч о п а р

Қайтиб кетди.

Мен у билан йўл-йўлакай учрашиб ўтдим.

А л ь б а н и

Бу ярамас мусибатдан хабарни борми?

Ч о п а р

Албатта-да, жаноб олий, отасини чаққан
Ва бу оғир жазоларга халал бермай деб
Уйдаң қочган унинг ўзи.

Альбани

Шўрлик Глостер!

Лирга бўлган садоқатинг мукофоти-чун

Танда жоним бўлганича кўзин ўчини

Золимлардан олиш учун тинчиб-тинмайман.

Юр-чи, дўстим, ҳамма гапни тугал айтиб бер.

Кетадилар.

УЧИНЧИ САҲНА

Довер яқинида французлар лагери.

Кент билан бир сарой кишиси чиқади.

Кент

Нима учун француз қироли шунчалик шошилиб Францияга қайтиб кетди?

Сарой кишиси

У Францияда давлатга хос зарур бир ишни битказмай қўйиб келган эди. Кейин маълум бўлишича, қиролликка катта бир таҳлика қўрқинч солай деб қолибди, шунинг учун қиролнинг ўзи шахсан у ерда бўлиши лозим бўлиб қолибди.

Кент

Қўшинлар устидан қўмондонлик қилиб туришни кимга топширди?

Сарой кишиси

Француз маршали Мосье Лафõрга.

Кент

Айтинг-чи, сиз келтирган хат қироличада қандайдир бир қайғу нишонлари кўринишга сабаб бўлдими?

Сарой киши си

Балли жаноб, қайғу билан чидам олишиб
 Борган сари унинг ҳуснин оширар эди.
 Қуёш чиқиб турганида ёмгир ёққанин
 Кўргандирсиз? Кўз ёшлари билан табассум
 Алмашиниб турар эди. Ғунча лабида
 Уйнаб турган майин кулгу, гўё кўзидан
 Дур, маржондай оққан ёшни билмаган каби.
 Ростин айтсам, агар қайғу киши жамолин
 Шунча сўлим қилар бўлса, бебаҳо нарса.

Кент

Яна бирор қўшимча гап сўрамадими?

Сарой киши си

«Отам»— деб бир лаб очди-ю, лекин кўксини
 Аллақандай бир оғирлик бўққандай бўлди,
 «Опаларим! Сиз хотинлар! Уялсангиз-чи!
 Кет!.. Опалар! Менинг отам! Ёлғиз, бўронда!
 Қора кеча, меҳрибонлик йўқми!» деди-ю
 Кўзларидан дур тўкилган бу муқаддас сув
 Тўлқинланиб айтадиган гапини бўғди.
 Кейин дарров ичкарига ўзини олди.
 Қайғусини ёлғиз ўзи тортмоқчи бўлди.

Кент

Шундан маълум бўлдики, толе юлдузи
 Бизга энди хайрихоҳлик билан боқмоқда,
 Йўқса, ахир, қандай мумкин бир ота-она
 Турли-турли феълдаги бола туғиши!
 Сен у билан кейин яна гаплашмадингми?

Сарой киши си

Йўқ.

Кент

Бу гаплар бўлар экан, қирол бормиди?

Сарой киши си

У йўқ эди. Аллақачон жўнаган эди.

Кент

Сен билиб қўй, бахтсиз Лир ҳам Доверга келган,
Аҳён-аҳён келиб турар эси ўзига,
Не мақсадда келгани ҳам ёдига тушар,
Аммо, нима қилсангиз ҳам ўз қизи билан
Учрашишга унамайди.

Сарой киши си

Хўш, нима учун?

Кент

Жуда катта уят унга азоб беради.
У бешафқат ғазаб билан шу кенжа қизин
Маҳрум қилиб ўз оталик фотиҳасидан,
Шундай қўрқинч томонларга қувлаб юборган,
Унинг ҳақи бўлган барча мерос-мулкларни
Ит юракли шум қизларга бўлишиб берган.
Шунинг учун, бу ўтган гап юрагин ўртаб
Ўз бағрига босолмайди Корделияни.
Жуда қаттиқ уялади.

Сарой киши си

Шўрлик, бечора!

Кент

Икки герцог қўшинидан нима хабар бор?

Сарой киши си

Бу томонга келаётган бўлсалар керак.

Кент

Юринг, сизни олиб бораёй қирол олдиға.
 Сиз у ерда тура туринг. Бир муҳим сабаб
 Мени ҳозир яширинишга мажбур қилади.
 Кейинчалик кимлигимни билиб оласиз,
 Укянмайсиз шу топдаги ошначиликдан.
 Кетдик, марҳамат.

ТУРТИНЧИ САҲНА

Француз лагери.

Чодир қурилган.

Байроқлар осилган, барабанлар.

Корделия, табиб, солдатлар чиқадилар.

Корделия

Ҳойнаҳой, у! Уни ҳали кўрган эканлар.
 Деягиз каби тўлқинланган, ҳовлиққан экан,
 Бошида-чи, дала-даштни босиб ётгувчи
 Отқулоқми, қоқи ўтми, печак, мингбоши,
 Қичитқи ўт, қариқиздан ўрилган чамбар,
 Тинмай қўшиқ айтар эмиш.

Отряд юборинг.

Усиқ ўтлар орасини, далани, қирни
 Ҳамма ёқни ахтаришиб топиб келтирсин.

Офицерлардан бири кетади.

Илм унинг эсу-ҳушин жойига солиб,
 Соғайтириш чорасини тополмасмикан?
 Шундай қилсанг, нима десанг шунни бераман.

Табиб

Бунинг яхши чораси бор, қироличамиз,
 Бизнинг ҳамма дардимизга уйқу даводир,
 Қирол эса уйқусизлик азобин тортар,
 Ухлатишда турли-туман дори-ўтлар бор.
 Шулар билан қайғу кўзин юндириш мумкин.

Корделия

Э, сиз кўкнинг ҳалигача яширин сирлари,
 Табиатнинг синалмаган мажҳул кучлари
 Кўз ёшларим ҳурмати-чун бир дам қўзғалиб,
 Ердан беринг шу бечора, нотавон чолга!
 Тез қидиринг, жаҳл усти тентаклик билан
 Узин-ўзи нобуд қилиб қўймасин тагин.

Чопар киради.

Чопар

Қиролича,
 Британия қўшини бу томонга келмоқда.

Корделия

Бу бизларга маълум эди. Биз ҳам уларга
 Тўқнашишга тап-тайёرمىз. Азизим, отам,
 Сенинг учун бу ишларга қадам қўйдим ман.
 Ва шафқатли эрим эса, менинг кўз ёшим,
 Ялинишим ҳурмати-чун жангга отланди.
 Қонли уруш — обрў талаш жанжали эмас,
 Севги ҳақи, отам, чолнинг ҳуқуқи учун.
 Кошки эди, кошки эди, тезроқ кўролсам.

Чиқади.

БЕШИНЧИ САҲНА

Глостер қасрида бир хона. Регана билан Освальд
 чиқади.

Регана

Хўш, акамиз қўшимлари йўлга тушдимми?

Освальд

Балли, маликам.

Регана

Шахсан поччам ҳам шундами?

Освальд

Истар-истамас

Ўзларидан, хотинлари ўткир, жанговар.

Регана

Герцог билан учрашдими, граф Эдмунд?

Освальд

Учрашгани йўқ.

Регана

Опам унга хатида нималар ёзган,

Освальд

Билолмадим, маликамиз.

Регана

Балки, Эдмунд зарур бир иш билан кетгандир.

Глостернинг фақатгина кўзини ўйиб,

Ўлдирмасдан қўявериш чакки иш бўлди.

Энди бу кўр қайга борса арзу дод айтиб,

Одамларни бизга қарши қўзғаб юради.

Тахминимча, сўқир чолнинг аччиқ ҳаётин

Қисқартишга Эдмунд ўзи кетгандир.

Балки —

Иўл-йўлакай душман кучин айгоқ ҳам қилар.

Освальд

Орқасидан бориб, топиб хат топшираман.

Регана

Куни эрта биз ҳужумга ўтсамиз керак.

Сен бу ерда қолавергил, йўллар хатарли.

Освальд

Иложим йўқ, маликамиз, толшириқ жиддий,
Вазифамни бажаришим қатъиян зарур.

Регана

У Эдмундга нима гаплар ёзган бўлсайкин?
Наҳотки сен менга айтиб бера олмасанг?
Ва балки у... яна қайдам... бериб тур-чи,
Уқий қолай, сенга қиммат ҳадя берардим.

Освальд

Йўғ-э, маликам...

Регана

Мен биламан, ўз эрини маликанг севмас.
Кейинги гал пайқаб қолдим, граф Эдмундга
Эҳтиросу ғамза билан кўз қирин солди,
Мен биламан сир маҳрамисан ўз маликангга.

Освальд

Менми, маликам?

Регана

Мен, ҳамиша аниқ билган сўзни айтаман.
Сен ҳам, ахир, ўз танангга бир оз ўйлаб кўр...
Герцог эса ўлиб кетди. Мен билан Эдмунд
Ваъдалашдик, менинг учун муносиб эр у,
Маликангга эп бўлмайди. Яхши билиб қўй.
Граф билан учраша олсанг, мана буни бер.
(Узугини чиқариб беради.)

Сен опамга бу гапларнинг ҳаммасин айтиб,
Ақллироқ бўлишига маслаҳат ҳам бер.
Ҳозирча хайр.

Иўл-йўлакай кўр хоиндан бир шарпа сезсанг,
Билиб қўй-ки, боши учун мукофот тайёр.

Освальд

Учрашай-чи, ким томонда эканлигимни
Ана шунда кўрадилар.

Регана

Иўлинг оқ бўлсин.

Чиқиб кетадилар.

ОЛТИНЧИ САҲНА

Довер яқинида бир ер.
Деҳқон кийим-бошини кийган Глостер билан
Эдгар чиқади.

Глостер

Уша қоя тепасига етдик дедингми?

Эдгар

Кўтарилиб бормакдамиз, йўл тикка, оғир.

Глостер

Менга текис сезилмоқда.

Эдгар

Қўрқинч, учирим.

Сиз денгизнинг ўшқирини эштияпсизми?

Глостер

Иўқ, эшитмайман.

Эдгар

Демак, кўзнинг оғриғидан танангиздаги
Барча ҳислар ўтмасланиб қолибди.

Глостер

Балки.

Менга шундай туйилмоқда, товушинг ўзгариб
Сўзларинг ҳам анча равон эшитилмоқда.

Эдгар

Янглишасиз, заррача ҳам ўзгаргани йўқ.
Кийим-бошим дуруст, холос...

Глостер

Сўзинг ҳам бошқа.

Эдгар

Ана, келдик, Сиз қўзғалманг!
Вой, бу ваҳима-ку!
Бу таги йўқ жаҳаннамга қараш ҳам қўрқинч!
Пастда учган қарға, зағча қўнғиздай кичик.
Ана пастда бир учирим тошга осилиб
Битта одам йиғаетир денгиз укропин,
Ҳунар бўлмай ўлсин ахир. Узоқдан худди
Қатталиги ўз бошидан кичик кўринар.
Қирғоқдаги балиқчилар сичқондан майда,
Лангар ташлаб турган катта кемалар эса,
Кичик-кичик қайиқлардай қалқиб турибди,
Қайиқлар-чи, тол ҳивичдай кўзга илганар,
Қирғоқдаги тошга уриб парчалангувчи
Тўлқинларнинг ўкириши бу ерга етмас.
Бўлди энди, қарамайман, бошим айланди,
Кўзим тиғиб жарга томон қулашим мумкин!

Глостер

Ўзинг турган ерга мени олиб чиқиб қўй.

Эдгар

Қўлни беринг.

Бир қадамча берида сиз ўша ўнгирдан.
Вой-бу! Агар ой нур сочган шу дунёдаги
Ғазналарни берсалар ҳам, сакрамас эдим.

Глостер

Қўлимни қўй. Тагин ушбу ҳамённи ҳам ол,
Ичи тўла қимматбаҳо дурру гавҳарлар,
Сендай битта камбағалга ғазна бўлади.
Руҳлар сенинг тақдирингга посбон бўлсин!
Энди қани, хайрлашиб мен билан, жўна!
Лекин сенинг кетганингни мен эшитайин.

Эдгар

Хайр сизга, жаноби олий!

Глостер

Хайр, биродар!

Эдгар (Ўз-ўзига.)

Шундайгина макру ҳийла ишлатиб уни
Умидсизлик касалидан соғайтираман.

Глостер (Тиз чўкади).

Э, осмон қудратлари!
Бу дунёни мен тарк қилдим, сизга юкиниб,
Оғир ғамни ўз елкамдан соқит қиламан.
Сизнинг қодир эркингизга қарши келмасдан
Бу қайғуни узоқ йиллар кийиб тўзғитсам,
Жонга теккан ҳаётимнинг машғал пилиги
Ўз-ўзидан ёниб адоқ бўлажаги рост.
Эдгар агар тирик бўлса, омон сақлангиз.

(Урнидан туради.)

Хайр энди, қадрдоним.

Эдгар

Хайр, мен кетдим.

Глостер гўё ўзини пастга ташлайди, Янқилади.

(Эдгар, бир чеккага.)

Ҳаёт ўзи ўлим томон тўғри йўл экан,
 Уз-ўзини ўлдиришнинг ҳеч ҳожати йўқ.
 Ҳаёт ўзи таслим бўлгач ўғри қўлига,
 Тасаввур ҳам бу ҳаётни ўғирлай олур.
 Уз ўйлаган манзилига етгандан кейин,
 У ортиқча ўйламай ҳам қўя қолади.

(Овозини ўзгартириб.)

Тирикмисан? Ҳой, биродар, товушингни чиқар!
 Ё ўлдингми? Йўғ-э, ана қимирляпти.
 Узингиз ким?

Глостер

(Ўзига келаётиб)

Йўқол дейман! Тинчроқ ўлайин.

Эдгар

Сен нимасан, парданмисан, ҳаводанмисан,
 Ё ўргумчак ипиданми — мунча енгилсан,
 Шунча юксак учиримдан йиқилган киши
 Парча-парча бўлар эди тухум пўчоғидай.
 Сенинг бўлса нафасинг бор, қон ҳам чиқмабди,
 Сўзлаяпсан, тану жонинг соғу саломат.
 Сен йиқилган шу қоянинг, шу учиримнинг
 Баландлиги оз деганда ўн терак бўйи.
 Бир мўъжиза рўй берди-ю саломат қолдинг.
 Қани гапир!

Глостер

Ийқилдимми, йиқилмадимми?

Эдгар

Шу даҳшатли бӯр қоянинг қоқ чўққисидан.
Юқорига қарасанг-чи, унда сайраган
Тўрғайларнинг товши бунда эшитилмайди.
Қарасанг-чи!

Глостер

Афсус, афсус, мен кўрман, ахир!
Ё аламдан биров ўзин ўлдирмак бўлса,
Ўлим уни шафқатидан маҳрум қилганми?
Ёхуд бирор жабрдийда зolim қўлдан
Ўз-ўзини ўлдириш-ла қутулолмасми?

Эдгар

Оёғингда турасанми, қўлингни бер-чи.

Глостер

Эҳ, аттанг-а...

Эдгар

Бу иш худди мўъжиза бўлди!
Хув тепада, чўққидаги сиз билан турган
Ким эди у?

Глостер

Бир камбағал, ожиз тиланчи.

Эдгар

Пастдан менга жуда қўрқинч бўлиб кўринди
Икки кўзи икки ойдай катта, ярқироқ,
Юзида-чи, минглаб бурун нафас олгандай,

Икки шоҳи тўлқинлардай лапанглаб турар.
У ҳойнаҳой шайтон бўлса керак, фикримча.
Э, отахон, бахтиёр бўлиб, омон қолдингиз,
Худойимнинг қудратига шаку шубҳа йўқ.

Г л о с т е р

Бу иш менга ўғит бўлди. Бу кундан кейин
Қанча жабру жафо бўлса туриб бераман,
Токи ўзи «бас, ўласан» демагунича.
Ҳамроҳимни мен одам деб ўйлаган эдим.
Ҳадеб, ҳадеб «ух, ёвуз руҳ!» деяверарди.
Уша мени бу ергача етаклаб келди.

Э д г а р

Сиз тинчланинг, сабр қилинг. Бу одам кимдир?

Дала ўтларидан чамбар ўраб бошига кийган,
таажжуб аҳволда Л и р киради.

Саломат ақл ва тушунча ўз эгасини
Бу зайлда оро бериб безолмас эди.

Л и р

Жаҳонда мендан бошқа ҳеч ким ўз номига пул
сўқдира олмайди, чунки мен қиролнинг ўзгинаси бўла-
ман.

Э д г а р

Бу аҳволга кўз ташласам юрагим портлар.

Л и р

Бу ишларда табиат одамзоднинг ҳийлаю найранг-
ларидан юқорироқ туради. Аскар болалар, мана сиз-
нинг биринчи ойлиғингиз. Бу ўспирин ўқейни худди
полиздаги қўруғичдай ушлар экан. Сенга ўқ-ёй ту-
тишни ким қўйибди, қўлингга газ ушла. Ия-ия, қаранг-
лар-а, сичқон. Жим... жим... Мана шу бир бурда

пишлоқ бизга ёрдам беради. Қўлқопимни ечиб истаган паҳлавони замон билан жангга киришга тайёрман. Қани, совутимни келтиринг. Ие анов қушча хўп учиб кетдим. Фут-фут!.. Нишонга ол, тўғри нишонга ол. Паролни айт.

Эдгар

Ошрайҳон.

Лир

Ут!

Глостер

Бу товуш менга таниш.

Лир

Ҳа, ҳа! Оқ соқолли Гонерилья!

У мени кучук боладай эркалаб, «сенинг оқ соқолинг бор» деб ишонтирмоқчи бўлар эди. Менинг-чи, умримда соқолим бўлган эмас, мен улар билан нима тўғрида гаплашсам, барибир, бир «ҳа» деб, бир «йўқ» деб жавоб берар эдилар. Бир вақтнинг ўзида ҳам «ҳа» деб, ҳам «йўқ» деб жавоб бериш, бу энди виждонсизлик бўлади. Мен ёмғирда қолиб, мағзи-мағзимгача увиганда, изғирин бўрондан совқотиб тишим тишимга тегмаганда, момақалдироқлар менинг амрим билан тинмаганда, ана ўшанда мен уларнинг ким эканликларини танидим. Ва сўзларининг бебурд қадрини англадим. Балли, уларнинг сўзлари билан ишлари бошқа-бошқа бўлар экан. Улар менга «сен ҳамма нарсадан кучлироқсан» деган эдилар, бу ёлғон чиқди, чунки безгак мендан кучлироқ экан.

Глостер

Бу товушни жуда яхши танийман.
Наҳотки бу қирол бўлса.

Лир

Қирол, қирол, бошдан-оёғи қирол.
Менга битта қарашликнинг ўзи кифоя.
— Теварақда ҳамма одам чулдираб қолар.
Ҳаётини бағишлайман. Айби нимади?
Муҳаббатнинг уят иши дедингми, нима?
Сен ўлмайсан. Шу гуноҳга ўлим ҳукмими?
Йўқ, бўлмайди. Қуёнлар ҳам, тиллақўнғизлар
Кўз ўнгида уят ишни қиладилар-ку.
Фаҳш, разолат гуллайверсин! Нима қиларди
Глостернинг ҳаром ишдан туғилган ўгли
Менинг тоза ва никоҳли хотиним туққан
Қизларимга қараганда, ўз отасига
Вафолироқ чиқиб қолди. Қани шайланинг!
Тезроқ туғинг ва туғдиринг. Солдатлар керак!
Сиз мана, бу кеккаювчи хонимга қаранг,
Башараси пайғамбару ичи тўла муз.
Қулоғига «маза» сўзи кирар-кирмасдан
Муғомбирлик қилиб бошин чайқаб қўяди.
Айшу ишрат, завқу сафо ишларида-чи,
Қўркаламуш ёки бирор ёшгина байтал
Ушанчалик эҳтиросга мубтало эмас.
Афсонада Кентавр деб аталган ҳайвон
Ярми хотин, ярмиси от бўлган махлуқлар.
Белигача худоларнинг эрмаги бўлиб,
Белдан қуйи шайтонларнинг ихтиёрида,
У ерда-чи, жаҳаннам ҳам, гугурт ҳиди ҳам,
Зулмат тўла қурдум дарё бариси шунда.
Қайноқ ҳаво, ўт, аланга, бадбўйлик ва барбодлик.
Фу, фу, фу, брр! Барака топкур аттор, менга бир
мисқолгина мушк бер, ҳидлаб эсу ҳушимни йиғишти-
риб олай. Мана пули.

Г л о с т е р

Қўлингни бер, юзу кўзимга суриб, ўпайин.

Л и р

Аввал артай, ундан мурда ҳиди келмоқда.

Г л о с т е р

Ҳе, сен! Олий табиатнинг барбод бир қисми,
Қачондир, бир кун келиб шу обод олам
Сенинг каби барбодликка юз тутажақдир.
Айт-чи, мени танияпсанми?

Л и р

Сенинг кўзларингни яхши эслайман. Нега менга
кўзингни ғилай қилиб қараяпсан. Бекорга овора бўлма,
сўқир муҳаббат тангриси, мен сева олмайман. Шу
таклифномани ўқиб кўр-чи, ўқиганда айрим ҳарфлар-
нинг шикаст гажакларига айниқса эътибор қил.

Г л о с т е р

Агар бу хатда ҳар бир ҳарф қуёш бўлиб кўрин-
ганда ҳам, барибир, мен ўқий олмайман.

Э д г а р

Биров айтса ишонмасдим, афсус, рост экан.
Ва юрагим ачигандан торс ажраб кетди.

Л и р

Уқи дейман!

Г л о с т е р

Нима билан? Кўз косаси билан ўқийми?

Л и р

Эҳа! Ишларимиз ҳали шунақасига келиб тақалдими? Манглайимизда кўз, чўнтагимизда пул йўқми? Чўнтакнинг-ку иши енгил, кўзларга қийин. Шундай бўлса ҳам, барибир сен теварак оламда нима гап, нима ишлар бўлаётганини кўра оласан-ку.

Г л о с т е р

Кўрмайман, аммо сезаман.

Л и р

Бу нима деганинг, жинни бўлдингми? Одам деган кўзи бўлмаса ҳам теварак оламда нима бўлаётганини кўра олади. Сен қулоқларинг билан қара. Ана судья оддий майда ўғрини масхара қилаётганини кўряпсанми? Бу ёққа кел, қулоғингга бир нима шивирлайман: буларнинг ўринларини алмаштириб қўйиш керак. Бир, икки, уч,— энди судья қани-ю, ўғри қани? Хонадон кўриқлайдиган итнинг гадойга ҳурганини кўрганмисан?

Г л о с т е р

Кўрганман, шоҳим.

Л и р

Уша шўрлик гадонинг итдан қандай қочганини ҳам кўрганмисан? Мана шу сенга ҳукмронликнинг яққол тимсоли бўла олади. Ит ўзининг хизмат бурчини адо қилмоқда, демак, унга итоат қилиш керак.

Қонли қўлларингни тўхтат, раҳмсиз жаллод!

Не сабабдан узмоқчисан, шу қизнинг бошин?

Қизнинг боши чопилишига сабаб гуноҳни

Сен ҳам жон деб қилмасмидинг, ўз-ўзингни чоп.

Муттаҳамни худди судхўр дорга осгандай,

Юпқа бўздан майда гуноҳ ошкор кўриниб,

Зарбоб, қундуз тагида-чи яшириниб қолар.
 Гуноҳингни олтин билан жилолантурсанг,
 Унга қонун найзаси ҳам ўтмай, синади.
 Сен устингга жулдурвоқи кийиб олсанг-чи,
 Адолатнинг похол чўпи тешиб ўтолур.
 Айбдор йўқ! Бунда ҳеч ким айбдор эмас!
 Ҳаммангизни мен оқладим, шунақа дўстим,
 Оғизларни юмдиришга ҳукмим ўтади,
 Айтнинг мени ким бу ишда айблай олади!
 Сен ўзингга шиша кўзлар сотиб ола қол,
 Кейин жирканч сиёсатдон кишилар каби
 Кўрмасанг ҳам кўряпман деб риё қиласан.
 Қани, қани, этигимни тортиб юбор-чи!
 Қаттикроқ торт: шундай...

Эдгар

Оҳ, бу гаплар, алжираш билан саломат фикрнинг,
 Тентаклик билан ақлнинг аралашмаси.

Лир

Мабодо сен тақдиримга йиғлаш истасанг,
 Кўзларимни ола қол. Сени танийман:
 Сен — Глостер. Чида! Ўзинг яхши биласан,
 Биз дунёга йиғи билан туғиламиз-ку,
 Бу оламнинг ҳавосини ҳидлар-ҳидламас
 Фигон тортиб йиғи бошлаймиз.
 Қулоқ солсанг, бир ўғит бор, сенга айтаман.

Глостер

Оҳ, қийин кун, заҳар-заққум кун!

Лир

Туғиларкан биз йиғлаймиз, чунки ҳаётнинг
 Саҳнасида аҳмоқларнинг ролин ўйнаймиз.

(Эдгар кийган қалпоқни кўриб)

Жуда яхши қалпоқ экан! Ҳарбий макр учун,
 Мен шу кигиз қалпоқчани кийиб оламан
 Ва отларнинг тақаларин тескари қоқиб,
 Куёвларим даргоҳига яширин кираман!
 Ундан кейин ур ҳо уру, ҳо уру, ҳо уру, ҳо уру!

Бир сарой кишиси билан бир неча
 мулозимлар киради.

Сарой кишиси

Ана ўзи, ана ўзи! Дарров тутинглар!
 Шаҳаншоҳим, сизни севган мушфиқ қизингиз...

Л и р

Тагин нима? Нажот йўқми? Мен асирманми?
 Яна тақдир панжасида эрмак бўлдимми?
 Баримта ҳам тўлай қолай, андак ювош бўл.
 Мен миямдан яралиман, табиб келтиринг.

Сарой кишиси

Ҳамма нарса тайёр бўлар, шаҳаншоҳимиз.

Л и р

Ердам берар кишим йўқми? Ёлғиз ўзимми?
 Қуйма тузга айланаман, бу шўр ёшлардан.
 Икки кўздан ирмоқ каби оққан кўз ёшим
 Куз кездеги дала йўлни чангин босгудай.

Сарой кишиси

Шаҳаншоҳим...

Л и р

Улганда ҳам мард ўламан, шотир куёвдай!
 Нима қилар, битта шўхлик қилиб қўяй-чи!
 Мен қиролман — билмайсизми мени, жаноблар?

Сарой кишиси

Сиз, бизларнинг қиролимиз, биз сизга чоқар.

Лир

Ундай бўлса, қониқарли, ишлар жойида.
Мени тутмак истасангиз, хўп, тута қолинг.
Қани! Қани! Қани! Қани!

Қоча бошлайди, хизматчилар қувлайдилар.

Сарой кишиси

Ҳаққа етган гадода ҳам бу хўрлик бўлмас,
Қирол шундай ҳолда бўлса... нима ҳам дейсиз!
Икки қизи шу аҳволга солиб қўйибди,
Уз наслини шу лаънатдан сақлаб қолишга
Қичик қизи қараб турмай ҳаракат қилар.

Эдгар

Салом, жаноб.

Сарой кишиси

Салом бўлсин! Хўш, қандай хизмат?

Эдгар

Уруш бўлар эмиш, жаноб, эшитдингизми?

Сарой кишиси

Бўлмасам-чи; қулоғи бор ҳамма эшитган,
Ва ҳаммага аллақачон аён бўлган сир.

Эдгар

Айтиб бера оласизми, душман яқинми?

Сарой кишиси

Жуда яқин, биз томонга келишга шошар,
Эшитдимки, кутмоқдалар ҳар соат сайин.

Эдгар

Ташаккур, жаноб.

Сарой кишиси

Бунда бир оз тутилса ҳам қироличамиз
Аммо қўшин аллақачон отланиб бўлган.

Эдгар

Ташаккур, жаноб.

Сарой кишиси чиқиб кетади.

Глостер

Эй шафқатли парвардигор! Жонимни олгил,
Қайта бошдан душман келиб ўчакишмасин,
Ев қўлига таслим бўлмай, ўлиб кетайин.

Эдгар

Мана бунн дуо депти,
Аъло, отажон.

Глостер

Ўзинг кимсан, азиз дўстим?

Эдгар

Битта бечора,
Тақдирнинг ҳам зарбларига кўникиб кетган,
Эҳтиёждан таълим олган, қайғуга ошна,
Ачинишга дили мойил. Қўлни беринг-чи
Сизга бирор бошпана ҳам топиб бераман.

Глостер

Раҳмат!

Сенга тангри ўзи мададкор бўлсин
Битта қилган шафқатингга юз ато қилсин.

Освальд киради.

Освальд

Баракалла! Мукофот ҳам бизники бўлди.
Кўзсиз калла, фақат менинг катта обрўлар,
Даражалар топишимга яратилгансан.
Кекса хоин, тез тавба қил гундҳларингга!
Улдиришга қиличим ҳам қинидан чиққан.

Глостер

Оғайнилик қўли билан
Битта силтаб чоп.

Эдгар ўртага киради.

Освальд

Ҳой қишлоқи, бу қанақа безбетлик бўлди,
Сотқин ёнин олмоқдасан, алон ошкор?
Қоч! Бўлмаса, бу хоинга тикилган бало
Сенга юқиб, сен ҳам бирга ўлиб кетасан.
Қўлини қўй!

Эдгар (*Қишлоқча гапира бошлайди.*)

Иўғ-э, жаноб олийлари, нима қилсангиз қиларсиз,
мен бунинг ёнидан нари жилмайман.

Освальд

Қоч, қулвачча, йўқса, ўласан!

Эдгар

Барака топкур хўжайин, тўғри йўлингизга кета-
веринг-да, шу камбағал бечоралар ўтиб кетсин. Агар
мени манманлик юзасидан ўлдириш мумкин бўлганда
эди, бу ёруғ жаҳонда икки ҳафта ҳам тирик юролмас

эдим. Қўйинг энди, мўйсафидга тега кўрманг, бўлмаса мана бу сўйилни ишлатишга тўғри келиб қолади, сизнинг бошингиз қаттиқмикан, ёки менинг сўйилим. Мен сизга гапнинг дангалини айтаётипман.

Освальд

Қоч деяпман, бир уйим гўнг.

Эдгар

Қиличингиз билан истаганингизча янаверинг, жаноб олий, энди мен сизнинг тишингизни қоқиб олиб, санамасам бўлмайдиган кўрнади.

Икковлари олишадилар. Освальд йиқилади.

Освальд

Ҳой, қул, мени сен ўлдирдинг — мана ҳамён
Ўз бахтингни истар бўлсанг, мени дафн қил.
Чўнтагимда бир мактуб бор, ўшани олиб,
Граф Эдмунд Глостерга тезликда топшир.
У инглиз қўшинида хизмат қилади.
Бевақт ўлим, чакки бўлди!

(Улади.)

Эдгар

Сени яхши танир эдим, тубан ялоқхўр,
Бузуқ хулқли маликанга ёқмоқлик учун
Ҳар истаган ирганч ишдан чўчимас банда.

Глостер

Нима бўлди, у ўлдими?

Эдгар

Бир оз дам олинг,
Отажоним. Мен бир муни титиб чиқайин.

Балки шу хат менга қилар ошнагарчилик.
 У ўлишга ўлди, аммо жуда ҳам эсиз
 Бошқа киши жаллод бўлса яхши бўларди.
 Кўрайлиқ-чи!...

Сен ранжима юмшоққина мум.

(Муҳрни синдиради.)

Хулқу одоб — бизни кечир!
 Баъзан душман ниятини билмаклик учун
 Ҳатто қалбин ёриб кўриш жонз бўларкан,
 Қоғозини йиртиб қараш — кечирарликдир.

(Уқийди.)

«Ҳар инкимизнинг бир-биримизга берган ваъда-ваидларимизни ёдингга тушир. Сенинг қўлингда унинг ишини саранжом қилиб қўя қолиш учун бирталай имкониятлар бор. Шагинг бўлса, -бас — қулай фурсат ҳамма вақт топилар. Агар у голиб бўлиб қайтиб келса, бизнинг ҳалигача қилган ниятларимиз фойдасиз бўлиб қолади. Мен унга бир умр асира бўлиб қоламану, унинг тўшаги менга зиндон бўлади. Мени бу тўшакнинг қўланса қучоғидан қутқариб, ўзим қилган бу журъатнинг мукофоти учун эримнинг ўрнини эгалла. Сенинг (хотининг дейишни жуда орзу қилар эдим) садоқатли Гонерильянг».

Уҳ, хотинлар иродасин лойқа гирдобил
 Ўз меҳрибон эрига ҳам қила олар қасд!
 Уринбосар менинг укам бўлиб қолармиш!
 Жинояткор фоҳишларнинг чопарин эса
 Шу ердаги қум ичига кўма қўяман.
 Ва герцогни ўлдиришга таҳдид қилғувчи
 Бу лаънати хатни сақлаб, вақти келганда
 Ўз қўлига топшираман. Чопар ўлганин
 Ва бу қўрқинч қасд хабарин унга айтаман.
 Тақдир менга бу қисматни юклаб қўйибди.

Г л о с т е р

Қирол эса эсин жўйган... мен тентак бўлмай,
 Ҳанузгача чидам билан бошимга тушган
 Бутун жабру жафоларни англаб турибман.
 Қошки эди мен ҳам тентак бўла қолсам-ку
 Фикрим билан тортган қайгим тафовут қилса,
 Елгондакам хаёлларга кўмилиб кетиб,
 Машаққатлар ўз-ўзини унутиб қўйса.

Узоқдан барабан овози.

Э д г а р

Қани менга қўлни беринг. Тинглаяпсизми
 Узоқлардан эшитилар довул овози,
 Сизни дўстлар ҳузурига олиб бораман,
 Қани кетдик, отажоним.

Чиқадилар.

ЕТТИНЧИ САҲНА

Француз лагерида бир чодир
 Л и р бир ётоқда ушлаб ётибди; унинг ёнида табиб, сарой
 кишиси ва бир неча мулозимлар.

Музиканинг сокин овози эшитилади.

К о р д е л и я

Шафқатли Кент, яхшилигинг мукофотига
 Бу ҳаётда нима билан жавоб берайин?
 Ҳаёт десам — ҳаёт қисқа,
 Давлат десам — давлатим оз.

К е н т

Шу сўз ўзи — меннинг учун олий мукофот,
 Мен бу гапни юрагимдан олиб айтаман.

Қорделия

Устингдаги қора кундан хотира бўлган
Усти бошни ечиб ташлаб, бошқасини кий.

Кент

Афв этасиз, мен ўзимни билдириб қўйсам
Мўлжал қилган бутун ишим барбод бўлади.
Илтимос шу, токи ўзим айтмагунимча
Сиз ҳам мени танимаган бўлиб кўрининг.

Қорделия

Сиз айтганча бўла қолсин,
Ҳурматли лордим.

(Табибга)

Хўш, қиролнинг ҳоли қалай?

Табиб

Ҳозирча ухлар.

Қорделия

Э, осмон қудратлари, сиз шифо беринг,
Аламлардан мажруҳ бўлган унинг қалбига.
Қайғудардан гўдакланиб қолган отамнинг
Ҳиссиётин қайта бошдан тартибга солинг.

Табиб

Анчагина ухлаб қолди. Майли десангиз,
Энди уни уйғотсак ҳам бўлаверади.

Қорделия

Илм нима деган бўлса ўшани қилинг.—
Бор ихтиёр ўзингизда. Қачон кийинди?

Сарой кишиси

У шунчалик қаттиқ ухлаб қолган эдики,
Уйқусида кийинтирдик, сезгани ҳам йўқ.

Табиб

Уйғотганда сиз ўзингиз шу ерда бўлинг.
Ҳойнаҳой тинч уйғонади.

Корделия

Яхши, бўламан.

Табиб

Сиз, маликам, яқин келинг.

(Музикачиларга)

Қаттиқроқ чалинг.

Корделия

Азизгинам, отажоним, кошки эдики,
Менинг лабим, ўпишларим бир шифо бўлиб,
Опаларим оқ сочингга етказган алам
Бир лаҳзада унутилса.

Кент

Азиз маликам...

Корделия

Хатто бизга бегона зот бўлганида ҳам,
Оқ сочига раҳм қилмоқ керак бўларди.
Шу ёшдаги кекса бардош бера олармиди,
Бўронларнинг аёв билмас даҳшат кучига,
Қўрқинч билан илон изи солган чақмоқнинг
Ўлдирарлик ваҳмасига, гулдуросига?

Ахир, бунинг зўримиди (шўрлик тунқотар)
 Боши очиқ тонг отдириш очиқ ҳавода?
 Душманнинг мени қопган ити бўлса ҳам
 Чақирардим шундай кеча гулхан ёнига.
 Шўрлик отам, дарбадарлар билан тентираб
 Чирик похол уйимидан паноҳ қидириб,
 Чўчқаларга қўшни бўлган ноилжликдан.
 Қандай алам! Шунга шукур қилиш керакки,
 Ақли билан баб-баравар жони чиқмабди.
 У уйғонди!

Сиз ўзингиз аввал гаплашинг.

Т а б и б

Иўқ, яхшиси сиз гаплашинг.

К о р д е л и я

Хукроним, аҳволингиз энди дурустми?
 Соғлигингиз жойидами, улуғ шаҳаншоҳ?

Л и р

Нега мени тобутимдан чиқарадилар?
 Биласанми, нурга чўмган, порлоқ фариштам,
 Мени оташ чамбаракка михлаб қўйганлар,
 Кўз ёшларим эритилган кўрғошин каби
 Тиним билмай оқмоқдадир шу чамбаракка.

К о р д е л и я

Шаҳаншоҳим, айтнинг, мени танийипсизми?

Л и р

Ҳа, ҳа, сени танияпман,
 Сен нурли малак.
 Қачон ўлган эдиң?

Корделия

Ана, алаҳлаяпти.

Табиб

Ҳозиргина уйгонди у. Озгина кутинг.

Лир

Мен қайдайдим? Қаердаман? Бу нур қаердан?
 Қўнглинг чўккан. Ўзим тушган ушбу аҳволда
 Бир ўзгани кўрсам эдим, ранжиб ўлардим.
 Нима дейман? Шу қўллар ҳам меникимикан?
 Қани, синаб кўрайлик-чи... Нина санчияпти.
 Энди битта ҳақиқатни аниқлаш керак,
 Мен ўзим кимман!

Корделия

Менга битта тикилиб қаранг
 Ва яхшилаб дуо қилинг, фотиҳа беринг.
 Э, йўқ, йўғ-э, тизза чўкманг, мунақа қилманг.

Лир

Сўрар эдим, мени эрмак қилиб кулманглар,
 Мен кексайган, эсин еган кишиман, холос.
 Кам ҳам эмас, кўп ҳам эмас, сақсонга кирдим,
 Чинин айтсам ўз-ўзимдан таҳликадаман,
 Бир озгина эсдан ажраб қолдиммикан деб.
 Сизни таниб тургандайман... Бу кишини ҳам...
 Шубҳам шуки, қаердаман, билмай турибман.
 Ҳам мана шу уст-бошлар қаердан келди,
 Етти ўйлаб, ёдимга ҳам келтиролмайман.
 Ва билмайман бу кечаси қайда тунадим.
 Янглиш айтсам, мазақ қилиб кула кўрманглар...
 Тахминимча, гўёки шу, шу, ушбу хоним
 Менинг болам, Корделия.

Корделия

Худ, худди ўзи!

Лир

Бу ёш нима, кипригинг нам? Бас қил, йиғлама.
Агар бўлса, заҳар топдир, мен ичмоқчиман.
Ва сен мени севолмайсан. Опаларинг-чи,
Ҳеч сабабсиз менга қаттиқ озор бердилар,
Сенда эса сабаблар бор.

Корделия

Ҳеч нима йўқ! Йўқ!

Лир

Қаердаман? Франциядаманми?

Кент

Ўз давлатингиз, ўз мамлакатингиздасиз,
Менинг шаҳаншоҳим.

Лир

Алдаш керак эмас.

Табиб

Сиз юпатинг, қиролича, кўриб турибсиз,
Дард қўзғалди, ўтиб кетди ёвуз тутқаноқ.
Бироқ, ҳадеб ўтган ғамни эсга солсангиз
Қайта бошдан янгиланиш хавфи йўқ эмас.
Уни бундан бирор ерга дарров кўчириб,
То ўзига келгунича беозор қўйинг.

Корделия

Менинг билан бирга кетиш сизга маъқулми
Нима дейсиз, шаҳаншоҳим!

Лир

Аmmo мен билан
Яшамакка сенда чидам бўлиши зарур.
Сўровим шу, ўтган гапни унут ва кечир.
Мен бир қари, эсин жўйиб қўйган кишиман.

Кент ва сарой кишисидан бошқа ҳамма чиқиб кетади.

Сарой кишиси

Герцог Корнуэлнинг ўлдирилганлиги тўғрисидаги
овозлар ҳақиқатга тўғри келадими, жаноб?

Кент

Мутлақо тўғри, жаноб.

Сарой кишиси

Унга қарашли қўшинлар устидан энди ким қўмондон бўлиб қолди?

Кент

Овозаларга қараганда, Глостернинг ҳароми ўғли.

Сарой кишиси

Глостернинг қувғин ўғли Эдгар, граф Кент билан
бирга Германияда деб айтадилар.

Кент

Ишқилиб, ҳар хил овозалар бор. Бироқ, энди ўзимиз тўғри ўйлашга ҳам вақт етди: герцогнинг қўшинлари яқинлашиб қолди.

Сарой кишиси

Жуда қонли жанг бўладиганга ўхшайди. Хайр, жаноб. (*Кетади.*)

Кент

Ортиқ марра яқин. Бизни фалокатми, бахтми кутади, буни энди жангнинг оқибати ҳал қилади.

Чиқади.

V ПАРДА

БИРИНЧИ САҲНА

Довер яқинлигида Британия лагери.
Барабанлар чалиб, байроқлар кўтариб Эдмунд, Регана
аъёнлар ва солдатлар чиқадилар.

Эдмунд *(аёнлардан бирига)*

Сиз герцогдан сўраб кўринг: сўнгги режаси
Ўз кучида турибдими, ё ўзгардими?
У донмо шубҳа билан тараддудга банд.
Бизга ахир бирор қатъий жавобин берсин.

Аъён чиқиб кетади.

Регана

Мен опамнинг чопаридан хавотирдаман.

Эдмунд

Мен ҳам бирор иш бўлди деб кўрқаётирман.

Регана

Менинг сизга бўлган майлим қандай экани
Ўзингизга жуда равшан, азиз Глостер.
Шунинг учун очиқ-ойдин тўғриси айтинг,
Сиз опамни севасизми?

Эдмунд

Ҳурмат қиламан.

Регана

Сиз поччамнинг мулки томон олиб боргувчи
 Епиқ йўлга тушганмисиз?

Эдмунд

Адашмоқдасиз.

Регана

Тахминимча опам билан шундай яқинсиз,
 Иккингишни бир бутун деб ҳисоблаш мумкин.

Эдмунд

Номусимга онг ичаман — бу, бундай эмас.

Регана

Шундай аҳвол бўла қолса чидолмас эдим,
 Унинг билан яқинлашманг, жоним Глостер!

Эдмунд

Йўқ, йўғ-э, сиз заррача ҳам хавотир олманг.
 Ана ўзи эри билан бирга келяпти.

Барабанлар, байроқлар билан Альбани, Гонерилья
 ва солдатлар кирадилар.

Гонерилья

(ўз-ўзига)

Мен бу жангда мағлуб бўлсам, бўларман, аммо
 Синглим, бизни ажратишга йўл қўя олмайман,

Альбани

Ўз севимли синглимизга саломлар бўлсин.

(Эдмундга)

Қирол кичик қизи билан биргамиш, жаноб.
 Ва бизнинг бу қаттиққўлли иродамиздан
 Ранжиган кўп кишилар ҳам у ерда эмиш.
 Мен ожизман, ҳаққоният бўлмаган ерда.
 Французлар бизга қарам давлат ерига
 Босириққа келишлари маъқулмас, тўғри,
 Аммо қирол ва қиролга яқин зотларнинг
 Биздан қилган шикояти, афсус, ўринли.

Эдмунд

Бу маъқул гап.

Регана

Баҳслашув нимага керак!

Гонерилья

Ҳозир ёвга баҳамжиҳат қарши чиқайлик.
 Оилавий ёки шахсий можароларнинг
 Ҳозир қатъий ўрни эмас.

Альбани

Бўлмаса, дарров
 Қўшиндаги оқсоқоллар кенгаш чақирсин,
 Шулар қилган қарор билан ишни бошлаймиз.

Эдмунд

Тезлик билан мен келаман, сизнинг чодирга.

Регана

Сиз, биз билан юрасизми, опажоним.

Гонерилья

Иўқ.

Регана

Одобли иш бўлар эди, юринг, сўрайман.

Гонерилья

(Ўз-Ўзига)

Ҳа, ҳа, демак, маълум бўлди.

(Овоз чиқариб)

Хўп, кетдик, синглим!

Дехқонча усти-бош кийиб олган Эдгар киради.

Эдгар

Биздай ожиз камбағалга ижозат бўлса,
Икки огиз сўз бор эди жаноб герцога.

Альбани

(Бошқаларга қараб)

Мен ҳозир бораман. Хўш, нима гапинг бор?

Альбани билан Эдгардан бошқа ҳамма кетади.

Эдгар

Шу хат сизга: жангдан олдин бир ўқиб қўйинг.
Жангдан голиб чиқолсангиз, бурғу чолдиринг,
Хат топширган киши дарров етиб келади!
Кўринишда жуда ночор кўринсам ҳамки,
Бу хатдаги бор гапларни тасдиқ қилувчи
Бир жангчини толиб келиш қўлимдан келар.
Ва мабодо жангдан омон чиқа олмасангиз,
Ўз-ўзидан бу дунёнинг ташвиш-ғурбати
Сиз учун ҳам, бошқа учун ҳам барҳам топади.
Омон бўлинг, толенгиз доим ёр бўлсин.

Альбани

Сен тура тур, бу хатни мен ўқиб чиқайин.

Эдгар

Бир нафас ҳам кечикишга имконият йўқ.
Зарур бўлган ҳар соатда худайчи чалсин,
Уша замон мен бу ерда ҳозир бўламан.

Чиқади.

Альбани

Бўлмаса хайр! Мен бу хатни ўқиб чиқаман.

Эдмунд киради.

Ев лашкари кўринмоқда. Қўшни тортайлик.
Айғоқчилар топиб келган бу маълумотда
Ев аскарин кучи, сони аниқ айтилган.
Тез ҳаракат қилиш энди сизнинг бурчингиз.

Альбани

Уз вақтида, кечикмасдан тайёр бўламиз.

Чиқади.

Эдмунд

Севаман деб қасам ичдим опа-сингилга,
Улар худди илон чаққан кишилар каби
Минг тўлғониб бир-бировин ёмон кўради.
Бу икковдан қайсибирин эгаллай экан?
Биттасинми? Икковинми? Ҳеч қайсисинми?
Ҳар иккови тирик қолса бахт ҳам бўлмайди.
Бевасини олай десам, Гонерильяни
Гиж-гижлаган, қутиртирган бўлиб қоламан.
Ўзин десам, эри тирик, ўйин ютмайди.
Эри эса, олдимизда турган жанг учун
Шу соатда жуда зарур. Аммо кейинроқ...
У кимнингким йўл устига ғов бўлиб турса
Уша одам бунинг ишин бартараф қилар.
Агарда у жангда енгиб, ғолиб чиқа олса,
Корделия билан Лирга омон бермоқчи.

Бўлмаган гап! Мен бошқарган умумий аҳвол
Иш сўрайди, баҳсу жавоб талаб қилмайди.

Чиқади.

ИККИНЧИ САҲНА

Ҳар икки лагерь ўртасида ҳарб майдони. Барабанлар чалиб,
байроқлар кўтариб Лир, Корделия ва қўшин ўтади.
Эдгар билан Глостер кириб келади.

Эдгар

Бери келинг, отажоним. Шу соя ерда
Ҳақ иш учун курашганлар енгишин сўраб
Дуо қилинг, оқибатни кутиб ўлтиринг.
Тирик бўлиб, шикаст емай қайтиб келсам
Сизга нима керак бўлса тайёр қиламан.

Глостер

Парвардигор сизни сақласин!

Эдгар кетади.

(жанг олаговури, сўнг қайтиш марши.)

Эдгар қайтиб келади.

Эдгар

Қочамиз, чол. Қани, дарров менга қўл беринг!
Қирол тамом шикаст топди. Ўзи ва қизи
Асир тушди.

Қўлни беринг, қани, қочайлик!

Глостер

Қочиш нега? Шу ерда ҳам чирий оламан.

Эдгар

Тағни ўша бемаза гап. Биз ўлим пайтин
Туғилганда бўлган каби жуда табиий

Тақдир бўлган соатида кутиб оламиз.
 Ҳамма ишнинг ўз вақти бор. Қани кетайлик!

Глостер

Сен ҳақлисан.

Кетадилар.

УЧИНЧИ САҲНА

Доверда британияликлар лагери.
 Барабанлар, байроқлар билан голиб Эдмунд кириб келади.
 Унинг орқасидан асир сифатида Лир билан Корделияни
 олиб кирадилар: офицерлар, солдатлар ва
 бошқалар киради.

Эдмунд

Олиб боринг, қамаб қўйинг! Тоинки судья
 Ўз қудратли олий ҳукмин эълон қилгунча,
 Ғоят қаттиқ назоратда сақланиб турсин.

Корделия

(Лирга)

Яхши ишлар қилмоқ бўлиб тақдир қўлида,
 Жазоларга учрашимиз биринчи эмас.
 Шум тақдирнинг ғазабидан унча қўрқмайман,
 Сенгагина қайғираман, бечора қирол.
 Бир учрашиб кўрсакмиқан опамлар билан?

Лир

Йўқ, йўқ, йўқ, йўқ. Икковимиз кетдик турмага.
 Қафасдаги қушлар каби унда куйлаймиз.
 Сен мабодо мендан бирор фотиҳа сўрсанг,
 Тизза чўкиб, афв сўраб қиламан дуо.
 Куйлар куйлаб, чўпчак айтиб, ибодат қилиб,
 Бирга-бирга авоқтада яшаб турамиз.
 Ялтираган парвоналар тутиб куламиз,

Жўча-кўйда дайдиб юрган дарбадарлардан
 Саройдаги аҳволларни сўраб биламиз,
 Ким мартаба эгаллади, ким дорга кетди,
 Кимнинг ҳоли қалай бўлди, билиб турамиз,
 Тангри бизни жасурликка юборган каби
 Нарсаларнинг чин сиррига воқиф бўламиз.
 Шундай қилиб қоп-қоронғи зиндон ичида
 Ҳукмронлар ўртасида тошқин-босқиндай
 Бир пасайиб, бир улғайиб давом этувчи
 Олқишларни сайр этамиз.

Э д м у н д

Икковин олинг!

Л и р

Қорделия, худди шундай қурбонлар учун
 Худоларнинг ўзи ҳатто исриқ солади.
 Биз биргамиз, бизни энди ажратмоқ учун
 Тулкиларни ўт тутатиб индан қувгандай
 Осмондан ёнган тўнка ўғирлаш керак.
 Йиғлама-э!
 Булар бизни йиғламоққа мажбур қилгунча
 Ўзларини эту сўнгак билан аралаш
 Ёвуз тоғун, қора вабо ютиб қўяди.
 Аввал булар ўладилар,

Қани, юр, кетдик!

Қуриқчилар Лир билан Қорделияни олиб
 чиқадилар

Э д м у н д

(бир офицерга.)

Менга қулоқ бер...

Унга бир қоғоз беради.

Хатни олиб сен буларнинг орқасидан бор.
 Даражангни юқорироқ кўтариб қўйдим:

Шу хатдаги буйругимни бажаришинг шарт.
 Шунинг билан ўз обрўйингга кенг йўл очасан.
 Замонамиз қандай бўлса биз ҳам шундаймиз.
 Қилич учун кўнгилчанлик муносиб эмас.
 Буйруқ қатъий, ортиқча сўз тамом ўринсиз.
 «Хўп!» десанг бас; акс ҳолда бошқача тақдир.

О ф и ц е р

Хўш!

Э д м у н д

Дарров жўна, ёдингда тут, агар амримни
 Тўла-тўқис бажара олсанг, бахтли бўласан.
 Эпчилроқ бўл. Гапларимни яхши уқдингми?
 Хатда нима ёзган бўлсам ўшандай бажар.

О ф и ц е р

Юк тортган от арла емай туrolмас, ахир,
 Одам қилган ҳамма ишни бажара оламан.
 (Кетади.)

Бургу товуши.

Альбани, Гонерилья, Регана, офицерлар
 ва солдатлар киради.

А л ь б а н и

Қахрамонлик кўрсатдингиз бугун сиз, жаноб.
 Ва тақдир ҳам сизга янча ёр бўлган эди:
 Душманлар ҳам қўлингизга асир тушдилар.
 Амримиз шу, асирларни бизга топширинг,
 Биз уларнинг ҳуқуқлари, хавфсизлигимиз
 Ҳар икковини баб-баравар назарда тутиб,
 Кўрсатамиз лозим бўлган муомилани.

Э д м у н д

Мен қиролни қамамоққа лозим деб топдим.
 Толесиз чол аллақачон қамаб қўйилди;

Унинг ёши, рутбасида гўё сеҳр бор.
 Ана шулар халқнинг дилин тортиши мумкин.
 Ўз найзамиз ўзимизга қарши қўзғалур.
 Шунинг учун малика ҳам бирга қамалган.
 Сизнинг олий ҳукмингиздан ўтмаклик учун
 Бугун, эрта, ё кейинроқ келсалар мумкин.
 Ҳозир жангнинг теру қони тўхтаганча йўқ.
 Дўст ўлигини дўст қидирар майдон ичида.
 Жуда маъқул ва шарафли жанг бўлди, аммо
 Жангнинг бутун фожиасин тотган кишилар
 Лаънат билан ёдламоқда бу ҳарбу зарбни.
 Корделия ва қиролни ҳозир чақириб,
 Суд қилмоқлик дуруст бўлмас, менинг фикримча.

А л ь б а н и

Афв этасиз, жаноб! Билинг, сиз ахири бизнинг
 Амримизга бўйин эккан жангчисиз, холос.
 Биз билан тенг ҳуқуқи бор биродар эмас.

Р е г а н а

Биз-чи, уни биродар деб ҳисоб қиламиз.
 Бу тўғрида гапиришдан бир оз илгари
 Бизлардан ҳам сўрамоқлик керак бўларди.
 Жангга бизнинг қўшинларни у бошлаб кирди,
 Қойилмақом бўлди менинг рутбам, шахсимга,
 Демак, сизга биродар деб аталмоқ учун
 Шу яқинлик унга тўла ҳуқуқ беради.

Г о н е р и л ь я

Ҳовлиқаверма!
 У ўзининг даражасин кўтармоқ учун
 Сенинг меҳру шафқатингдан кўпроқ иш қилди.

Р е г а н а

Менга, менинг давлатимга ўринбосарлик
 Уни олий мақомлар билан тенг қилур.

Альбани

Агар сизга уйланганда шундай бўларди.

Регана

Ҳазил чинга айланса-чи!

Гонерилья

Етади, бас қил!

Ўз кўзингга ишонмагил, гилай кўради.

Регана

Бир оз кўнглим айнапти,— бўлмасам бекач,
Билар эдим, сизга бошлаб айтар сўзимни.
Ҳой саркарда! Менинг бутун ҳокимиятим,
Қўшинларим ва асирлар сеники бўлди.
Мен ўзим ҳам сеникиман ва давлатим ҳам.
Қўрғон тамом топширилди, турганлар гувоҳ.
Бу кундан сўнг сен эримсан ва ҳукмронсан.

Гонерилья

Уни тамом сен эгаллаб олмоқчимисан?

Альбани

Ва ризолик бериш сенинг ихтиёрингмас.

Эдмунд

Ва сиздан ҳам ризоликни сўрамайдилар.

Альбани

Янглишасан, ҳой дурагай!

Регана (Эдмундга.)

Довул қоқдир! Даражангни элга эълон қил!

Альбани

Бир оз тўхта! Диққат билан қулоқ сол! Эдмунд,
Қамалгансан, айблисан, давлат хонни.

(Гонерильяни кўрсатиб)

Ялтираган бу илон ҳам сен билан бирга.
Сингилгинам, сиз Эдмундни эгаллаш учун
Қилаётган даъволарни бекор қиламан.
Хотинимнинг манфаатин кўзлашим керак.
У олдинроқ Эдмунд билан унашган экан.
Мен, эриман, демак, унинг ёнини олиб,
Сизнинг олиқ-солиқларни тақиқ қиламан.
Жуда ҳам эр кусайдиган бўлсангиз агар —
Мана, мени сева қолинг. Менинг хотиним
Бошқа билан ўз-ўзини унашиб қўйган.

Гонерилья

Лўттибозлик!

Альбани

Эдмунд, қилич ёнингдами? Айт, бурғу чалсин!
Агар сенинг тубан хонин эканлигингни
Исбот қилиб бермоқ учун бирор мард чиқиб
Сенинг билан қиличбозлик қилмаса, унда
Бу майдонга мен чиқаман,

(Қўлқопини ташлайди.)

Мана, гаровим!

Ва туз тотмай исбот қилиб бера оламан.
Сен бояги айтганимнинг ўзгинасисан.

Регана

Кўнглим озиб алланечук бўлаётиман.

Гонерилья

(бир чеккага.)

Бўлмасам-чи, заҳар кучин кўрсатади-да.

Эдмунд

(қўлқопни ташлаб.)

Мана гаров, кимки мени хоин демакка
Журъат қилса, уни мутлоқ ўлим кутади!
Бурғу чалсин! Журъат қилиб ушбу майдонга
Ким чиқмасин, ўша билан, майли сиз билан
Ўз номусим, садоқатим оқлаш йўлида
Олишмоққа, жанг қилмоққа таппа-тайёрман!

Альбани

Ҳой, худайчини чақиринглар.

Эдмунд

Худайчи қани, ҳой худайчи!

Альбани

Лекин қара, фақатгина ўзингга ишон-а,
Мен қўшинни уруш учун чақирган эдим,
Яна битта фармон билан уни тарқатдим.

Регана

Ҳолим ёмон! Ҳамма ёғим оғриққа кирди!

Альбани

Мазаси йўқ. Олиб боринг дарров чодирга.

Регана чиқади. Худайчи киради.

Кел-чи, худайчи. Айт-чи, қани бурғу чалсинлар.
Уни ўқи.

Офицер

Чалинг!

Бурғу чалинади.

Худайчи

(Ўқийди.)

«Қўшни ичида бўлган рицарлардан ёки даражали одамлардан кимда-ким Эдмунд, яъни ўзини граф Глостер атаб юрган кишининг каттакон хиёнаткор. эканини исбот қилиб беришни истаса, бурғулар уч марта чалингандан сўнг майдонга чиқсин. Эдмунд, яъни ҳариф у билан учрашишга тайёр».

Эдмунд

Бурғу чалинсин!

Бурғу бир марта чалинади.

Худайчи

Яна!

Бурғу иккинчи марта чалинади.

Яна!

Учинчи марта чалинади.

Саҳна орқасидан жавоб бурғуси чалинади.

Тамоман ҳарбийча кийинган Эдгар чиқади.

Унинг олдиди бурғучилар.

Альбани

Сўра ундан, нима керак ва нима учун
Бурғу билан чақириққа у етиб келди?

Худайчи

Ўзинг кимсан? Отинг нима? Даражанг нима?
Нима учун бу талабга майдонга чиқдинг?

Эдгар

Бир оз туриб ҳаммасини билиб оласиз
Менинг номим бир хиёнат сабаби билан

Нобуд бўлган, унутилган, йўқолиб кетган.
Аmmo ўзим аслзода бир киши бўлиб,
Насабимда душманимдан қолар жойим йўқ.
Уша билан олишмоққа майдонга чиқдим.

А л ь б а н и

Айт-чи, сенинг душманинг ким?

Э д г а р

Душманим Эдмунд.
Гўё граф Глостер деб аталган киши.

Э д м у н д

Уша менман. Нима дейсан?

Э д г а р

Қиличингни ол:

Агар сенинг шарафингни ўринсиз сўксам
Қўлинг билан ўч олишга тамом ҳақлисан.
Мана менинг қиличим ҳам қўлимда тайёр.
Менда бўлган паҳлавонлик — рицарлик номи
Ва шарафим ушбу ерда товушим борича
Эълон қилиб қўйишимга беради ҳуқуқ.
Сен шу кучу ёшлик, улуғ рутбангга боқмай,
Қилич каби кескирлигинг, мардоналигинг
Шу биринчи галабанг-у зўр жасоратинг
Барчасига боқмай туриб — катта хоинсан!
Сен тангрига, ўз отангга, туққан акангга
Зўр хиёнат қилган киши ва герцогга ҳам
Орқаворат суиқасдлар тайёрлагансан:
Сен бошингдан то оёғинг товонигача
Оёқ босган ерингдаги тупроқларгача,
Ола танли чўл қурбақа каби хоинсан.
Йўқ десанг-ку, инкор қилсанг, мана қиличим,
Қўлда кучим, юрагимда жасорат билан
Ўз сўзимни исботлашга тайёр турибман.

Эдмунд

Елғон айтасан!

Мен отингни сұрашлигим керак бұлса ҳам,
 Мардлингиндан, ғурурингдан ва сұзларингдан
 Жуда равшан кўринмоқда олған тарбиянг.
 Ва рицарлик қонунича бу тұқнашувни
 Бошқа галга қолдиришга ҳаққим бор, аммо
 Мен бу ҳақдан жирканамаң, инкор қиламан.
 Менга қўйған айбларингни қайтиб бераман.
 Сен дўзахи ёлғон билан қалбимни ўртаб
 Мени мажруҳ қилмоқчийдинг, шундай бұлмади.
 Энди эса қўлимдаги мана шу қилич
 Қўкрагингдан бир умрга жойин топади.
 Қани, чалинг бурғуларни.

(Улар олишадилар. Эдмунд йиқилади.)

Бурғулар чалинади.

Альбани

Тамом ўлдирма!

Гонерилья

Глостерим, алдадилар, бунда алдов бор:
 Сен номаълум душман билан чакки олишдинг.
 Бу навбат сен заррача ҳам енгилганинг йўқ,
 Балки тубан алдовларнинг қурбони бўлдинг.

Альбани

Сиз хап бўлинг. Бўлмаса-чи ушбу хат билан
 Бўғзингиздан бўғиб қўйиш жуда ҳам осон.

(Эдмундга)

Ол, ярама! Ҳз тубанлик номингни ўқи!

(Гонерильяга)

Йирта кўрманг! Бу хат сизга танишдир?

Гонерилья

Шундай бўлса нима бўпти! Ҳукмдор манмам.
Сен эмассан! Мени ким ҳам тергай олади?

Альбани

Евуз махлуқ! Сен бу хатни танигандирсан?

Гонерилья

Нималарни билишимни мендан сўрама.

(Чиқади.)

Альбани

(бир офицерга)

Орқасидан кузатиб бор. Хаёли бузуқ.

Офицер чиқади.

Эдмунд

Менга қандай айб қўйсангиз, барчаси тўғри,
Ҳаммасини, ҳатто ортиқ гуноҳлар қилдим.
Вақти келиб биттаси ҳам қолмай фош бўлар.
Бу ишларга ва ўзимга энди хотима!
Лекин кимсан, мендан голиб чиққан эй йигит?
Аслзодалар авлодидан бўлсанг — кечирдим.

Эдгар

Яхшилиқнинг жавоби ҳам яхшилиқ бўлур.
Менинг қоним сеникидан паст эмас, Эдмунд.
Қонимнинг шу тозалиги, аслзотлигим
Сени баттар жиноятчи қилиб қўйганлар.
Билмак бўлсанг сенинг аканг, Эдгар бўламан.
Адолатли парвардигор, ширин гуноҳнинг
Лаззатларин аввал бизга тотқизиб қўйиб,
Кейин шунинг ўзи билан жазо беради.

Сен яширин учрашувдан туғилганинг-чун
 Мана отанг икки кўздан ажраб турибди.

Э д м у н д

Гапинг тўғри, сен ҳақлисан! Омадим чархи
 Чаппасига айланди-ю, мен мағлуб бўлдим.

А л ь б а н и

Қиёфангдан маълум эди аслзотлигинг.
 Кел, бир қучай. Отанг билан сени севмаклик
 Менинг учун бир бахт ўзи.

Э д г а р

Буни биламан.

А л ь б а н и

Шу топгача қаерларда яширинган эдинг?
 Отанг тортган кулфатларни қаердан билдинг?

Э д г а р

Кулфатига шерик эдим. Қисқаси шуки,
 Ҳикоямни бошдан-оёқ айтганимдан сўнг
 Ҳатто қалбим портлаб кетса парво қилмайман!
 Қонли ўлим ҳукми чиққан орқаворотдан
 Бир амаллаб қутулишнинг пайига тушдим,
 (Биласиз-ку, жон кўп ширин, одамзод деган
 Бир ўлимдан қочаман деб минг марта ўлар.)
 Ҳатто итлар ҳазар қилган қўсқилар кийдим.
 Шу орада отам билан учрашиб қолдим.
 Икки қонли кўз чаноғи бегавҳар эди.
 Кўр отамга етакчилик қилиб тиландим,
 Алдаб-сулдаб тентакликдан омон сақладим.
 Аммо, аттанг, ўз-ўзимни ошкор қилмадим.
 Фақат бундан ярим соат чамаси бурун
 Шу жанг учун яроғ, совут тақар эканман,
 Шу муқаррар ғалабага унча ишонмай,

Фотиҳасин олар чоғи кимлигим айтдим.
 Азиятлар ўртаб кетган унинг юраги
 Шодлик билан қайғуларнинг тўқнашувига
 Дош беролмай портлаб кетди табассум билан.

Э д м у н д

Гапинг билан юрагимга тегиб ўтолдинг,
 Яхшиликдан нишонадир. Давом этавер,
 Яна бир гап демоқчисан, кўриб турибман.

А л ь б а н и

Тағин-тағин ғусса бўлса, айтма, керакмас.
 Шу гапларни эшитибоқ тоқатим тугаб,
 Уввос тортиб йиғламоққа тайёр турибман.

Э д г а р

Бу гап тўғри, қайғуларни севмас кишига
 Ҳикоямнинг шу қисми ҳам кўплик қилади.
 Эндигиси ҳалигача айтганларимдан
 Ҳаддан зиёд қайғулироқ ва ғуссалироқ.
 Мен отамнинг тепасида ўлтирар экан,
 Битта киши келиб қолди. Бундан илгари
 Мени гадо аҳволида кўриб қочганди.
 Энди эса, кимлигимни билиб қолди-ю,
 Фигон билан қучоқлади, кўкни титратиб,
 Ва отамнинг жасадига ўзин ташлади...
 Сўнгра қирол Лир ҳақида, ўзи ҳақида,
 Қон йиғлатиб ташлайдиган дoston бошлади.
 Айтган сари нолалари авжига чиқиб,
 Ҳаёт тори бирин-бирин узилар эди.
 Шу маҳалда бирданига бурғу чалиниб
 Уни беҳуш қолдирганча бу томон чопдим.

А л ь б а н и

Ким экан у?

Эдгар

У Кент эди, қувғинди Кент, жаноби олий,
Қирол уни ёмон кўриб қолган бўлса ҳам,
Қийим-бошин ўзгартириб, хизмат қиларди,
Сотиб олган қул ҳам бунча хизмат қилолмас.

Бир сарой киши си қўлида қонли пичоқ билан чопиб
киради.

Сарой киши си

Ёрдам беринг! Ёрдам беринг!

Эдгар

Қанақа ёрдам?

Альбани

Тезроқ гапир!

Эдгар

Пичоқ қон-ку, бу нима бўлди?

Сарой киши си

Қоннинг ҳовури бу пичоқдан ҳали кетган йўқ.
Ўзи ўлди, юрагидан суғуриб олдиқ.

Альбани

Улган кимди, тезроқ айтсанг-чи!

Сарой киши си

Хотинингиз, жаноб олий, ўз хотинингиз!
Шундан олдин синглисига заҳар берибди,
Ўлаётиб иқрор қилди ўз оғзи билан.

Эдмунд

Икковига оламан деб ваъда бергандим,
Учовлашиб тўй-томоша қиламиз энди.

Эдгар

Кент ҳам келди.

Альбани

Хоҳ ўликдир, хоҳ тирикдир, бунда келтиринг.

Сарой кишиси кетади.

Биз худонинг қазабидан чўчиймиз, холос,
Бу гапларни кўравериб дийдамиз қотган.

Кент киради.

Кент келди-ку ammo уни бизлар шу топда
Ҳурмат билан қаршилашдан андак ожизмиз.

Кент

Келишимдан мақсад шуки, қиролни топиб
Хайрли кеч — алвидони айтмоқчи эдим.
Шу ердами?

Альбани

Зарур гапни унутибмиз-ку —
Эдмунд, айт-чи, қирол билан қизи қаерда?

Регана билан Гонерильянинг жасадларини
олиб кирадилар.

Сен буларни кўриб қўй, Кент!

Кент

Бу нима бўлди!

Эдмунд

Баракалла, Эдмунд шундай севимли эди.
Мен деб, опа ўз сингисин ҳалок этди-да,
Орқасидан ўзини ҳам ўлдирди-қўйди.

Альбани

Шундайликка шундай бўлди. Юзларин ёпинг.

Э д м у н д

Ҳаёт тамом. Гарчан бу иш феълимга зиддир
Бир яхшилик қилиб қўяй сўнгги нафасда.
Дарров, гездан турма томон одам юборинг.
Корделия билан Лирни ўлдирмоқ учун
Буйруқ бериб қўйган эдим,
Кечикиб қолманг!

А л ь б а н и

Чопинг тезроқ, чопинг дарров!

Э д г а р

(Альбанига)

Ким томон чолай?
Кимга буйруқ берган эдинг, ким эди ўзи?
Уша буйруқ бекор деган битта белги бер.

Э д м у н д

Яхши айтдинг. Қиличимни олиб бора қол,
Офицерга кўрсатасан.

А л ь б а н и

Жўна, уч, югур.

Э д г а р югуриб чиқади.

Э д м у н д

Мен, хотининг офицерга Корделияни
Турма ичра осасан деб буюрган эдик.
Кейин эса, аламидан ўзин осди деб
Овоза ҳам тарқатишини топширган эдик.

А л ь б а н и

Уни ўзинг омон сақла, парвардигорим!
Буни олинг!

Эдмундни олиб кетадилар.
 Қўлида Корделиянинг жасадини кўтарганича Лир, Эдгар,
 офицерлар ва бошқалар қирадилар.

Лир

Оҳ-воҳ тортинг! Уввас тортинг! Тошдил одамлар,
 Дарёларча ёш оқизган кўзим бўлсайди,
 Осмонни қўпоргудай сўзим бўлсайди,
 Ҳаёт қайда, ўлим қайда ажрата оламан,
 Нафас олмай ётибди бу. Ер каби ўлик.
 Битта кўзгу топиб беринг, қўйиб кўрамиз,
 Агар кўзгу хираланса, демак, бу ҳаёт.

Кент

Нима гап, бу, охир замон бўлиб қолдимиз?

Эдгар

Ушанга ўхшаш.

Альбани

Барбодлик бу, ҳалокат бу!

Лир

Тирик экан! Мана бу пар қимирлаб кетди.
 Оҳ, агарда шундай бўла қолганда эди,
 Бу жаҳонда тортиб ўтган қайғу-кулфатим
 Бирваракай унут бўлиб кетган бўларди.

Кент

(Тиз чўкиб)

Э бечора, шаҳаншоҳим...

Лир

Иўқол, нари бор.

Э д г а р

Бу Кент ахир, ўз дўстингиз!

Л и р

Сиз хоинлар, сиз қотиллар! Вабога учранг!

Уни олиб қолар эдим... ҳалал бердингиз,

Ўлиб қолди! Корделия, Корделия,

Мунча шошасан!

А, нимади? Нима дединг? Унинг овози

Хотинликнинг латофати анқиб тургувчи

Жуда ювош, жуда нозик, мулойим эди.

Қизгинамни дорга осган қулваччани-чи,

Мен ўлдирдим.

О ф и ц е р

Тўғри, уни ўлдириб қўйди.

Л и р

Ўлдирдим-а, ўлдирганим рост а, кўрдинг-ку?

Бир замонлар қўлимдаги кескир қиличим

Бундайларни йўргалашга мажбур қиларди.

Қариб қолдим, бу жафолар чарчатиб қўйди.

Ўзингиз ким? Танирдим-ку кўзларим хира.

К е н т

Агар тақдир бу жаҳонда икки кишини

Емон кўриб ғурбатларга йўллаган бўлса,

Ушаларнинг биттаси ман.

Л и р

Бу ерда анча қоронғироқ. Кент эмасмисан?

К е н т

Худди ўша, сизнинг содиқ дўстингиз Кентман.

Бир Қай деган хизматчингиз бўларди, қани?

Л и р

Сизга айтсам, кўп ажойиб бир йигит эди,
Қўрқмас жангчи. Улиб кетди, ҳозир тупроқда.

К е н т

Йўқ, шаҳаншоҳ, ўша киши мен эдим, ахир.

Л и р

Биз бу гапни текшираимиз ва аниқлаймиз.

К е н т

Бошингизга шу жафолар тушгандан буён
Орқангиздан ҳамроҳ эдим гусса йўлида.

Л и р

Сени кўрсам қувоцаман.

К е н т

Бошқа ҳеч ким. Бу ерда-чи, теварак-атрофда
Гусса, зулмат, ўлимгина ҳукмрон, холос.
Икки катта қизингиз ҳам мудҳиш аҳволда.
Улиб бўлди.

Л и р

Тахминимча шундай бўлибди.

А л ь б а н и

Ўзи нима деганини англамайди ҳам,
Унга бўлган мурожаат тамом ўринсиз.

Э д г а р

Тўғри, ўринсиз.

Бир офицер киради.

Офицер

Эдмунд ўлиди.

Альбани

Ўлса ўлар, бизга нимади?
 Биродарлар, жаноб лордлар! Қароримиз шу:
 Жафо тортган шўрликларга қўлдан келганча,
 Нима ёрдам лозим бўлса қилиб кўрамиз.
 Шу улугвор мўйсафиднинг тирик чоғида
 Мамлакатнинг бор ҳукмини унга берамиз.

(Эдгар билан Кентга)

Сизга эса, шунча қилган яхшилигингиз —
 Ҳурмати-чун бутун ҳуқуқ ва рутбаингизни
 Қайтарамиз, устга-устак ошиғи билан.
 Сиз мукофот қадаҳини нўш эгинг, дўстлар,
 Душманамиз заҳар ютсин.
 Ия, қаранглар!

Лир

Осилдингми, шўрлик болам... ҳаётинг йўқми!
 Нега ахир итлар, отлар ва каламушлар
 Яшайди-ку сен бечора нафас олмайсан?
 Яна қайтиб келмайсанми, энди ҳеч қачон?
 Ҳеч қачон-а! Ҳеч қачон-а!
 Шу еримнинг тугмасини ечиб юборинг...
 Раҳмат сизга, кўряпсизми?
 Унга бир қаранг;
 Кўрсангиз-чи... лабларига... қарасангиз-чи...
 Қарасангиз-чи...

(Ўлади.)

Эдгар

Шаҳаншоҳим! У ҳушини йўқотиб қўйди.

Кент

Юраккинам, ёрилсанг-чи!

Эдгар

Хукмронимиз!

Кент

Қўй, руҳига озор берма. Малол чекмасдан
Дунё билан видолашсин.
Унга энди яшамоқнинг машаққатини
Душмангина раво кўрар.

Эдгар

Улди.

Кент

Мудҳиш хаёл каби бўлган узун ҳаётни
Мўъжизадай чидам билан яшаб тугатди.

Альбани

Уликларни олиб чиқинг! Бизлар ҳам энди
Бу умумий қайғуларга чора ўйлаймиз.

(Эдгар билан Кентга)

Энди сизлар, жонга яқин қадрдонларим,
Мамлакатнинг идорасин қўлга олингиз.
Ва давлатнинг ярасига малҳам қўйингиз.

Кент

Йўқ, мен тездан узоқ йўлга жўнаб кетаман:
Қиролимиз чақирмоқда — унга етаман.

Эдгар

Мотам тутинг, мунг ҳиссига итоат қилинг!
Ҳеч ким жафо тортмагандир бу кексага тенг.
Биз ёшлар-чи, балки шунча яшамасмиз ҳам,
Балки бизнинг бошимизга қелмас шунча ғам.

Ҳаммалари мотам марши остида чиқиб кетадилар.

Парда,